

“Alsof je geen grenzen hebt”

De rol van seksisme, heteronormativiteit en de monoseksuele norm in seksueel geweld tegen bi+ vrouwen

Amsterdam, 2025

Bi+ Nederland, www.biplus.nl

Atria, Kennisinstituut voor Emancipatie en Vrouwengeschiedenis, www.atria.nl

Dit onderzoek is een samenwerking tussen Bi+ Nederland en Atria, Kennisinstituut voor Emancipatie en Vrouwengeschiedenis. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van Act4Respect-Unlimited, een samenwerking tussen Atria, Rutgers en het COC, gefinancierd door het Ministerie van OCW.

Dankwoord

Onze oprechte dank gaat uit naar alle bi+ vrouwen die hun persoonlijke ervaringen met ons hebben gedeeld voor dit onderzoek. Het was een enorm moedige stap om deze vaak pijnlijke en ingrijpende verhalen te delen. Wij zijn ontzettend dankbaar voor de tijd en energie die zij hiervoor hebben vrijgemaakt en voor het vertrouwen dat ze in ons hebben gesteld. Hun bijdrage was onmisbaar voor dit onderzoek.

Daarnaast willen we Jamie Groeneveld (COC Nederland) en Barbara Oud (Bi+ Nederland) bedanken voor hun waardevolle feedback op de conceptversie van het rapport.

Samenvatting

Aanleiding

Bi+ vrouwen krijgen relatief vaak te maken met seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGSGG). Over de oorzaken van deze hoge prevalentie en over de aard van het geweld is echter maar weinig bekend. Dit onderzoek draagt bij aan het oplossen van deze kennislacune.

Vraagstelling

In dit rapport formuleren we een antwoord op de volgende onderzoeksvraag:

Welke rol speelt seksuele oriëntatie in de ervaringen van bi+ vrouwen met seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (SGSGG)?

Deze vraag is uitgesplitst in de volgende deelvragen:

- Met welke vormen van SGSGG krijgen bi+ vrouwen te maken?
- In welke (online en/of offline) contexten vindt dit geweld plaats?
- Welke onderscheidende factoren en mechanismen spelen een rol in het SGSGG dat bi+ vrouwen meemaken?

Onderzoeksmethoden

Om een antwoord te vinden op deze onderzoeksvragen, deden we kwalitatief onderzoek, bestaand uit:

- Een literatuurstudie
- 15 semigestructureerde interviews met 16 bi+ vrouwen die SGSGG hebben meegemaakt
- 3 geschreven bijdragen van bi+ vrouwen die SGSGG hebben meegemaakt

De empirische analyse is dus gebaseerd op de ervaringen van 19 bi+ vrouwen. Deze vrouwen zijn redelijk divers wat betreft leeftijd, etnische achtergrond en woonplaats. Wel zijn vrouwen jonger dan 21 en ouder dan 50 ondervertegenwoordigd, en zijn vrouwen uit Noord-Holland oververtegenwoordigd.

Conclusies

Onze analyse laat zien dat een bi+ seksuele oriëntatie op verschillende manieren en momenten kan samenhangen met SGSGG. De grote gemene deler hierin is de sterk gemarginaliseerde maatschappelijke positie van bi+ vrouwen. Deze conclusie kan worden uitgewerkt in 3 deelconclusies:

1. Bi+ vrouwen ervaren drievoudige marginalisering en minderheidsstress, voortkomend uit 1) seksisme, 2) de heteronorm en 3) de monoseksuele norm. Deze optelsom maakt de maatschappelijke positie van bi+ vrouwen zeer kwetsbaar. Respondenten krijgen te maken met specifieke stereotypen, vooroordelen en discriminatie. Zo voelen respondenten zich vaak onzichtbaar of juist hyper-zichtbaar als bi+ persoon; hebben ze

- het gevoel tussen twee werelden in te vallen (de "hetero wereld" en de "queer wereld"); en krijgen ze te maken met hyperseksualisering en miskenning van hun seksuele oriëntatie
2. Respondenten rapporteerden uiteenlopende vormen van SGS GG, waarin hun seksuele oriëntatie soms een grotere en soms een kleinere rol speelde. We onderscheiden drie soorten SGS GG: (1) SGS GG door onbekenden, (2) SGS GG door dates/partners, (3) SGS GG door vrienden en bekenden. De beschreven ervaringen verschillen wat betreft de context van het geweld, de leeftijd van het slachtoffer, de relatie met de pleger, en de handelingen die plaatsvonden.
 3. Seksuele oriëntatie kan op minstens drie manieren een rol spelen in de ervaringen van bi+ vrouwen met SGS GG:
 - a. Bi+ vrouwen zijn kwetsbaarder voor het meemaken van SGS GG door drievoudige marginalisering en daaruit voortkomende minderheidsstress. Marginalisering en minderheidsstress berokkenen immers schade aan het welzijn en zelfvertrouwen van deze vrouwen, en daarmee aan hun weerbaarheid. Bovendien gaven sommige respondenten aan dat zij door hun gemarginaliseerde positie een minder sterk en minder veilig sociaal netwerk hadden, waardoor ze een gemakkelijke "prooi" werden.
 - b. Bi+ vrouwen krijgen te maken met specifieke vormen van geweld waarin naast seksisme en de heteronorm ook de monoseksuele norm een rol speelt. Zo werd een respondent door haar partner onder druk gezet om seks met hem te hebben, om te "bewijzen" dat ze "echt bi" was en niet lesbisch. Ook lijken plegers vaak te handelen vanuit seksistische, heteronormatieve en mononormatieve motieven, waarbij met name de hyperseksualisering van bi+ vrouwen vaak genoemd werd. Plegers leken zich extra aangemoedigd te voelen door het stereotype dat bi+ vrouwen altijd behoefte hebben aan seks met mannen, ook als ze al een vrouwelijke partner hebben, en door het stereotype dat bi+ vrouwen altijd en overal met iedereen seks zouden willen hebben: "alsof je geen grenzen hebt".
 - c. Bi+ vrouwen krijgen te maken met specifieke gevolgen die samenhangen met hun bi+ oriëntatie, en hun gemarginaliseerde positie bemoeilijkt het vinden van adequate hulp. Specifieke gevolgen zijn: niet meer intiem durven zijn met mensen met dezelfde genderidentiteit als de pleger, zich minder vrij voelen om zich op een bepaalde manier te gedragen (bijvoorbeeld hand in hand lopen met vriendin), en twijfel over de "echtheid" van de eigen bi+ oriëntatie. Om negatieve gevolgen te beperken, kan adequate hulp cruciaal zijn. Hulp zoeken kan voor deze groep slachtoffers echter extra moeilijk zijn: ze kunnen door alle marginalisering en minderheidsstress minder sterk in hun schoenen staan en/of onvoldoende energie hebben om hulp te zoeken, en ze kunnen twijfelen of ze de hulp wel waard zijn. Verder kunnen slachtoffers het zoeken van hulp soms uitstellen, uit angst voor een gebrek aan acceptatie en/of begrip. Respondenten die wél hulp zochten en vonden, kregen soms te maken met een gebrek aan kennis over de mogelijke verbanden tussen SGS GG en een bi+ seksuele oriëntatie. Hierdoor kregen zij niet altijd de best mogelijke hulp.

Aanbevelingen

Op basis van onze bevindingen doen we een aantal aanbevelingen.

1. We roepen alle professionals die werkzaam zijn op het gebied van SGS GG (beleidsmakers, politici, professionals uit de zorg en het onderwijs) op om in hun werk expliciet aandacht te besteden aan bi+ vrouwen. Om dit te kunnen doen, is het van belang dat professionals investeren in het opdoen van kennis over SGS GG tegen bi+ vrouwen, en/of dat zij anderen faciliteren in het verdiepen van hun kennis.
2. Kennisproducten over SGS GG moeten bi+ inclusiever worden gemaakt, bijvoorbeeld door:
 - a. Het includeren van voorbeelden van diverse bi+ mensen en relaties om de zichtbaarheid van bi+ mensen te vergroten.
 - b. Aandacht te besteden aan het doorbreken van schadelijke stereotypen waar bi+ mensen, vooral bi+ vrouwen, mee te maken krijgen.
 - c. Aandacht te besteden aan de verschillende manieren en momenten waarop een bi+ oriëntatie een rol kan spelen in SGS GG: aan de gemarginaliseerde positie van bi+ vrouwen die hen kwetsbaar maakt (zie conclusie 3a), aan de specifieke vormen van geweld die bi+ vrouwen meemaken (zie conclusie 3b) en de specifieke gevolgen en moeilijkheden bij het vinden van adequate hulp (zie conclusie 3c).
3. Voorkom en bestrijd vooroordelen en stereotypen in de (seksuele) vorming van kinderen, jongeren en volwassenen. Wees inclusief en besteed aandacht aan gemarginaliseerde groepen. Bij het bespreken van het onderwerp consent is het bijvoorbeeld waardevol om expliciet in te gaan op de hyperseksualisering van bi+ vrouwen, het tegengaan van aannames die daaruit voortkomen, en hoe dit nog sterker lijkt te gelden voor bijvoorbeeld polyamoreuze bi+ vrouwen en bi+ vrouwen van kleur.
4. We sluiten af met suggesties voor vervolgonderzoek:
 - a. De integratie van seksuele diversiteit in (kwalitatief en kwantitatief) onderzoek naar SGS GG, met expliciete aandacht voor bi+ vrouwen.
 - b. Intersectioneel onderzoek naar de rol die bijvoorbeeld etniciteit, handicap en relatievorm spelen in SGS GG tegen bi+ vrouwen.
 - c. Onderzoek naar SGS GG tegen andere groepen die gemarginaliseerd worden op basis van seksuele oriëntatie, sekse en/of genderidentiteit, waaronder bi+ mannen en aseksuele, intersekse, transgender en non-binaire personen.
 - d. Onderzoek naar de motieven en perspectieven van plegers van SGS GG tegen bi+ vrouwen.
 - e. Onderzoek naar het kennisniveau en benodigde handelingsperspectief van professionals, waaronder hulpverleners.

Summary

Background

Bi+ women experience disproportionate levels of sexual violence and sexual harassment (SVSH). Little is known, however, about the causes of this high prevalence or about the nature of the violence. This study contributes to solving this knowledge gap.

Research question

In this report, we answer the following research question:

What role does sexual orientation play in bi+ women's experiences of sexual violence and sexual harassment (SVSH)?

This question is divided into the following sub-questions:

- What types of SVSH do bi+ women experience?
- In what (online and/or offline) contexts does this violence take place?
- What distinctive factors and mechanisms play a role in the SVSH that bi+ women experience?

Research methods

To answer these research questions, we conducted qualitative research consisting of:

- A literature review
- 15 semi-structured interviews with 16 bi+ women who have experienced SVSH
- 3 written contributions from bi+ women who have experienced SVSH

The empirical analysis is based on the experiences of 19 bi+ women. These women are diverse in terms of age, ethnic background and place of residence. Women under 21 and over 50 are underrepresented however, and women living in the province of North Holland are overrepresented.

Conclusions

Our analysis shows that a bi+ sexual orientation can be related to SVSH in different ways and at different times. The major common denominator in this is the highly marginalized social position of bi+ women. This conclusion can be developed into 3 sub-conclusions:

1. Bi+ women experience triple marginalization and minority stress stemming from 1) sexism, 2) the heterosexual norm and 3) the monosexual norm. This makes the social position of bi+ women very vulnerable. Respondents face specific stereotypes, prejudice and discrimination. For example, respondents often feel invisible or hyper-visible as a bi+ person; they feel caught between two worlds (the "straight world" and the "queer world"); and they face hypersexualization and denial of their sexual orientation.
2. Respondents reported varying types of SVSH, in which their sexual orientation

sometimes played a larger role and sometimes a smaller one. We distinguish three types of SVSH: (1) SVSH by strangers, (2) SVSH by dates/partners, (3) SVSH by friends and acquaintances. The experiences differ in terms of the context of the violence, the age of the victim, the relationship with the perpetrator, and the acts that took place.

3. Sexual orientation can play a role in bi+ women's experiences with SVSH in at least three ways:
 - a. Bi+ women are more vulnerable to experiencing SVSH due to triple marginalization and minority stress. Marginalization and minority stress harm these women's well-being and self-confidence, and thus their resilience. Moreover, some respondents indicated that their marginalized position left them with a weaker and less secure social network, making them an "easy target".
 - b. Bi+ women face specific forms of violence in which the monosexual norm plays a role in addition to sexism and heteronormativity. For example, one respondent was pressured by her partner to have sex with him in order to "prove" that she was "really bi" and not a lesbian. Also, perpetrators often seemed to act from sexist, heteronormative and mononormative motives, with the hypersexualization of bi+ women being mentioned particularly often. Perpetrators seemed to feel especially encouraged by the stereotype that bi+ women always need sex with men, even if they already have a female partner, and by the stereotype that bi+ women would want to have sex with anyone, anywhere, anytime: "as if you don't have any boundaries."
 - c. Bi+ women face specific consequences of SVSH that are associated with their bi+ orientation, and their marginalized position makes finding adequate help difficult. Specific consequences include: no longer daring to be intimate with people who have a gender identity that is similar to that of the perpetrator, feeling less free to behave in a certain way (e.g., walking hand-in-hand with one's girlfriend), and doubts about the "authenticity" of one's bi+ orientation. To mitigate negative consequences, adequate help may be crucial. Seeking help, however, can be especially difficult for this group of victims: they may lack the necessary confidence and/or energy to seek help due to all the marginalization and minority stress they experience, and they may doubt whether they are worth the help. Furthermore, victims may delay seeking help for fear of a lack of acceptance and/or understanding. Respondents who did seek and find help sometimes faced a lack of knowledge about the possible connections between SVSH and a bi+ sexual orientation. As a result, they did not always receive the best possible help.

Recommendations

Based on our findings, we suggest a number of recommendations.

1. We call on all professionals working in the field of SVSH (policy makers, politicians, healthcare and education professionals) to explicitly address bi+ women in their work. To do this, it is important that professionals educate themselves about SVSH against bi+ women, and/or facilitate other people to become more educated.
2. Knowledge products on SVSH should be made bi+ inclusive, for example by:
 - a. Including examples of diverse bi+ people and relationships to increase the visibility of bi+ people.
 - b. Challenging harmful stereotypes that bi+ people, especially bi+ women, face.
 - c. Paying attention to the various ways and times in which a bi+ orientation can play a role in SVSH: to the marginalized position of bi+ women that makes them vulnerable (see conclusion 3a), to the specific forms of violence experienced by bi+ women (see conclusion 3b) and to the specific consequences and difficulties in finding adequate help (see conclusion 3c).
3. Prevent and combat prejudice and stereotypes in the (sexual) education of children, youth and adults. Be inclusive and pay attention to marginalized groups. For example, when discussing the topic of consent, it is valuable to explicitly address the hypersexualization of bi+ women, to counter assumptions that stem from it, and to address how this seems to apply even more strongly to, for example, polyamorous bi+ women and bi+ women of color.
4. We conclude with suggestions for follow-up research:
 - a. The integration of sexual diversity in (qualitative and quantitative) research on SVSH, including explicit attention for bi+ women.
 - b. Intersectional research on the role of categories such as ethnicity, disability and relationship form, in SVSH against bi+ women.
 - c. Research on SVSH against other groups that are marginalized based on their sexual orientation, sex and/or gender identity, including bi+ men and asexual, intersex, transgender and non-binary people.
 - d. Research on the motives and perspectives of perpetrators of SVSH against bi+ women.
 - e. Research on the level of knowledge among professionals, including health professionals, and their needs regarding the development of competencies.

Inhoudsopgave

Dankwoord	3
Samenvatting	4
Summary	7
Inhoudsopgave	10
1. Inleiding	11
2. Theoretisch kader	13
2.1 Seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGSGG)	13
2.2 SGSGG tegen bi+ vrouwen	15
2.3 Normen rond gender en seksualiteit	15
2.4 Marginalisering: biseksueel stigma, bifobie en binegativiteit	16
2.5 Mogelijke verbanden tussen marginalisering en SGSGG	18
3. Onderzoeksmethoden	20
3.1 Onderzoekopzet en -methoden	20
3.2 Werving	20
3.3 Deelnemers	21
3.4 Ethische overwegingen	22
3.5 Analysemethoden	23
3.6 Leeswijzer	24
4. De maatschappelijke positie van bi+ vrouwen	25
4.1 Drievoudige marginalisering: seksisme, de heteronorm en de monoseksuele norm	25
4.2 De monoseksuele norm: Stereotypen, vooroordelen, discriminatie	26
4.3 Drievoudige minderheidsstress	31
5. Soorten seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag	36
5.1 SGSGG door onbekenden	36
5.2 SGSGG door dates/partners	40
5.3 SGSGG door vrienden en bekenden	43
6. De relatie tussen SGSGG en de bi+ seksuele oriëntatie van slachtoffers	47
6.1 Drievoudige marginalisering en minderheidsstress maken bi+ vrouwen kwetsbaar	47
6.2 Normen rond gender en seksualiteit beïnvloeden het gedrag van plegers	50
6.3 SGSGG beïnvloedt (seks)levens, maar marginalisering bemoeilijkt het vinden van hulp	54
7. Conclusie	60
7.1 Drievoudige marginalisering en minderheidsstress	60
7.2 Soorten seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag	61
7.3 De relatie tussen een bi+ seksuele oriëntatie en SGSGG	61
7.4 Aanbevelingen	63
Literatuur	65

1. Inleiding

Ruim 11% van de Nederlanders voelt zich aangetrokken tot meer dan één gender (Kennis, 2024). Hoewel deze groep mensen zelf verschillende labels gebruikt om hun seksuele oriëntatie te duiden, is een veel gebruikte overkoepelende term bi+.¹ Bi+ mensen worden in onderzoek vaak onder de bredere lhbtqia+ noemer geschaard, waardoor hun specifieke ervaringen onzichtbaar blijven. De laatste jaren ontstaat hier echter verandering in, en krijgen we steeds meer zicht op de ervaringen van bi+ mensen.

Eén van de inzichten die hieruit is voortgekomen, is dat bi+ vrouwen disproportioneel vaak te maken krijgen met seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGSGG). De LHBT-monitor van het SCP (Huijnk, Damen & Van Kampen, 2022) liet zien dat 44% van de biseksuele vrouwen slachtoffer werd van seksuele intimidatie of geweld in het jaar voorafgaand aan het onderzoek, tegenover 6 tot 25% van de andere groepen die in het onderzoek werden onderscheiden (heteroseksuele mannen en vrouwen, lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuele mannen).² Het seksuele geweld jegens lesbische en biseksuele vrouwen was bovendien vaker langdurig van aard dan seksueel geweld jegens hetero vrouwen en had vaker psychische, fysieke of sociale gevolgen voor de slachtoffers.³ Deze bevinding sluit aan bij eerder nationaal en internationaal onderzoek, waaruit consistent blijkt dat bi+ vrouwen een relatief hoog risico lopen op het meemaken van seksueel geweld (bv. Nikkelen et al., 2019; Messinger & Koon-Magnin, 2019).

Over de aard van dit geweld en de oorzaken van het verschil in het meemaken van seksueel geweld tussen bi+ vrouwen en andere groepen is maar weinig bekend. Onderzoek dat wel beschikbaar is, suggereert dat normen rond gender en seksualiteit een belangrijke rol spelen, evenals de gemarginaliseerde positie van bi+ vrouwen (bv. Huijnk, Damen & Van Kampen, 2022; Nikkelen et al, 2019; Flanders et al., 2019; Johnson & Grove, 2017). Dergelijk onderzoek is echter vaak theoretisch of kwantitatief van aard: het beschrijft *theoretische* of *statistische* verbanden. Hoe deze verbanden er in de praktijk precies uitzien, blijft in deze onderzoeken onduidelijk (uitzonderingen zijn Watson et al., 2021; Doan Van, 2019).

Met het huidige empirische, kwalitatieve onderzoek willen we bijdragen aan het oplossen van deze kennislacune, en meer inzicht creëren in de mogelijke verbanden tussen het hebben van een bi+ seksuele oriëntatie en het meemaken van SGSGG. Door de kwalitatieve aanpak ontstaat met name meer inzicht in de aard van SGSGG tegen bi+ vrouwen en de geleefde ervaringen van deze groep. Door deze ervaringen te analyseren, kunnen we bovendien mogelijke verklaringen schetsen voor de hoge prevalentie van SGSGG tegen bi+ vrouwen.

¹ Concreet gaat het om 1,7 miljoen Nederlanders. Bi+ mensen kunnen verschillende labels gebruiken om hun seksuele oriëntatie te duiden: biseksueel, panseksueel, queer etc. Ruim 30% van de bi+ mensen gebruikt meerdere labels om hun oriëntatie te duiden (Baams et al., 2021). Veel bi+ mensen labelen hun identiteit helemaal niet.

² De monitor maakt bij het analyseren van seksueel geweld geen onderscheid tussen transgender mensen en cisgender mensen, omdat de gebruikte databronnen hier geen vragen over bevatten (Huijnk, Damen & Van Kampen, 2022, p.21-22).

³ In de meest recente lhbtqia+ monitor, uitgevoerd door Panteia, Movisie en Ipsos I&O (Brammer et al., 2024) wordt de bi+ groep niet uitgesplitst naar genderidentiteit.

Naast de theoretische relevantie, is het onderzoek ook op praktisch niveau relevant, omdat kennis over deze problematiek noodzakelijk is voor de ontwikkeling van adequaat beleid, voorlichting en hulpverlening. We verwachten dat de opgedane inzichten van grote waarde zijn om hier stappen in te zetten, en dat ze bijdragen aan een verbetering van de maatschappelijke positie van een gemarginaliseerde groep in de Nederlandse samenleving.

In dit rapport formuleren we een antwoord op de volgende onderzoeksvraag:

Welke rol speelt seksuele oriëntatie in de ervaringen van bi+ vrouwen met seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (SGSGG)?

Deze vraag is uitgesplitst in de volgende deelvragen:

- *Met welke vormen van SGSGG krijgen bi+ vrouwen te maken?*
- *In welke (online en/of offline) contexten vindt dit geweld plaats?*
- *Welke onderscheidende factoren en mechanismen spelen een rol in het SGSGG dat bi+ vrouwen meemaken?*

In het volgende hoofdstuk van dit rapport, hoofdstuk 2, wordt het theoretisch kader verder uitgewerkt. In hoofdstuk 3 worden de onderzoeksmethoden toegelicht, waarna in de hoofdstukken 4, 5 en 6 de analyse wordt uitgewerkt. Tot slot worden in hoofdstuk 7 conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek, evenals aanbevelingen voor professionals uit verschillende sectoren en voor iedereen die betrokken is bij de seksuele vorming van kinderen, jongeren en volwassenen.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk bespreken we de belangrijkste concepten uit het onderzoek, geven we een aantal cijfers en definities, en gaan we in op mogelijke dynamieken die een rol kunnen spelen in seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag tegen bi+ vrouwen.

2.1 Seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGSGG)

Seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag zijn termen die in verschillende contexten worden gebruikt, met uiteenlopende definities. Het onderscheid tussen de twee termen wordt soms gemaakt om een verschil in ernst uit te drukken, waarbij de term seksueel geweld gereserveerd wordt voor "ernstigere" seksuele misdragingen (bijvoorbeeld verkrachting) en seksueel grensoverschrijdend gedrag voor "minder ernstige" vormen (bijvoorbeeld intimiderende opmerkingen). In andere gevallen wordt geclaimd dat één van de twee begrippen een paraplu-term is (zie bijvoorbeeld Akkermans et al, 2022, die pleiten voor seksueel grensoverschrijdend gedrag als overkoepelende term). Er bestaat echter onenigheid over de vraag welke van de twee termen dan het meest overkoepelend is (Janssen, 2023). In het huidige onderzoek kiezen we er daarom voor om beide termen te gebruiken: seksueel geweld én seksueel grensoverschrijdend gedrag, samengevat als SGSGG, om te verwijzen naar "gedrag of toenaderingen die seksueel van aard zijn en de grenzen van het slachtoffer overschrijden" (De Haas, 2012).

Een ingewikkeld vraagstuk betreft de beoordeling van grensoverschrijdingen: *wanneer* is er precies sprake is van een grensoverschrijding, *welke grens* wordt er precies bedoeld (die van het slachtoffer of die van de samenleving), en *wie bepaalt* of die grens overschreden is? Zo vindt de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) dat er sprake is van seksueel geweld wanneer er sprake is van dwang. Seksueel geweld, zo stelt de WHO (z.d.), is "elke gedwongen seksuele handeling, poging tot seksuele handeling of handeling tegen iemands seksualiteit, los van iemands relatie tot het slachtoffer, in elke situatie". Deze definitie roept echter veel vragen op, met name: wanneer is een handeling "gedwongen"? Is er bijvoorbeeld sprake van dwang als iemand zich niet kan verzetten, bijvoorbeeld omdat diegene te jong is, dronken, of bewusteloos?

Om meer recht te doen aan de subtiele vormen die dwang aan kan nemen, en om de beleving van het slachtoffer meer centraal te stellen, gebruiken andere professionals en onderzoekers termen als "ongewenst" en "zonder instemming (consent)" om SGSGG te definiëren. Zo definieert het Amerikaanse CDC⁴ seksueel geweld als: "elke (poging tot) seksuele handeling waarbij geen sprake is van vrijwillig gegeven instemming (consent), of waarbij de ander niet in staat is consent te geven" (Basile et al., 2014). Ook het Nederlandse Wetboek van Strafrecht heeft in 2024 een update gekregen, waarbij het dwang-model is vervangen door het consent-model. Centraal staat ook hier dat seks vrijwillig, gelijkwaardig en gewenst moet zijn, een definitie die veel professionals omarmen (Rutgers, 2024).

⁴ Centers for Disease Control and Prevention.

Ook consent is in de praktijk een complex en gelaagd begrip. Met name sociale normen en machtsongelijkheden zorgen ervoor dat keuzes nooit geheel vrij zijn (Wood et al., 2019; Setty, 2025). Zo kan er sprake zijn van duidelijke ongelijkwaardigheid tussen mensen, bijvoorbeeld als de ene persoon sterker of ouder is dan de ander, of als er sprake is van afhankelijkheid (Centrum Seksueel Geweld, z.d. a). Maar ongelijkwaardigheid kan ook subtieler zijn, en de vorm hebben van (gender)normen die bepaald gedrag voorschrijven. Zo gaven meiden en jonge vrouwen in het onderzoek van Cense en collega's (2018) aan dat zij tegen hun zin megingen in de seksuele avances van jongens en jonge mannen, omdat ze niet "onbeleefd" wilden zijn en zich "verplicht" voelden om mee te doen.

In ons onderzoek sluiten wij ons aan bij wetenschappers en professionals die de duiding van slachtoffers centraal stellen. We benoemen elke handeling als SGSGG die als zodanig wordt gedefinieerd door een deelnemer, slachtoffer of derde partij.⁵ Wanneer iemand een handeling typeert als verkrachting, seksueel misbruik of seksueel gewelddadig, of wanneer iemand heeft ervaren dat er geen sprake was van consent, dan wordt die handeling ook zo gezien. Wij volgen deze definitie, omdat hierin de beleving van onze doelgroep centraal staat. Bovendien blijven we met deze definitie weg bij juridische interpretaties en eisen rondom bewijsvoering (Bourke, 2022).

SGSGG kan veel verschillende vormen aannemen: het kan plaatsvinden in verschillende contexten, gepleegd worden door verschillende plegers, gebeuren op verschillende leeftijden, het kan verschillende uitingsvormen krijgen, en het kan variëren wat betreft frequentie. *Contexten* waarin SGSGG kan plaatsvinden zijn bijvoorbeeld thuis, op het werk, op school, in de sport, in de kerk, in het uitgaansleven, in de publieke ruimte, binnen de hulpverlening en online. In veel gevallen lopen online en offline geweld door elkaar heen, bijvoorbeeld als er sprake is van partnergeweld. *Plegers* kunnen bijvoorbeeld partners, familieleden, collega's, docenten, vrienden, klas- of studiegenoten, hulpverleners en onbekenden zijn. Ook kan het geweld op verschillende *leeftijden* plaatsvinden, waarbij er vaak onderscheid wordt gemaakt tussen SGSGG in de jeugd (seksueel misbruik/seksuele kindermishandeling) en SGSGG in het latere leven. SGSGG kan verder nog verschillende *uitingsvormen* krijgen, bijvoorbeeld die van naropen, -fluiten en sissen, seksueel getinte opmerkingen, aanranding, verkrachting, gedwongen seksueel materiaal laten bekijken, het verspreiden van seksueel getint beeldmateriaal, of *grooming* (-digitaal- seksueel misbruik tussen een volwassene en een minderjarige). Bij het beschrijven van deze uitingsvormen wordt vaak onderscheid gemaakt tussen "hands on" (fysieke) grensoverschrijdingen, zoals ongewenst zoenen of verkrachting, en "hands off" grensoverschrijdingen, zoals ongewenste confrontatie met porno, of het ongevraagd toesturen of doorsturen van seksueel getinte berichten (De Haas, 2012; Van Berlo & Van Beek, 2015). SGSGG varieert tot slot wat betreft de *frequentie*: het kan eenmalig plaatsvinden, meermaals, of langdurig.

⁵ Het lijden van baby's, jonge kinderen en mensen met ernstige mentale beperkingen kan alleen door derden worden beschreven.

2.2 SGSGG tegen bi+ vrouwen

Bi+ mensen, met name bi+ vrouwen, krijgen relatief vaak te maken met SGSGG. Zo bleek uit onderzoek van het SCP (Huijnk, Damen & Van Kampen, 2022) dat 44% van de biseksuele vrouwen in het voorgaande jaar slachtoffer werd van seksuele intimidatie of geweld, tegenover 6 tot 25% van de andere groepen uit het onderzoek.⁶ Niet alleen de prevalentie verschilt; ook de aard van het geweld is anders: lesbische en biseksuele vrouwen krijgen vaker te maken met langdurig seksueel geweld, en het heeft vaker psychische, fysieke of sociale gevolgen. Naast seksuele oriëntatie hebben ook andere achtergrondkenmerken invloed op het risico om slachtoffer te worden van seksueel geweld, zoals genderidentiteit, etnische achtergrond, leeftijd, handicap en sociale klasse (Armstrong et al., 2018).

Onderzoekers hebben verschillende dynamieken beschreven die mogelijk (mede) kunnen verklaren waarom bi+ vrouwen zo vaak slachtoffer worden van SGSGG. Veel van deze dynamieken zijn verbonden aan gendernormen en seksuele normen, met name de hetero- en monoseksuele norm, de gemarginaliseerde positie van bi+ mensen en de minderheidsstress die hieruit voortvloeit. In de nu volgende paragrafen gaan we allereerst wat dieper in op deze normen, om vervolgens toe te lichten hoe deze normen leiden tot marginalisering van en minderheidsstress bij bi+ vrouwen. Tot slot bespreken we de mogelijke verbanden tussen deze marginalisering en SGSGG tegen bi+ vrouwen.

2.3 Normen rond gender en seksualiteit

In deze paragraaf geven we nadere definities van drie groepen normen die een rol lijken te spelen bij seksueel geweld tegen bi+ vrouwen: gendernormen, heteronormativiteit, en de monoseksuele norm.

Met **gendernormen** verwijzen we naar cultureel-maatschappelijke opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid. Verschillende onderzoeken laten een link zien tussen genderongelijkheid en gendernormen enerzijds, en seksueel geweld en (seksueel) partnergeweld anderzijds (bijvoorbeeld González & Rodriguez-Planas, 2020; Johnson en Johnson, 2021; Gallagher en Parrot, 2011). Zo wordt *Masculine Gender Role Stress* (MGRS), de angst die mannen kunnen ervaren wanneer zij het gevoel hebben dat ze in hun mannelijkheid worden aangetast, in relatie gebracht met het gebruiken van geweld (Baugher en Gazmararian, 2015). Deze onderzoeken bieden belangrijke inzichten in de rol van gendernormen, maar besteden vaak geen aandacht aan de normen en dynamieken die een rol kunnen spelen in geweld tegen specifieke minderheidsgroepen, zoals bi+ vrouwen. Onderzoek naar heteronormativiteit, homonormativiteit en de monoseksuele norm geeft hierin meer inzicht.

Het concept **heteronormativiteit** verwijst naar het idee dat er twee tegengestelde genders bestaan (vrouwen en mannen), dat mensen zich identificeren met het geslacht dat hen bij geboorte is toegekend (cisgender zijn), en dat mensen zich enkel aangetrokken voelen tot het "tegengestelde" geslacht (hetero zijn) (Van der Toorn, Pliskin & Morgenroth, 2020). Van

⁶ Die andere groepen zijn: heteroseksuele vrouwen en mannen, lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, en biseksuele mannen. Er wordt in de analyse geen onderscheid gemaakt tussen transgender en cisgender mensen. In de meest recente lhbtqi+ monitor, uitgevoerd door Panteia, Movisie en Ipsos I&O (Brammer et al., 2024) wordt de bi+ groep niet uitgesplitst naar genderidentiteit.

der Toorn en collega's (2020) beschrijven hoe heteronormativiteit zowel beschrijvend als voorschrijvend is: er wordt *aangenomen* dat mensen cisgender hetero zijn, omdat dit voor het merendeel van de mensen het geval lijkt te zijn, en er wordt *voorgeschreven* dat mensen cisgender hetero zijn, omdat dit het enige "juiste" zou zijn. Heteronormativiteit omvat dus een waardeoordeel: heteroseksualiteit wordt binnen het heteronormatieve kader voorgesteld als "natuurlijk" en "superieur" aan andere oriëntaties (Robinson, 2016). Deze heteronormatieve opvattingen hebben verstrekkende gevolgen, en mensen die niet aan deze norm voldoen, zoals bi+ vrouwen, krijgen vaak te maken met vooroordelen, discriminatie en geweld (Van der Toorn, Pliskin en Morgenroth, 2020).

Heteronormativiteit wordt nog verder versterkt door homonormativiteit: het overnemen van heteronormatieve idealen zoals monogamie, het huwelijk en voortplanting, door mensen die tot de queer gemeenschap behoren (Duggan, 2003). Deze mensen dagen het systeem dus niet uit, zo beargumenteert Duggan, maar assimileren, en dragen zo bij aan het reproduceren van heteronormativiteit.

Naast heteronormativiteit en homonormativiteit speelt voor bi+ mensen ook de **monoseksuele norm** een rol: de verwachting dat je op één gender valt, en dus ofwel heteroseksueel, ofwel homoseksueel bent. Seksuele oriëntaties die buiten deze norm vallen, worden vaak niet als volwaardig of stabiel gezien (Baams et al., 2021). Bi+ mensen voldoen niet aan de monoseksuele norm en kunnen te maken krijgen met dubbele discriminatie: zowel vanuit de heteroseksuele gemeenschap als vanuit de homoseksuele gemeenschap (Ochs, 2007; Mulick & Wright jr., 2008).

Door bovenstaande normen bevinden bi+ mensen zich in een unieke en paradoxale positie: zij zijn enerzijds hyperzichtbaar, bijvoorbeeld in (stereotiepe) mediarepresentaties, en tegelijkertijd onzichtbaar (Johnson & Boylorn, 2015). Bi+ mensen blijven vooral vaak onzichtbaar wanneer ze geen relatie hebben, of een monogame relatie hebben. Zowel in hetero als in queer gemeenschappen wordt in zo'n situatie vaak aangenomen dat iemand ofwel heteroseksueel, ofwel homoseksueel is. Vanuit de monoseksuele norm legt men een link tussen het gender van iemands partner en de seksuele oriëntatie van die persoon (Klesse, 2011; Maliepaard, 2018; Hayfield et al., 2018).

2.4 Marginalisering: biseksueel stigma, bifobie en binegativiteit

Onder invloed van heteronormativiteit, homonormativiteit, de monoseksuele norm en (hyper-/on)zichtbaarheid worden bi+ mensen en identiteiten gemarginaliseerd, gestereotypeerd, aangevallen en gestigmatiseerd. Een fenomeen dat ook wel omschreven wordt met de termen "bifobie" of "binegativiteit" (Klesse, 2011; DeCapua, 2017; Hayfield et al., 2018).

Zo wordt biseksualiteit vaak gezien als een fase, waarna iemand diens "ware" seksuele oriëntatie kiest (ofwel heteroseksueel, ofwel homoseksueel). In een Nederlands onderzoek van Baams et al. (2021) onder 2934 bi+ mensen gaf bijna de helft van de respondenten aan dat anderen hun seksuele oriëntatie als "tijdelijk" zien. Uit ditzelfde onderzoek blijkt dat bi+ vrouwen en bi+ non-binaire/genderfluide personen meer extern stigma ervaren dan bi+ mannen.

Een andere veelvoorkomende uitingsvorm van binegativiteit is de hyperseksualisering van

bi+ mensen, vooral van bi+ vrouwen. In populaire media en porno worden biseksuele vrouwen vaak geobjectiveerd voor de heteroseksuele mannelijke kijkers (Johnson & Boylorn, 2015). Door hyperseksualisering worden bi+ vrouwen ontmenselijkt en gereduceerd tot een cliché in de seksuele fantasie van anderen. Zo blijkt uit onderzoek van Callis (2013) dat heteroseksuele mannen biseksuele vrouwen erotiseren. Een van de geïnterviewden noemde bi+ vrouwen ook wel "*live action porn*". Heteroseksuele mannen in dit onderzoek zagen biseksuele vrouwen voornamelijk als "avontuurlijk", en stelden biseksualiteit gelijk aan "seks met meerdere vrouwen tegelijk". Ook het onderzoek van Bostwick en Hequembourg (2014) laat zien dat bi+ vrouwen te maken krijgen met micro-aggressies in de vorm van opmerkingen die suggereren dat ze promiscue zijn en "wel met iedereen naar bed zouden gaan". In de studie van DeCapua (2017) blijken heteroseksuele mannelijke partners van bi+ vrouwen de bi+ identiteit van hun partner veelal te zien als "geil" en een mogelijkheid tot "opscheppen". In het Nederlandse onderzoek van Baams en collega's (2021) geeft ruim de helft van de bi+ vrouwen en non-binaire/genderfluïde personen aan dat zij regelmatig ongepaste vragen krijgen over hun seksuele oriëntatie. Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat 39% van de bi+ mensen heeft meegemaakt dat anderen denken dat zij zomaar seks met iedereen zullen hebben, en dat 36% denkt dat zij ontrouw zouden zijn (Baams et al. 2021).

Dit vooroordeel is mogelijk nog sterker wanneer iemand non-monogaam is (McLean, 2011; Hermsen & Verlee, 2024). In Head & Milton (2014) beschrijven biseksuele vrouwen de machtsbalans in hun open relatie met een mannelijke partner, waarbij de vrouw bijvoorbeeld alleen andere vrouwen mocht daten. In de *Verkenning bi+ mensen en relatiediversiteit* (Hermsen & Verlee, 2024) vertelt een genderqueer respondent: "Omdat ik panseksueel en polyamoureuus ben, denken mensen dat ik echt een losbandig persoon ben met iedereen. Ze denken dat je dan op iedereen kan vallen en ook op iedereen gaat vallen."

Bostwick & Hequembourg (2014) beschrijven nog andere vormen van binegativiteit, zoals ontkenning en miskennis, druk om te veranderen, en uitsluiting in het daten. Deze vormen worden ook in Nederlands onderzoek beschreven. Zo geeft 22,5% van de niet-biseksuele respondenten uit het Amsterdamse PinkPanel aan geen date te willen met een biseksueel persoon, en 39,2% wil geen relatie met een biseksueel persoon (Blaauw, 2014). In het onderzoek van Baams et al. (2021, p.26) heeft 42,7% van de deelnemers het gevoel dat mensen denken dat hun seksuele oriëntatie "niet echt" is (zie ook Hall et al., 2021). Opvallend zijn bevindingen uit de meest recente Nederlandse lhbtqia+ monitor door Panteia, Movisie en Ipsos I&O (Brammer et al., 2024), waarin 8% van de respondenten expliciet negatief is over bi+, tegenover 4% van de respondenten die expliciet negatief is tegenover homoseksualiteit. Dezelfde monitor rapporteert ook dat 27% van de respondenten vindt dat bi+ een modeverschijnsel zou zijn.

Mensen die niet aan de geldende normen van een samenleving voldoen, en te maken krijgen met marginalisering en stigmatisering, hebben te leiden onder minderheidsstress: stress die voortkomt uit het behoren tot een minderheidsgroep. Minderheidsstress is een unieke vorm van stress die bovenop algemene stressoren komt die iedereen ervaart (Meyer, 2003). Deze stress komt niet alleen voort uit het meemaken van stressvolle gebeurtenissen zoals discriminatie, maar ook uit het anticiperen op zulke gebeurtenissen (het verwachten dat het zal gebeuren, waakzaam zijn), geïnternaliseerd stigma, en het verbergen van de seksuele oriëntatie of genderidentiteit (Meyer, 2003).

Bi+ mensen voldoen niet aan de heteronorm, én niet aan de monoseksuele norm, nog los van

andere identiteitsaspecten als etniciteit en handicap. Zij hebben dus te maken met *dubbele* minderheidsstress, die een negatieve invloed heeft op hun mentale welzijn (Bostwick & Hequembourg, 2014; Joemmanbaks & Derckx, 2024).

2.5 Mogelijke verbanden tussen marginalisering en SGS GG

Uit onderzoek blijkt dat biseksueel stigma een voorspeller is voor seksueel geweld tegen biseksuele mensen (Flanders et al., 2019), en dat biseksuele vrouwen die slachtoffer werden van seksueel geweld inderdaad het idee hebben dat biseksueel stigma de reden was voor het geweld (Doan Van et al., 2019; Flanders et al., 2017; Grove & Johnson, 2023; Watson et al., 2021). Over hoe dit verband er in de praktijk precies uitziet, is maar weinig informatie beschikbaar.

Onderzoek dat wel beschikbaar is, wijst op een drietal mogelijke dynamieken. Ten eerste kunnen marginalisering en minderheidsstress ertoe leiden dat bi+ mensen minder weerbaar worden, vooral als de marginalisering al op jonge leeftijd begonnen is en traumatiserend is geweest (Nikkelen et al., 2019). Traumatiserende gebeurtenissen in iemands jeugd hangen immers samen met een verhoogd risico op SGS GG op latere leeftijd (Ports, Ford & Merrick, 2016; Walker & Wamser-Nanney, 2023). Een mogelijke verklaring voor dit verband is dat een jeugdtrauma een negatieve invloed heeft op het vermogen voor zichzelf te zorgen en voor zichzelf op te komen. Dit vergroot het risico dat iemand zich vaker en/of langer dan gemiddeld in onveilige situaties begeeft (Head & Milton, 2014; Walker & Wamser-Nanney, 2023).

Ook als geen sprake is van een jeugdtrauma, kan minderheidsstress leiden tot slechter mentaal welzijn en verminderd zelfvertrouwen (Xavier Hall et al., 2024; Huijnk et al., 2022; Joemmanbaks & Derckx, 2024). Dit kan het moeilijker maken om de eigen grenzen aan te voelen, aan te geven en te bewaken. Zo geven respondenten in het onderzoek van Flanders en collega's (2017) aan dat zij een sterke druk voelen om hun biseksualiteit te "bewijzen" door middel van seksuele handelingen waar ze eigenlijk geen zin in hebben. Deze geïnternaliseerde "bewijsdrang", die een reactie is op stigma's rond biseksualiteit, kan ertoe leiden dat bi+ mensen hun eigen seksuele grenzen minder serieus nemen en minder sterk voor zichzelf opkomen.

Alcohol- en middelengebruik spelen hier mogelijk ook een rol in. Lesbische en bi+ vrouwen drinken gemiddeld meer alcohol dan heteroseksuele vrouwen, en bi+ vrouwen hebben een verhoogd risico op problematisch middelengebruik, mogelijk als reactie op hun (meervoudig) gemarginaliseerde positie en de minderheidsstress die hieruit voortkomt (Johnson & Grove, 2017; Hequembourg et al., 2013). In een studie van McConnell en Messman-Moore (2019) wordt een verband gelegd tussen middelmatige en hoge niveaus van binegativiteit en overmatig drinken, met hogere kans om op latere leeftijd verkracht te worden.

Een tweede dynamiek die mogelijk een rol speelt in het verband tussen een bi+ seksuele oriëntatie en SGS GG is dat stereotypen en vooroordelen een rol zouden kunnen spelen in de motieven van plegers. Zo bespraken we eerder al de hyperseksualisering van bi+ vrouwen, die ertoe zou kunnen leiden dat mensen bij bi+ vrouwen sneller over de grens gaan, bijvoorbeeld vanuit de misvatting dat deze vrouwen hiervoor open zouden staan (Johnson & Grove, 2017; Watson et al., 2021). Maar ook andere stereotypen kunnen een rol spelen in de motieven van plegers. Respondenten in de studie van Head & Milton (2014) rapporteren bijvoorbeeld dat zij door hun partner geforceerd werden om hun biseksualiteit te "bewijzen" door middel van een trio. In dit geval speelt dus de argwaan jegens de seksuele oriëntatie van bi+ mensen

een cruciale rol, en vormt deze bewust of onbewust de aanleiding voor het geweld. In het onderzoek van Doan Van en collega's (2019) beschrijft een biseksuele vrouw dat haar ex-partner regelmatig boos op haar was omdat hij (onterecht) dacht dat ze met vrouwen vreemd zou gaan, en hij verkrachtte haar om haar "weer hetero te maken". Ook hier lijken binegatieve stereotypen mee te spelen, zoals het idee dat bi+ vrouwen gemakkelijker vreemdgaan dan andere vrouwen, en dat een bi+ oriëntatie iets tijdelijks is, dat bovendien "gecorrigeerd" zou moeten worden (zie ook Johnson & Grove, 2017; Watson et al., 2021).

Een derde en laatste dynamiek die mogelijk een rol speelt in het verband tussen binegativiteit en SGSGG is dat binegativiteit kan bijdragen aan negatieve reacties en een gebrek aan steun voor bi+ slachtoffers. Van alle vrouwen die slachtoffer worden van seksueel geweld, ontvangen biseksuele vrouwen de minst positieve reacties vanuit hun omgeving en vanuit hulpverleners (Long et al., 2007; Ullman, 2023). Onderzoek toont consequent aan dat er een verband is tussen dergelijke negatieve reacties en negatieve effecten van traumatische gebeurtenissen (Ullman, 2010, 2023; Dworkin et al., 2019). Negatieve reacties en de gevolgen daarvan zouden ervoor kunnen zorgen dat slachtoffers eerder de schuld bij zichzelf leggen, minder snel een eind maken aan gewelddadige relaties, minder snel hulp zoeken en daardoor ernstigere gevolgen ondervinden, wat hen kwetsbaarder maakt voor herhaling van het geweld (Bhuptani & Messman-Moore, 2019).

3. Onderzoeksmethoden

In het huidige onderzoek willen we meer inzicht geven in de ervaringen van bi+ vrouwen die seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGSGG) hebben meegemaakt, en in de mogelijke verbanden tussen seksuele oriëntatie en SGSGG. In dit hoofdstuk beschrijven we achtereenvolgens onze onderzoeksopzet en -methoden, de manier van werven, persoonlijke kenmerken van de deelnemers, ethische overwegingen, en de analysemethoden.

3.1 Onderzoeksopzet en -methoden

In dit onderzoek zijn de ervaringen van bi+ vrouwen met SGSGG onderzocht middels een kwalitatief onderzoeksdesign. Allereerst is een literatuurstudie gedaan. Daarna zijn er 15 semigestructureerde interviews gehouden met 16 vrouwen (één interview was een dubbelinterview met twee respondenten). Daarnaast hebben 3 vrouwen hun ervaringen opgeschreven op basis van een aantal vragen.

Bij de interviews werd gebruik gemaakt van een topiclist met een aantal kernvragen rond vijf topics: de eigen seksuele en genderidentiteit, positie in de maatschappij, ervaringen met SGSGG, hulp en steun, en gevolgen van het SGSGG. Dergelijke semigestructureerde interviews bieden structuur, maar ook ruimte en flexibiliteit om het verhaal van de geïnterviewde te volgen, en waar nodig extra toelichting te vragen (Brinkmann, 2020; Knott et al., 2022). Met name bij gevoelige onderwerpen zoals seksueel geweld is een semigestructureerd interview passend, omdat het geïnterviewden veel ruimte biedt om in hun eigen woorden hun verhaal te doen. De interviews hebben voornamelijk offline plaatsgevonden, op locaties die door de geïnterviewden bepaald werden (bij hen thuis, in een openbare gelegenheid, op kantoor bij Rutgers of Atria, of in een commerciële kantoorruimte). Twee interviews hebben online plaatsgevonden, via Microsoft Teams. De 15 interviews duurden gemiddeld 76 minuten (minimaal 53, maximaal 91).

Er hebben zich meer mensen aangemeld voor het onderzoek (namelijk 31) dan we konden interviewen (namelijk 16). Om ook de mensen die we niet konden interviewen toch de kans te geven hun verhaal te delen, hebben we hen gevraagd hun verhaal voor ons op papier te zetten. Van deze mogelijkheid hebben 3 vrouwen gebruikgemaakt. Voor deze geschreven bijdragen stuurden we deelnemers zeven vragen toe, die zij konden gebruiken bij het beschrijven van hun ervaringen. Deze vragen betroffen dezelfde vijf onderwerpen als die in de topiclijst voor de interviews. De 3 geschreven bijdragen hadden een gemiddelde omvang van 3.042 woorden (minimaal 852, maximaal 6793).

3.2 Werving

Voor de werving hanteerden we de volgende inclusiecriteria:

- De beoogde respondent identificeert zich als vrouw en ervaart aantrekking tot meer dan één gender.
- De beoogde respondent heeft te maken gehad met seksueel grensoverschrijdend gedrag en/of seksueel geweld.
- De beoogde respondent is 16 jaar of ouder.
- De beoogde respondent beheerst de Nederlandse of Engelse taal.

Onze oproep om deel te nemen aan een interview verspreidden we via de bestaande netwerken van Bi+ Nederland, Atria en Act4Respect partners COC en Rutgers. Daarnaast hebben de onderzoekers de oproep gedeeld met hun eigen professionele en persoonlijke netwerken via e-mail, LinkedIn, Instagram en Facebook.

3.3 Deelnemers

Naar aanleiding van onze oproep kregen we 31 aanmeldingen. Op basis van leeftijd, etnische achtergrond, en woonplaats is een zo divers mogelijke groep van 16 personen geselecteerd voor een interview; de overige vrouwen vroegen we om hun ervaringen schriftelijk met ons te delen. Hier maakten 3 vrouwen gebruik van. Aan dit onderzoek werkten dus in totaal 19 vrouwen mee (16 middels een interview, 3 middels een geschreven bijdrage).

De deelnemers zijn redelijk divers wat betreft leeftijd, etnische achtergrond en woonplaats. De deelnemers waren tussen de 23 en 51 jaar oud. Dat zich geen respondenten hebben aangemeld die jonger zijn dan 23 jaar kan komen door het taalgebruik in de oproep. Deze was gericht op "vrouwen" en niet op "meiden", waardoor jongeren zich mogelijk minder aangesproken voelden. Er deden in totaal 7 twintigers mee aan het onderzoek, 7 dertigers, 4 veertigers en 1 vijftiger. Dit betekent dat naast 16 tot 21-jarigen ook 50-plussers ondervertegenwoordigd waren.

Wat betreft etnische achtergrond identificeerden 12 respondenten zich als "wit"/ "autochtoon"/ "Nederlands", en 7 als bi-cultureel, waarbij verschillende omschrijvingen gebruikt werden, zoals "Marokkaans/Nederlands". Dankzij deze diversiteit konden we in de analyse ook etniciteit en land van herkomst meenemen als relevante factor.

Alle deelnemers waren woonachtig in Nederland. Ze kwamen uit 6 verschillende provincies: Noord-Brabant (1), Gelderland (3), Groningen (1), Noord-Holland (9), Utrecht (2) en Zuid-Holland (3). Ondanks een behoorlijke geografische spreiding, zijn respondenten uit Noord-Holland dus oververtegenwoordigd.

Wat betreft seksuele oriëntatie vielen alle respondenten op meer dan één gender, wat een selectiecriteria was om mee te kunnen doen aan het onderzoek. Respondenten gebruikten echter verschillende woorden om zichzelf te omschrijven, zoals bi+, biseksueel, panseksueel, omniseksueel en queer. Veel respondenten gaven in het interview aan dat zij het gebruikte label vaak afstemden op de context. Zo waren er respondenten die in heteronormatieve contexten het meest gangbare label "biseksueel" gebruikten, en in meer queer contexten woorden als "queer" of "panseksueel". Ook gaven veel respondenten aan dat zij in de loop van de tijd andere labels waren gaan gebruiken, onder invloed van opgedane kennis, ervaringen en persoonlijke ontwikkeling.

Ook wat betreft genderidentiteit was er sprake van diversiteit. Iedereen voelde zich (tot op zekere hoogte) thuis bij het label "vrouw", aangezien dit een selectiecriteria was. Verschillende respondenten plaatsten hier wel kanttekeningen bij. Zo schreef een respondent op het aanmeldformulier bij de vraag hoe ze haar genderidentiteit zou omschrijven: *"Dat weet ik niet zo goed. Ik denk vrouw, maar wat dat dan vrouw maakt vind ik een goede vraag waar ik het antwoord niet op weet."* Ook andere respondenten omschreven zichzelf genuanceerd, bijvoorbeeld als "mannelijke vrouw", "queer vrouw" of "een vrouw die zich niet compleet thuis voelt in de genderhokjes". Geen van de respondenten gaf aan trans te zijn.

3.4 Ethische overwegingen

Dit onderzoek is ethisch getoetst door de Ethische Toetsingscommissie, Faculteit Sociale en Gedragwetenschappen aan de Universiteit Utrecht (registratienummer 24-0259, toegekend juni 2024). Alle 19 respondenten kregen voorafgaand aan hun deelname schriftelijk en/of mondeling toelichting over het onderzoek, het interview, en de omgang met de onderzoeksdata. Daarna ondertekenden zij een *informed consent formulier*, waarop zij aangaven in te stemmen met deelname.

Het praten over seksueel geweld en/of seksueel grensoverschrijdende ervaringen, in combinatie met het praten over de eigen gemarginaliseerde positie als bi+ vrouw, kan emotioneel en ongemakkelijk zijn. Tegelijkertijd is het onze ervaring, dat mensen het vaak ook belangrijk en zelfs fijn vinden om erover te praten, juist met iemand die vooral vragen stelt en niet oordeelt, en hiermee de eigen ervaringen om te zetten in iets dat een breder maatschappelijk nut heeft (zie ook Rossetto, 2014).

Om eventuele negatieve gevolgen te voorkomen en/of op te vangen, hebben wij een aantal maatregelen genomen. Ten eerste hebben wij voorafgaand aan en/of tijdens het interview met respondenten besproken of zij zelf konden voorzien in eventuele ondersteuning, bijvoorbeeld van een vriend(in) die beschikbaar was voor en/of na het interview. Daarnaast hebben we alle respondenten een lijst met hulpverlenende organisaties gegeven voor het geval er behoefte was aan een gesprek met een professionele hulpverlener. Respondenten die bijdroegen middels een interview overhandigden we deze lijst direct na het interview; respondenten die deelnamen middels een geschreven bijdrage, stuurden we de lijst voorafgaand aan het schrijven, zodat ze eventueel ook tijdens het schrijven hulp in konden schakelen.

Ook hebben we alle respondenten (zowel geïnterviewden als degenen die een geschreven bijdrage toezegden) een nagesprek aangeboden met een hulpverlener die expertise heeft op het gebied van zowel seksuele diversiteit als seksueel geweld, en met wie Bi+ Nederland vaker heeft samengewerkt. Als een respondent hier behoefte aan had, werd een gesprek van een uur met deze hulpverlener vergoed binnen het onderzoek. Van deze mogelijkheid heeft één respondent gebruik gemaakt.

Een zorgvuldige aanpak werd bovendien gefaciliteerd doordat het onderzoek een samenwerking betreft tussen twee organisaties: Bi+ Nederland en Atria. Beide hebben specifieke expertise op het gebied van bi+ seksuele oriëntaties en SGS GG.⁷ Dit was niet alleen inhoudelijk van belang, maar ook praktisch: het gaf ons als onderzoekers de nodige handvatten om zo zorgvuldig, inclusief en traumasensitief mogelijk te handelen en communiceren.

De interviews werden afgenomen door twee ervaren onderzoekers: een onafhankelijk onderzoeker verbonden aan Bi+ Nederland (MN) en een onderzoeker van Atria (FH). Beide hebben vaker onderzoek gedaan naar gevoelige thema's zoals seksuele diversiteit en seksueel

⁷ Bi+ Nederland beschikt als landelijke emancipatieorganisatie voor bi+ mensen en bi+ inclusieover de nodige kennis wat betreft de sociale positie, geleefde ervaringen en behoeften van bi+ mensen. Atria is het Nederlandse kennisinstituut voor emancipatie en de vrouwenbeweging. (Seksueel) geweld tegen vrouwen is een van de kernthema's van Atria, waarbij veel aandacht uitgaat naar de rol die gendernormen daarin spelen.

geweld. Verder planden we de interviews op een tijdstip en een locatie die de voorkeur van de geïnterviewde hadden, zodat geïnterviewden zich zo vrij en veilig mogelijk voelden om hun ervaringen te bespreken. Tot slot mochten alle deelnemers de quotes checken die opgenomen zijn in het rapport. Van deze mogelijkheid hebben 11 respondenten gebruik gemaakt. Dit heeft geleid tot het verwijderen van een quote die te herkenbaar was, en een vijftal kleine wijzigingen in quotes om ze anoniemer of preciezer te maken.

De opnames zijn opgeslagen op een veilige (digitale) locatie waar alleen de betrokken onderzoekers toegang tot hebben. De audio-opnames zijn verbatim getranscribeerd, deels via MacWhisper, een app die volledig lokaal werkt waardoor er niets op een server komt te staan, en deels via transcriptiebureau Uitgetypt.nl, met wie afspraken zijn gemaakt over anonimiteit en vertrouwelijkheid. Na afronding van het onderzoek worden de audio-opnames vernietigd. De getranscribeerde tekstbestanden en de geschreven bijdrages worden 10 jaar bewaard op een beveiligde digitale locatie van Atria.

Alle deelnemers hebben voor hun deelname een VVV-tegoedbon van €30 ontvangen en een reiskostenvergoeding (indien van toepassing).

3.5 Analysemethoden

Bij het analyseren van de data hebben we gebruik gemaakt van thematische analyse, een manier om patronen (thema's) te identificeren, analyseren en beschrijven (Braun en Clarke, 2006). We hebben daarbij de door Braun en Clarke beschreven zes stappen doorlopen: herhaaldelijk lezen van de data om er bekend mee te raken; het genereren van initiële codes; het groeperen van codes in thema's; het herzien en verfijnen van deze thema's; het vaststellen van thema's en de belangrijkste bevindingen per thema; en het schrijven van de rapportage.

Alle data zijn middels *open coding* gecodeerd in Atlas.ti. Hoewel we niet van tevoren een codeerschema gemaakt hebben, waren de gebruikte codes uiteindelijk veelal deductief: geïnspireerd door bestaande literatuur. Voorbeelden van gebruikte codes zijn: "geïnternaliseerd stigma", "(hyper)seksualisering", "consent" en "monoseksuele norm".

In een eerste codeersessie hebben de vier onderzoekers gezamenlijk een transcript doorgelezen en gecodeerd. Op deze manier hebben we de eerste codes vormgegeven, om op eenzelfde manier door te kunnen gaan met coderen. De andere 14 transcripten zijn door twee onderzoekers (FH en SV) los van elkaar gecodeerd. In meerdere overleggen tussendoor is gezamenlijk gekeken naar de codes en zijn de delen van transcripten die lastig te duiden samen geanalyseerd. Vervolgens zijn de codes door deze twee onderzoekers gezamenlijk gegroepeerd, en heeft een derde onderzoeker (MN) deze codegroepen verder gegroepeerd in thema's, die de basis vormen voor analytische hoofdstukken in dit rapport (H4, H5 en H6).

Een conceptversie van het rapport werd van feedback voorzien door twee meelezers van Bi+ Nederland en COC Nederland. Op basis van deze feedback is de tekst op een aantal punten nog wat verder aangescherpt.

3.6 Leeswijzer

Uit onze data blijkt dat de marginalisering van bi+ vrouwen inderdaad een belangrijke rol speelt in het SGS GG dat onze respondenten hebben meegemaakt. We gaan daarom in het volgende hoofdstuk (H4) eerst in op de manier waarop onze respondenten hun maatschappelijke positie ervaren. We gaan in op de verschillende manieren waarop zij gemarginaliseerd worden (§4.1); de specifieke stereotypen, vooroordelen en discriminatie waar zij mee te maken krijgen (§4.2); en de minderheidsstress die hierdoor veroorzaakt wordt (§4.3). In hoofdstuk 5 bespreken we vervolgens de verschillende soorten SGS GG waar respondenten mee te maken hebben gehad, waarbij we onderscheid maken tussen SGS GG door onbekenden (§5.1), SGS GG door dates/ partners (§5.2), en SGS GG door vrienden en bekenden (§5.3). In hoofdstuk 6 zoomen we verder in op de momenten en manieren waarop SGS GG en een bi+ seksuele oriëntatie met elkaar kunnen samenhangen. We bespreken hoe drievoudige marginalisering en minderheidsstress bi+ vrouwen (extreem) kwetsbaar maken (§6.1), hoe normen rond gender en seksualiteit het gedrag van plegers lijken te beïnvloeden (§6.2), en hoe SGS GG (seks)levens beïnvloedt, terwijl marginalisering het moeilijk maakt om adequate hulp te vinden (§6.3). We sluiten af met een conclusie (H7), waarin we de belangrijkste bevindingen uit de empirische hoofdstukken samenvatten en een aantal aanbevelingen formuleren voor de wetenschap en de professionele praktijk.

4. De maatschappelijke positie van bi+ vrouwen

In dit hoofdstuk schetsen we een beeld van de manier waarop respondenten hun positie in de maatschappij ervaren. In de interviews kwamen diverse contexten aan bod: het gezin en de familie van herkomst, daten, romantische en/of seksuele relaties, het huidige gezin, werk, school, hobby's, de publieke ruimte, het uitgaansleven en queer gemeenschappen. Ook bespraken we diverse tijdsperiodes in de levens van respondenten: hun jeugd, tienertijd en/of hun volwassen leven.

4.1 Drievoudige marginalisering: seksisme, de heteronorm en de monoseksuele norm

Hoewel uit de interviews een genuanceerd beeld naar voren komt, is er één gemene deler: geen enkele respondent heeft zich altijd en overal helemaal vrij gevoeld om te zijn wie ze is, vanwege haar bi+ oriëntatie. Zelfs respondenten die zich in op bepaalde momenten en/of in bepaalde contexten wél helemaal vrij voel(d)en om zichzelf te zijn, krijgen of kregen in andere contexten te maken met stereotypen, vooroordelen, buitensluiting en/of discriminatie, geworteld in gendernormen.

De marginalisering waar respondenten mee te maken kregen, blijkt drievoudig te zijn: respondenten kregen te maken met (1) seksisme, (2) de heteronorm en (3) de monoseksuele norm. Verschillende respondenten maakten bijvoorbeeld slut-shaming mee; een vorm van seksisme die ook hetero en lesbische vrouwen treft. Zo werd van een van onze respondenten op de middelbare school een (nep) naaktfoto verspreid, waarna leeftijdsgenoten haar online en offline uitmaakten voor "hoer" en "slet":

"Iedereen vond wat van mij en ik stond ineens helemaal in de spotlight. [...] In de trein gingen ook mensen opstaan, me hoer of slet noemen en dan weer snel zitten."

Met dergelijke vormen van slut-shaming krijgen niet alleen bi+ meiden en vrouwen te maken, maar ook meiden en vrouwen met andere seksuele oriëntaties. Het is stevig geworteld in seksistische structuren en overtuigingen, zoals het idee dat meiden en vrouwen niet seksueel actief horen te zijn (Naezer en Van Oosterhout, 2020).

Daarnaast hadden respondenten ervaring met subtiele en minder subtiele uitingen van heteronormativiteit, zowel binnen hun familie als daarbuiten:

"Mijn vader die zei niet veel [toen ik vertelde dat ik bi ben], dus dat was een beetje ongemakkelijk. En dat heeft wel echt een paar jaar geduurd voordat hij eraan wende dat ik dan hoogstwaarschijnlijk niet met een schoonzoon thuiskwam, maar met een vrouw. Dus dat was wel een beetje een dingetje."

"[Mijn partner en ik zaten op de fiets] met mijn jongste, die toen nog drie was, achterop. [...] En toen stond er een vrouw [in haar auto] bij het stoplicht. We gaven elkaar een kus, gewoon een kus, want we gaan niet uitgebreid staan tongen met die kleine erbij. [...]"

En toen toeterde ze eerst nog. [...] [En toen maakte ze] gewoon echt kotsgeluiden. [...] Uiteindelijk reed ze weg en stak ze haar middelvinger uit haar raam op."

Veel respondenten kregen te horen dat anderen het weliswaar geen probleem vonden dat ze bi+ waren, maar dat het vooral niet te zichtbaar mocht zijn:

"Ik kan het niet zomaar overal over mijn biseksualiteit hebben, zonder dat het heel erg beladen is. Zonder dat het gelijk is: oe, dat kan je toch wel privé houden? [...] Waarom opeens, als je het over biseksualiteit hebt, heb je het over iets wat heel privé is? [...] Als je met je vriend naar de bioscoop gaat vindt iedereen dat normaal; als je met je vriendin naar de bioscoop gaat, is dat privé. [...] Waarom is de ene seksualiteit wel geaccepteerd, genormaliseerd, en moet je de andere privé houden?"

"Het is meer mijn [...] stiefvader, die dan bijvoorbeeld zegt van: het hoeft allemaal niet zo overdreven. [...] Ik heb ook met de buurvrouw bijvoorbeeld een gesprek gehad over geloof. Toen heb ik gevraagd aan haar van: wat vind jij daar eigenlijk van? Want jij gelooft heel erg in God en van de Bijbel hoort hetzelfde geslacht niet met elkaar. Maar toch hou jij van ons [van mijn vriendin en mij]. [...] Ze zei dat dit heel erg in de clinch ligt met wat ze heeft geleerd. Maar hoe ze zich over ons voelt, dat dat voor haar echt dubbel voelt. En toen zei ze daarna: wat vind je dan van een gay parade? Want dat vind ik nou echt verschrikkelijk. [...] Waarom moet dat allemaal zo overdreven? Waarom moet dat zo op ons gedrukt worden?"

"Sommige mensen vinden dat we te zichtbaar zijn. Met de regenboogvlaggen."

Deze quotes laten zien hoe heteroseksualiteit de (onzichtbare) norm is, en hoe andere seksuele oriëntaties daardoor al snel gezien worden als "te zichtbaar", "overdreven", en iets dat vooral beperkt moet worden tot de privésfeer. Dergelijke heteronormativiteit treft niet alleen bi+ vrouwen, maar ook lesbische vrouwen.

De derde vorm van marginalisering, waar alleen bi+ vrouwen mee te maken krijgen, is de monoseksuele norm: het idee dat iemand maar op één gender kan vallen, en dus ofwel heteroseksueel, ofwel homoseksueel is. In het vervolg van dit hoofdstuk gaan we dieper in op deze laatste vorm van marginalisering.

4.2 De monoseksuele norm: Stereotypen, vooroordelen, discriminatie

Respondenten hebben ervaring met verschillende stereotypen, vooroordelen en situaties van discriminatie die voortkomen uit de monoseksuele norm. Ze merken dat ze als bi+ vrouw vaak onzichtbaar blijven of juist extreem zichtbaar zijn, dat ze niet helemaal passen in de "hetero wereld" maar ook niet in de "queer wereld", en dat ze te maken krijgen met hyperseksualisering en miskenning van hun seksuele oriëntatie. We lichten elk van deze vier punten toe.

Respondenten voelen zich vaak **onzichtbaar** wat betreft hun seksuele oriëntatie. Ze merken dat mensen er in eerste instantie vaak van uitgaan dat ze hetero zijn:

"Dat iemand aan jou vraagt heb je een vriendje? [...] Heel heteronormatief. [...] En als mensen mij de vraag stellen van: heb je een vriend? Dan zeg ik ja, want die heb ik. En dan soms [...] zeg ik wel van: waarom vraag jij of ik een vriend heb en niet of ik een partner heb?"

Dit geldt nog sterker voor respondenten die (voornamelijk) relaties met jongens/mannen hebben (gehad):

"Het bijzondere is dat veel mensen denken dat ik hetero ben, door die relaties met mannen. Daar wordt standaard vanuit gegaan. Ik was laatst op pride en toen was iemand heel verbaasd 'maar jij bent toch hetero?'"

"Ik heb pas vrij laat ontdekt dat ik bi+/pan ben omdat ik me heel erg voegde naar de verwachting van heteroseksueel zijn. Ook heb ik al sinds mijn 18e een heteroseksuele relatie, waardoor het label heteroseksueel ook eigenlijk standaard op mij geplakt wordt."

Omgekeerd merken respondenten die (voornamelijk) relaties met meiden/vrouwen hebben (gehad), dat anderen gemakkelijk aannemen dat ze lesbisch zijn:

"Bij mensen in mijn omgeving die vooral lesbisch zijn, als ik dan zeg: [ik ben] queer, dan gaan die er wel vanuit dat ik ook lesbisch ben. Dus daar zit dan wel weer een bepaalde erasure in."

"Ik ben de afgelopen zeven jaar alleen met vrouwen geweest, tenminste: ik heb alleen relaties gehad met vrouwen. Wel ook seks met mannen. Maar goed, als ik dan op een gegeven moment vertel dat ik met een man aan het daten ben, zijn mensen echt verbaasd. Dus daar begint het al, gewoon de aanname dat als je de hele tijd met een vrouw bent, je alleen maar voor vrouwen gaat."

Hoe dan ook is de aanname dat iemand ofwel heteroseksueel is, ofwel lesbisch. Meerdere respondenten hadden ook zelf deze gedachte, wat het niet makkelijk maakte om hun gevoelens en ervaringen te begrijpen:

"Ik begreep het zelf ook niet helemaal. Want ik was natuurlijk zelf ook opgegroeid met het idee van je [bent hetero en je] valt op jongens of op meisjes. Of je bent homo of lesbisch. Nou, dat is overzichtelijk zeg maar. Maar dat er nog meer was, hoe moest ik dat weten? Nee, dat wist ik niet."

Hierin speelt ook de onzichtbaarheid van bi+ rolmodellen een rol. Diverse respondenten benoemden dat zij (in hun jeugd) geen andere bi+ mensen kenden of zagen, bijvoorbeeld op televisie. Zij omschrijven dit als een gemiste kans, omdat een dergelijk rolmodel hen had kunnen helpen hun eigen gevoelens en ervaringen te duiden.

Een andere respondent geeft aan zich juist extreem **zichtbaar** te voelen als queer vrouw:

"Op zich gaat iedereen [op mijn werk] er oké mee om. Wat ik wel merk is dat er een grote afstand staat tussen mijn dagelijks leven en de popcultuur en alle dingen die ik consumeer, en dat van hen [collega's]. Omdat het dus een overwegend hetero omgeving

is, dan pas realiseer ik me hoeveel dingen van de dingen die ik kijk en lees en luister allemaal queer zijn. Dus dat is soms wel eens gek dat ik dan denk van, oh ja, jullie kennen dit allemaal niet. Of deze film, die al mijn vrienden hebben gezien, hebben jullie niet gezien. Daardoor voelt het heel vaak alsof zij denken dat alles wat ik zeg queer is. Alsof dat mijn hele persoonlijkheid is."

Deze respondent heeft het gevoel dat haar hele identiteit wordt gereduceerd tot één element, namelijk haar seksuele oriëntatie. Dit resulteert er paradoxaal genoeg in dat ze zich aan de ene kant heel zichtbaar voelt als queer vrouw, maar aan de andere kant onzichtbaar als collega en mens.

Ten tweede hebben respondenten vaak het gevoel **tussen twee werelden in te vallen. Ze voelen zich "te queer voor de hetero wereld" en "te hetero voor de queerwereld"**. Dit gevoel komt soms vooral vanuit de respondent zelf:

"Ik heb het idee dat ik binnen de LGBTQI+ community geen plek mag innemen, omdat ik een heteroseksuele relatie heb. Binnen de heteronormatieve maatschappij voel ik me ook niet thuis, omdat men uitgaat van een identiteit voor mij waar ik mezelf niet in vind passen. Het voelt alsof ik een aandachtstrekker ben als ik 'uit de kast kom', hoewel ik rationeel best weet dat dat niet zo is. Tegenover heteroseksuelen [voelt het] alsof ik interessant probeer te doen, tegenover lgbtqi+ personen [voelt het] alsof ik een plek inneem die mij niet helemaal toebehoort."

"Wat ik wel spannend vond was dat ik niet de ervaring had gehad [van een intieme relatie met een vrouw]. Dus dan moest ik daar zelf ook eerst een soort drempel over. Van ja, dan ben je ook een soort halve nepperd."

Vaak hebben respondenten ook concrete ervaringen die het gevoel van "er niet bij horen" aanwakkeren:

"Ik heb ook wel opmerkingen gehad van vrouwen die exclusief vrouwen daten. Dat ze liever niet met mij willen daten. [...] Ik merk wel dat ik dat ook lastig vind. Ik voel me niet helemaal op mijn plek binnen de cisgender heteroseksuele gemeenschap, maar ook niet helemaal binnen de queer gemeenschap."

"De aanname [onder andere queer mensen] dat wij, bi+ mensen, het altijd gemakkelijker hebben dan alle andere mensen in de queer community, die voel ik heel sterk. [...] [Mensen zeggen tegen me:] jij hebt toch gewoon een [mannelijke] partner en kinderen, wat is het probleem? De hele tijd moet ik uitleggen wat het probleem is en waar je dan tegenaan loopt, bijvoorbeeld waarom je niet op vakantie gaat naar een land waar lhbt mensen worden uitgekotst. Omdat ik dat [volgens hen] gewoon kan doen, omdat ik gewoon een man heb en kinderen. En dat ik denk: ja, maar ik kan niet een knopje uitzetten en dan doen alsof ik hetero ben. [...] Plekken die echt lesbisch zijn, zeg maar, daar heb ik eigenlijk de meeste discriminatie ervaren, de meeste uitsluiting."

Of het nou vooral van binnenuit komt, of (ook) van buitenaf: veel respondenten geven aan dat ze zich nergens helemaal thuis voelen, en dat het zwaar is om "tussen twee werelden te hangen".

Een derde vorm van discriminatie waar respondenten tegenaan lopen, is **hyperseksualisering**. Zo verwijzen verschillende respondenten naar de aanname dat bi+ vrouwen promiscue zouden zijn, en altijd en overal seks zouden willen hebben, ongeacht met wie:

"Ik denk dat ik nog nooit hele heftige situaties heb meegemaakt om mijn bi-zijn, maar wel bijvoorbeeld opmerkingen van mannen die dan gelijk denken dat je heel promiscue bent."

"Er zijn best veel vooroordelen over biseksualiteit of panseksualiteit. [...] Dat je van alles en nog wat doet met iedereen. [...] In mijn middelbareschooltijd werd ik slet genoemd. [...] En dat beperkte zich ook niet tot mijn eigen klas. Het ging echt schoolbreed door. Dan kwam je op school en dan werd je uitgescholden."

"Die manier waarop mijn laatste vriend mij neerzette bij zijn vrienden, daar zat dat stereotiepe beeld van bi-zijn wel heel erg in, denk ik. [...] En dat vonden die vriendjes ook allemaal machtig interessant en leuk en daar liepen ze ook wel mee te koop. [...] Hij was heel open over ons seksleven bij zijn vrienden. Dus dan kwam ik met hem bij zijn vriendengroep, en dan vroegen zijn vrienden: 'Wanneer heb je voor het laatst seks gehad?' [En dan antwoordde mijn vriend:] 'Ja, een uurtje geleden, en ja, ze was nat.' Dus die was heel expliciet heel erg mij in een soort seksgodin aan het veranderen, zeg maar, die altijd geil was en altijd wilde."

Bi+ vrouwen worden hierdoor soms zelfs als een bedreiging ervaren door andere vrouwen:

"Ik merk wel dat het iets veranderd is, [...] in de interactie tussen mij en mijn heteroseksuele vriendinnen [sinds ik heb verteld dat ik bi+ ben]. Terwijl wij bijvoorbeeld vroeger gewoon knuffelden, is dat nu echt wel een soort van... dat wij dan bijvoorbeeld de borst niet tegen elkaar houden. [...] Dat er dan toch wel die afstand is. [...] Dat onbekende bij mensen, dat zorgt er dus voor dat zij dan allerlei aannames gaan maken. Dat ze dan gaan denken: als zij van vrouwen houdt, dan houdt ze ook van alle vrouwen."

"Dat vond ik ook spannend aan het ervoor uitkomen [dat ik bi+ ben]. Dat dan sommige vrouwen denken: oh dan ben ik aangeschoten wild, want je wil wat van mij."

Deze laatste quotes laten zien hoe de hyperseksualisering van bi+ vrouwen (de aanname dat ze promiscue zouden zijn en altijd en overal met iedereen seks willen) kunnen resulteren in een beeld van bi+ vrouwen als seksuele roofdieren.

Respondenten beschrijven hoe hyperseksualisering zich ook vertaalt in andere stereotypen en aannames, zoals de aanname dat bi+ vrouwen automatisch geïnteresseerd zouden zijn in trio's en het stereotype dat bi+ vrouwen aan de lopende band zouden vreemdgaan.

Wat opvalt in de verhalen van respondenten over hoe zij geseksualiseerd worden, is dat die seksualisering vaak in dienst van (hetero) mannen lijkt te staan:

"Dat mensen, voornamelijk mannen, op het moment dat je dan aangeeft dat je aan het daten bent met een vrouw, dat ze het meteen heel erg seksualiseren. [...] Dat het heel erg vanuit de male gaze benaderd wordt. [...] Als een soort van: 'leuk voor mijn entertainment.'"

"Ik merk ook dat ik nu [nu ik met een vrouw samen ben] op een bepaalde manier wat meer geseksualiseerd wordt door mannen, ook als ik met mijn vriendin ben, omdat we allebei vrouwelijke vrouwen zijn, dat veel mannen toch wel denken van: oeh, twee mooie dames samen van: oeh, dat is interessant of zo. Dat is nu heel anders dan toen ik met een man was."

Hier komt de monoseksuele norm heel duidelijk samen met seksisme en de heteronorm, en wordt de seksuele oriëntatie van bi+ vrouwen vooral geïnterpreteerd en benaderd als een fenomeen dat voor het seksuele plezier van (heteroseksuele) mannen bestaat.

De vierde vorm van discriminatie waar respondenten vanuit de monoseksuele norm mee te maken krijgen, is **miskennis van hun seksuele oriëntatie**. Meer dan de helft van de respondenten vertelt opmerkingen te hebben gekregen die hun seksualiteit diskwalificeren, zoals de opmerking dat het "maar een fase is", dat je "niet kunt kiezen", of dat je "éigenlijk hetero of lesbisch bent". Deze kwamen zowel van hetero mensen als van queer mensen:

"Er wordt toch ook wel vaak gedacht van, oh je kan niet kiezen, of het is een fase. [...] Dat het niet serieus genomen wordt. Dat merk ik heel erg. [...] Op een gegeven moment kwam het ter sprake en [...] ik zei ja, ik ben bi. [En toen zei de ander:] ja, but you mostly like guys, right? En ik vond dat zo ontgoochelend, juist door iemand uit de queer community, die dat dan zegt, denk ik van: you should know better. [...] Dit is ook een onderdeel van mijn identiteit, en dat werd eigenlijk best wel diminished, zeg maar. Dat vond ik wel lastig."

"Die vraag is letterlijk aan mij zo gesteld van: oh, maar dan ben je eigenlijk dus een verkapte lesbienne. Of: hoezo bi? Je kan eigenlijk gewoon niet kiezen, daarom zeg je dat je biseksueel bent. [...] Zelfs nog van een andere lesbische chick op [mijn opleiding], die tegen mij zei van: jij kan gewoon niet kiezen."

"Ongemakkelijke vragen van: is het niet een fase? Val je wel echt op vrouwen en is het niet een tussenstap? Ben je niet gewoon hetero, omdat je ook op mannen valt? Hoe weet je dat je op vrouwen valt als je nog nooit met ze naar bed bent geweest? Ja, ik heb ze allemaal gehad. [...] Uit verschillende hoeken. [...] Vooral van hetero mannen."

"Toen heb ik het ook tegen mijn ouders gezegd. Of ja, tegen mijn moeder eigenlijk. En die zei ook van: nou ja voor ons maakt het niks uit. Dat is prima, we willen gewoon dat jij gelukkig bent. Dus dat was heel fijn. [...] Maar daarna kreeg ik dus alleen maar vriendjes, tot nu. En mijn moeder heeft daarna nog wel ooit gezegd, al jaren geleden, van: ja, dat was een fase."

"Zodra ik zeg van: ik ben bi, dan is het van: ja, maar je hebt ook met mannen gedatet. Hoe zit dat dan? Als ik relatie met een vrouw heb en dan krijg je het, krijg je ook weer andersom vragen en opmerkingen, van: weet je het zeker? En: misschien veel slechte ervaring met mannen gehad. Dus het is eigenlijk gewoon nooit goed."

Door dit soort opmerkingen voelen bi+ vrouwen zich niet serieus genomen, en vooral als ze van andere queer mensen komen, wordt dit als bijzonder pijnlijk ervaren.

4.3 Drievoudige minderheidsstress

Uit de interviews bleek dat marginalisering kan leiden tot negatieve gevoelens zoals onveiligheid, eenzaamheid, verminderd zelfvertrouwen, een negatief zelfbeeld en zelf-stigmatisering, en dat respondenten soms veel energie kwijt zijn aan het afstemmen van hun gedrag op de omgeving. Bovendien beschreven respondenten hoe het kan leiden tot stress in het vormgeven aan de eigen seksuele ontwikkeling en identiteit.

Verschillende respondenten benoemen een gevoel van **onveiligheid**, vaak in relatie tot specifieke situaties:

“Er is een gevoel van onveiligheid. Dus als ik met een andere vrouw hand in de hand loop op straat ofzo, ben ik me er wel heel bewust van dat ik iets doe wat buiten de norm valt.”

Hoewel deze respondent nog wel hand in hand met haar partner over straat durfde, maakten andere respondenten andere keuzes:

“Voorals het heel rustig is op straat en ik zie één... Ja, ik denk dan als eerste aan mannen, waarvan ik denk: misschien kan ik hier beter niet hand in hand langs lopen. [...] Dus als ik een groepje mannen zie staan en ik denk: ze kunnen er wat van vinden, [of] ze kunnen er iets van zeggen, daar heb ik dan zo geen zin in, dan laat ik wel even los.”

Deze respondent is niet de enige die alert is en zich aanpast aan de context waarin ze zich begeeft. Het grote merendeel van de respondenten schetst een vergelijkbare waakzaamheid en aanpassing van het eigen gedrag:

“[Op een “heterofeestje” met weinig openlijk queer mensen] heb ik wel zoiets van: ik kan niet daar met haar [mijn date] gaan staan dansen als koppel. Want twee vrouwen die het heel leuk vinden om sexy te dansen en met elkaar intiem zijn, dat is gewoon onveilig. Dus dat kan dan niet. Dus dan doen we alsof we gewoon vriendinnen zijn. Er zijn genoeg situaties te bedenken waar ik me niet veilig of niet vrij voel. En ervoor kies om me anders te gedragen dan wat ik zou willen om me veilig te voelen. Dus eigenlijk ben je bezig met kijken van waar kan het wel, waar niet. Waar kan welk gedrag wel, en waar kan welk gedrag niet.”

“Het is iets wat ik denk ik, wat je altijd in je achterhoofd houdt. In hoe je jezelf presenteert naar de wereld. In wat voor plekken je opzoekt. Bijvoorbeeld, kleding waar ik me fijn in voel, die past bij mijn seksualiteit, die past bij mijn genderidentiteit. Als ik dan een pet en wat meer mannelijke kleding aan heb, dan denk ik wel gelijk van, oh, hoe gaan mensen daarop reageren dan? En waar ga ik nu heen qua publieke spaces en kan dat daar? Dus dat is wel een afweging die je dan continu moet maken. En dat is wel vermoeiend.”

“Gelukkig zijn er hier in [grote stad], en in [andere grote stad], genoeg plekken waar ik volledig mezelf kan zijn, met ook veel andere queer personen. Maar ja, ik kom ook wel eens op plekken waar ik denk: nou, hier zou ik niet per se vol met een vrouw gaan staan zoenen of zo. [...] Het hangt altijd een beetje af van het type mensen dat er rondloopt. [...] Een beetje de sfeer die je aanvoelt, denk ik.”

De bovenstaande ervaringen onderschrijven dat bi+ vrouwen zich op veel plekken niet veilig voelen en hun gedrag daarop aanpassen, soms na veel reflectie, en soms op het moment zelf.

Veel respondenten durven vanuit een gevoel van onveiligheid niet (helemaal) open te praten over zichzelf en hun leven, uit angst voor negatieve reacties:

"Ik heb ook even stage gelopen in het middelbaar onderwijs. En daar waren kinderen onderling toch wel homofoob en transfoob. Dat vond ik heel heftig om mee te maken, en te zien. Ik was daar niet open over mijn identiteit, omdat het gewoon niet veilig voelde."

"Dat ik gelijk geseksualiseerd word, waardoor ik me onveilig voel om open te zijn over wie ik ben. [...] Je bent gewoon continu aan het schuilen."

"Ik kijk soms wel uit [met wat ik zeg]. Ik denk in werksferen, dat ik daar niet heel open in ben, [...] van: in hoeverre kan ik dat laten zien [dat ik queer ben]? [...] Als mensen het over hun partner hebben, dan zeg ik niet heel snel [dat ik queer ben]. Of dan zorg ik een beetje dat ik word overgeslagen, zeg maar, in het gesprek. [...] Je wilt gewoon voorkomen dat daar ongemakkelijke vragen worden gesteld, omdat je in werksfeer bent. Het gaat wel om je baan."

"We zijn best wel snel gestopt met zeggen dat we bi zijn tijdens het uitgaan, want het geeft gewoon gedonder."

Sommige respondenten passen een andere strategie toe: zij maken hun seksuele oriëntatie juist heel zichtbaar, zodat ze meteen weten hoe anderen daarover denken en daarop kunnen reageren. Zo komen in een interview met een van de respondenten haar vroegere ervaringen met dating-apps ter sprake, die niet allemaal even positief waren. Als we vragen of ze ooit heeft overwogen haar seksuele oriëntatie uit haar online profiel te halen, of het een minder prominente plek te geven, legt ze uit:

"Nee, ik denk het niet, omdat ik toen zelf al wel heel goed wist dat het [bifobie] een stukje van hun was, en dat het niks zei over mij. [...] Als dit een dealbreker is voor mensen, dan weet ik dat liever meteen. [...] Als ik nu nog op zo'n app zou zitten, zou ik het juist heel belangrijk vinden, misschien wel het eerste wat ik zou invullen, dat mensen gewoon meteen zien: dit is wat je krijgt. En als je daar niet mee eens bent, ja dan, 'good for you', maar dan wordt het dus niks."

Andere respondenten beschrijven een vergelijkbare strategie:

"Ik ben nu echt op zo'n punt dat ik denk: ik ben wie ik ben en dat wil ik heel erg laten zien en als je daar niks van af moet weten, dan hoef ik ook verder jou niet meer te kennen. Ja, ik ben er echt, echt helemaal klaar mee."

Nog een andere respondent kiest ook voor zichtbaarheid, wat soms "ongemakkelijke" (stereotyperende, bevooroordeelde) vragen oplevert. Ze beschrijft de emotionele arbeid⁸ die het vergt om hiermee om te gaan:

"Meestal heb ik daar wel een defense voor klaar [voor die 'ongemakkelijke' vragen]. Maar soms denk ik ook van, is het het waard? Is het onkennis, of wil je puur tegenzitten? Ik denk heel strategisch over dit soort dingen na. Want anders ben ik de boze queer vrouw die er tegenin gaat. Dus dan denk ik, oké, misschien moet je nu je mond houden en niks terugzeggen. [...] Het is echt een soort pick your battles."

Hoewel deze respondenten zich dus (in bepaalde contexten) veilig genoeg lijken te voelen om hun seksuele oriëntatie zichtbaar te maken, denken ze hier wel bewust over na, houden ze rekening met mogelijke negatieve reacties, en hebben ze strategieën ontwikkeld om daarmee om te gaan. Ook hier geldt dus dat een gemarginaliseerde positie in de maatschappij veel druk met zich meebrengt om heel bewust na te denken over de eigen zichtbaarheid en het omgaan met stereotypen, vooroordelen en discriminatie. Zoals een van de respondenten de constante afstemming op de omgeving treffend samenvat: *"Ik beweeg me als een soort kameleon."* Deze druk geldt zowel voor respondenten die hun seksuele oriëntatie en/of zichzelf soms "onzichtbaar" maken, als voor de respondent die haar seksuele oriëntatie juist extra zichtbaar maakt. In alle gevallen zijn respondenten energie kwijt aan het nadenken over de mogelijke gevolgen van zichtbaarheid, en over strategieën om hiermee om te gaan.

Een ander gevoel dat benoemd wordt in interviews, is **het gevoel "anders" te zijn**, en het gevoel van **eenzaamheid** waar dat toe kan leiden. Deze gevoelens worden zowel in de "hetero wereld" als in de "queer wereld" beleefd:

"Je moet het wel altijd zeggen of zo [dat je bi+ bent]. Het hele principe van uit de kast komen is natuurlijk heel erg zo'n ding. En op die momenten voel je wel even dat je 'anders' bent, tussen aanhalingstekens."

"Dit is een thema waar ik überhaupt een beetje mee struggle. Dat ik denk van: goh waar... Do I belong somewhere? Ja, dat kan wel eenzaam voelen."

Deze respondent heeft lange tijd het gevoel gehad dat ze haar seksuele oriëntatie moest verbergen, waardoor ze niet zichzelf kon zijn en afstand nam van andere mensen. Ze verstopte zich achter "drinken en dansen", waardoor ze veilig bleef voor het oordeel van anderen, maar ook geen authentieke vriendschappen op kon bouwen. Hoewel de geciteerde respondenten allemaal een iets andere nadruk leggen, laten hun ervaringen allemaal zien hoe een gemarginaliseerde positie gemakkelijk kan resulteren in eenzaamheid.

Naast onveiligheid, "anders zijn" en eenzaamheid, beschrijven respondenten ook gevoelens van **verminderd zelfvertrouwen, een negatief zelfbeeld en zelf-stigmatisering**:

⁸ Emotionele arbeid verwijst naar de inspanning die het kost om iemand anders aan te horen en aan te voelen, alert te zijn op mogelijke spanningen, empathie te blijven voelen/zoeken voor de ander, en de eigen reactie af te stemmen op de ander zodat die ander zich comfortabel voelt. Deze inspanning komt onevenredig neer op gemarginaliseerde groepen zoals vrouwen (Muller, 2019).

"Op de een of andere manier ligt het [bij mijn vader] toch een beetje gevoelig [dat ik bi+ ben]. Misschien is het ook een beetje een conservatievere houding. Dat is misschien ook waarom ik het zo lastig vind, om dan te zeggen: ik ben bi. Als dan je vader denkt van, oh ja maar dat is toch best lastig, en wat denken mensen dan? Terwijl: eigenlijk wil ik denken van, het is niet zo belangrijk wat andere mensen denken, want dit is wie ik ben en dat is ook oké."

"Het was een struggle [om te accepteren dat ik niet hetero was]. [...] Ik vond dat lastig, want: dat hoort toch niet zo? Want: 'je moet op mannen vallen.' [...] Dat proces van zelfacceptatie heeft jarenlang geduurd."

"Ik wist wat biseksualiteit was, maar ik dacht wel van: ja, oké, ik accepteer het wel als ik lesbisch ben, als ik op een meisje verliefd word. [...] Maar als ik biseksueel blijkt, dan kan je kiezen, dan kies ik wel voor mannen. [...] Ik dacht: dan heb ik een keuze, en dan wil ik toch het liefst normaal zijn."

Deze respondenten beschrijven de moeite die zij hebben (gehad) om zichzelf als bi+ vrouw te accepteren, en daadwerkelijk te doorvoelen dat dit een even valide identiteit is als die van bijvoorbeeld een hetero vrouw. Ze benoemen daarbij zeer pijnlijke gevoelens, zoals het gevoel "niet normaal" en "niet goed genoeg" te zijn: vormen van zelf-stigmatisering die een negatieve impact hebben op het zelfbeeld en zelfvertrouwen.

Tot slot beschrijft een aantal respondenten hoe hun gemarginaliseerde positie heeft geleid tot **stress in het vormgeven aan de eigen seksuele ontwikkeling en identiteit:**

"Ik had dat veel meer willen ontdekken eigenlijk, meer onderdeel willen zijn van de queer scene in mijn jongere jaren. Ik probeerde mij toch in de passen in huisje boompje beestje."

"Vanaf mijn dertien had ik een vriendin en die, dat was gewoon een vriendin. Maar die had dan een beste vriend, en die was homo. En in dat groepje was het allemaal heel gewoon en geaccepteerd. Maar dan buiten het groepje, was dat niet iets wat gewoon was, of normaal was. [...] Dat was ook lastig, want dat was gewoon inderdaad niet bespreekbaar. Het was iets wat wel bestond, maar iets waar je het eigenlijk verder niet heel erg over kon hebben in relatie tot jezelf. Laat staan dat dat ik andere mensen kende, behalve dan die vriendin en dat groepje, die ook dat soort gevoelens hadden. [...] Ja, dat is best wel lastig. Want het is ook best wel lastig inderdaad van: wat is het dan, [...] waar zit je dan op het spectrum?"

"Ik heb dat heel erg lang weggehouden [mijn gevoelens t.o.v. vrouwen], tot twee jaar geleden. [...] Omdat ik gewoon heel erg bang was voor veroordeling. [...] Mijn vriendinnen met wie ik dan bijvoorbeeld een kamer heb gedeeld, samen in een bed heb geslapen, wat zouden ze denken? [...] En word ik dan gezien als een onbetrouwbaar iemand die dan dingen verbergt? [...] Er ging zoveel door m'n hoofd."

Deze quotes laten zien dat bi+ vrouwen niet in alle vrijheid vorm kunnen geven aan hun seksuele ontwikkeling en seksuele identiteit. Ze opereren onder een constante druk om zich aan te passen aan het heteronormatieve, monogame ideaal van "huisje boompje beestje", ervaren een gebrek

aan kennis, rolmodellen en leeftijdsgenoten die queer zijn, en moeten hun eigen gevoelens afwegen tegen de mogelijkheid van negatieve reacties en veroordeling.

Er is dus duidelijk sprake van minderheidsstress: stress die voortkomt uit het behoren tot een minderheidsgroep. Deze stress komt niet alleen voort uit het meemaken van onveilige situaties en stressvolle gebeurtenissen zoals discriminatie, maar ook uit het anticiperen op zulke gebeurtenissen (het verwachten dat het zal gebeuren, waakzaam zijn), geïnternaliseerd stigma, en het verbergen van de seksuele oriëntatie of genderidentiteit (Meyer, 2003). Voor bi+ vrouwen is die stress drievoudig, omdat ze te maken krijgen met seksisme, de heteronorm, en de monoseksuele norm. Ze behoren dus tot drie minderheidsgroepen, en ervaren daardoor drievoudige minderheidsstress, los nog van mogelijke andere gemarginaliseerde aspecten van hun identiteit, zoals culturele achtergrond.

5. Soorten seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag

Respondenten maakten diverse soorten seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGSGG) mee. Hun ervaringen verschillen wat betreft de context van het geweld, de leeftijd van het slachtoffer, de relatie met de pleger, en de handelingen die plaatsvonden. In dit hoofdstuk onderscheiden we drie categorieën, die gekenmerkt worden door de relatie tussen het slachtoffer en de pleger: (1) SGSGG door onbekenden, (2) SGSGG door dates/partners, (3) SGSGG door vrienden en bekenden. Veel van onze respondenten maakten meerdere vormen van SGSGG mee, vaak ook uit meerdere categorieën.

In sommige gevallen is meteen te zien dat er een relatie bestaat tussen het geweld en de bi+ oriëntatie van het slachtoffer. In andere gevallen is dit niet meteen duidelijk, of is er geen (directe) relatie. Omdat de verbanden tussen SGSGG en een bi+ oriëntatie complex en veelvormig zijn, en verder gaan dan alleen de geweldservaring zelf, bespreken we dit onderwerp apart in het volgende hoofdstuk. In het huidige hoofdstuk ligt de nadruk op het beschrijven van de ervaringen waar onze respondenten mee te maken kregen.

5.1 SGSGG door onbekenden

Een vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld waar alle respondenten mee te maken hebben gehad, is SGSGG door onbekenden, vrijwel uitsluitend mannen. Dit gebeurde bijvoorbeeld tijdens het uitgaan, op het werk, op straat, in het openbaar vervoer en online. Respondenten beschrijven hoe ze te maken kregen met seksueel geladen blikken, opmerkingen en verzoeken, aanrakingen, ongewenst sexting-materiaal ("dickpics") en met mannen die masturbeerden terwijl ze hen aankeken of achtervolgden.

Zo vertelt een respondent over seksueel getinte **opmerkingen** die ze kreeg van mannelijke klanten toen ze als tiener in een restaurant werkte:

"We hadden een voorgerecht, [...] de trio, een broodje met drie dips. En dan was het zo vaak dat je naar een tafel liep [...], jullie hadden de trio besteld, en dat dan zo'n man zei: oh, is dat dan een trio met jou?"

Hoewel dit misschien onschuldig kan overkomen, ervaaarde deze respondent het gedrag wel degelijk als onprettig en intimiderend, en droeg ze de tafel na een dergelijke opmerking altijd over aan (mannelijke) collega's.

Meerdere respondenten vertellen over **ongewenste aanrakingen/aanranding**⁹ door onbekende mannen. Vooral ongewenste aanrakingen van billen of borsten worden vaak genoemd, soms

⁹ Niet alle respondenten gebruikten het woord aanranding, al geldt een ongewenste, seksueel getinte aanraking volgens de vernieuwde wetgeving rond seksuele misdrijven en volgens de meeste definities in de wetenschap en de hulpverlening wel als aanranding (zie bijvoorbeeld Rutgers, 2024; Centrum Seksueel Geweld, z.d. b). Slachtoffers vinden het woord echter soms "te zwaar", bijvoorbeeld omdat ze de gebeurtenis bagatelliseren, of denken dat het niet binnen juridische definities past (zie ook Carson et al., 2020; Mulder & Bosma, 2020; Weiss, 2011). Wij gebruiken daarom ook wel de term ongewenste aanrakingen.

haast terloops, alsof het nou eenmaal bij het leven hoort: "Die hand op die kont, of, weet je wel. Het gebeurt zo vaak."

De ongewenste aanrakingen waar respondenten over vertellen, vinden plaats in verschillende contexten. Met name uitgaansgelegenheden worden vaak genoemd, maar respondenten vertelden ook over ongewenste aanrakingen op straat, in het openbaar vervoer, en op feestjes. Een respondent werd tijdens een studiereis betast door een oudere man:

"Ik was een keer op studiereis, en toen waren we op een cruise, en toen ben ik echt onder mijn rokje... Ik liep een trap op met een groepje studiegenootjes, en er kwam een man naar beneden die echt z'n hand onder mijn rokje deed en toen gewoon doorliep, alsof er niks gebeurd was."

Een andere respondent vertelt over een intimiderende situatie in het openbaar vervoer:

"Zo'n 8 à 9 jaar geleden ben ik aangerand in de nachttrein. [...] Ik was in slaap gevallen. Ik schrok wakker omdat er een kale, witte man naast me in de stoel plofte. [...] Hij begon een praatje te maken, waar ik al niet zoveel zin in had. Terwijl hij met me praatte, schoof hij steeds z'n hand dichterbij de stoelen naar m'n billen toe. Ik zei daarom dat hij best met mij mocht praten, maar dat hij me niet moest aanraken. Hij bleef daar alleen mee doorgaan, terwijl ik bleef zeggen dat hij me niet mocht aanraken. Doordat ik opgesloten zat in de tweezitter en langs deze man moest, durfde ik ook niet op te staan."

Deze respondent durfde pas op te staan en weg te lopen toen de conducteur het station van bestemming omriep, "wat een eeuwigheid leek te duren".

Ook zijn er respondenten die te maken kregen met mannen die **masturbeerden** terwijl ze hun slachtoffer aankeken of achtervolgden. Zo vertelt een respondent:

"Ik ben één keer als vijftienjarige achternagezeten door iemand met z'n hand in zijn broek op een lang stuk wat ik in mijn eentje moest fietsen. Die draaide letterlijk om en fietste achter me aan."

Een andere respondent maakte iets vergelijkbaars mee in de trein:

"Afgelopen maart zat ik in de trein en toen heeft een man zich afgetrokken terwijl hij echt recht naar mij keek. [...] Toen wist ik niet zo goed wat ik moest doen, en toen ben ik opgestaan en ben ik helemaal naar de andere kant van de trein gelopen."

Een online variant op deze vorm van SGSSG is het **ongewenst toesturen van sexting-materiaal** (vaak "dickpics" genoemd): "expliciete foto's krijgen van een vreemde op Instagram die je gewoon niet wil hebben."

Veel respondenten maken dit soort vormen van SGSSG door onbekenden meermaals mee, en **de impact stapelt zich op**, vertelt bijvoorbeeld deze respondent:

"In 2022 ging ik naar [een festival], daar zat een man aan m'n billen in een drukke, dichte festivaltent. Toen MOEST ik naar buiten, eenmaal daar kon ik alleen maar huilen, waar ik

zelf van schrok. Mannen hadden ten slotte al sinds ik uitging aan m'n billen gezeten en dat kon ik altijd van me afschudden. Hierna kreeg ik herbelevingen van de aanranding in de trein en huilbuien gedurende m'n dagelijks bezigheden."

Een stel dat we gezamenlijk interviewden, vertelt dat de irritatie over alle ongewenste opmerkingen en aanrakingen zo hoog was opgelopen, dat ze de laatste keer dat het gebeurden de betreffende man bijna te lijf waren gegaan. Het was maar goed dat ze het interview al gepland hadden en daarmee een uitlaatklep in het vooruitzicht hadden, zo vertelden ze, want anders wisten ze niet of ze zich hadden kunnen beheersen.

Wat opvalt, is dat respondenten vaak **(extra) te maken krijgen met SGSGG door mannen als ze met een vrouwelijke partner samen zijn, bijvoorbeeld tijdens het uitgaan, en/of als ze vertellen dat ze bi+ zijn**. Zo somt het bovengenoemde koppel talloze voorbeelden op:

"Respondent A: Ik vind het zo vervelend dat al die mannen altijd zeggen dat ze mee willen doen of dat ze ons te knap vinden [om met een vrouw te zijn].

Respondent B: [Of dat ze zeggen:] hebben jullie het dan wel eens met een man gedaan? Dat willen ze altijd weten. [...] En als je daar dan ja op zegt, dan ben je de lul.

Interviewer: Want wat gebeurt er dan?

Respondent B: Nou, dat wordt gezien als een invite. Dan ben je de hele avond...

Respondent A: Maar dan gaan ze je ook echt betasten. Mannen gaan je dan echt betasten. En dan gaan ze je echt gewoon fysiek over de streep proberen te halen, want het is voor hen dan een game geworden en dat is dan interessant. En dan is het echt van: oh, maar ik kan je toch wel overhalen? Ik kan toch wel meedoen? Of: waar slapen jullie dan vanavond?

[...]

Respondent B: Gewoon iemand die zegt: ik heb een vraagje. Dan ben je een beetje dronken, gezellig op zo'n feestje. Jullie hebben dus geen echte seks? Want je hebt toch een paal nodig en ik heb er anders wel één.

[...]

Respondent B: Of we staan te zoenen en ze halen ons echt uit elkaar, en ze zeggen: 'sorry dames, maar jullie maken ons jaloers.'

Respondent A: [Ze zeggen:] 'wij hebben ook gevoel.'

[...]

Respondent B : Zo vaak ook dat wij zoenen en dat mensen zeggen: oh, geil. Het mag wel langer hoor. Of: ik begin het een beetje warm te krijgen.

[...]

Respondent A: En toen was er één zo'n jongen, daar hadden we gewoon een gesprek mee. En hij ging helemaal uitleggen van: zo vervelend, wat mannen zeggen. [...] Ik bied mijn excuses aan voor alle mannen die dit allemaal hebben gezegd en ik vind dat zo stom en zo vervelend. Want wij zaten van: iedereen wil altijd met ons mee, als een plus één, echt irritant. En toen helemaal aan het einde van de avond, echt drie uur later, denk ik, kwam hij dus alsnog met de vraag of hij niet met ons mee mocht, of we niet een plus één zochten!

[...]

Respondent B: We vierden de liefde en we stonden met elkaar te zoenen op straat en ineens kwam daar gewoon een tong [van iemand anders] bij. [...] Echt zo'n knappe Amsterdamse gast, die gewoon helemaal dacht dat het grappig was, echt zo hahaha."

Andere respondenten benoemden soortgelijke ervaringen: "Bijvoorbeeld als je zoent in een club met een vrouw, dat er dan heel veel mannen omheen staan die het allemaal heel interessant vinden". Een respondent dacht een relatie met haar vriendin te kunnen gebruiken om ongewenste aandacht van jongens af te weren, maar het werkte averechts:

"Ik heb wel een paar keer gehad dat ik met een vriendin op stap was en dat die vriendin zag dat ik heel oncomfortabel was [door ongewenste aandacht van jongens], en dat zij deed alsof wij dan bij elkaar hoorden. Alsof wij een stel waren, zodat mensen van ons afbleven. Nou dat werkte averechts. Dus ja, tenminste in die specifieke situatie was het echt dat jongens daar juist op afkwamen. Dat ze juist zeiden van 'oh mag ik meedoen of mag ik kijken?'"

Naast seksueel geladen blikken krijgen respondenten ook opmerkingen, zowel offline als online:

"Als wij [mijn vriendin en ik] met het uitgaan of op reis bijvoorbeeld een jongen tegenkomen, dan merk ik dat ze seksueel interesse hebben, om iets met ons te doen. Dat voelt soms een beetje zo van, ik hoef niet... Ik ben gewoon met haar, wij hebben gewoon een relatie, ik hoef daar niet om geseksualiseerd te worden. Of als wij een kusjesfoto delen op Instagram, dat sommige mannen daar dan ook met vuurtjes [emoticons] op reageren, dat hoeft niet."

"Ik kan nergens zomaar over mijn biseksualiteit spreken, zonder dat dat gelijk heel erg beladen is. En wat ik zo irritant vind, is dat het heel vaak geseksualiseerd wordt. Dat jij dan een soort van... Dat het gelijk dan... Dat er gelijk wordt gesproken over threesomes en dit soort dingen."

Een van deze respondenten noemt dit soort ervaringen "grijs gebied", vooral als er geen sprake is van aanrakingen. Toch kan het wel degelijk intimiderend voelen, zegt ze:

"Ik ben [tijdens het uitgaan] ook wel weggelopen van mannen die de hele tijd naast me stonden, en waarvan ik dacht: volgens mij ben jij aan jezelf aan het zitten. Of in ieder geval sta jij hier omdat je naar mij en mijn vriendin kan kijken, wat gewoon onprettig is."

En dan hebben ze niet aan me gezeten of zo, maar... [...] het voelt niet goed."

Dit gevoel van onveiligheid wordt ook herkend door andere respondenten.

Meerdere ervaringen van respondenten laten dus zien dat twee vrouwen samen vaak geseksualiseerd worden door mannen in verschillende contexten, en dat dit erger lijkt te worden als die mannen weten dat de vrouwen bi+ zijn. De reacties variëren van ongewenste aanrakingen tot grensoverschrijdende opmerkingen/verzoeken, en leiden tot een onveilig gevoel bij respondenten.

5.2 SGSGG door dates/partners

Veel respondenten hebben (ook) te maken gehad met seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag door dates en/of partners, vaak jongens/mannen. In sommige gevallen was de respondent nog minderjarig toen dit gebeurde, in andere gevallen meerderjarig. Sommige respondenten maakten deze vorm van SGSGG meermaals mee, met verschillende dates/partners. In een deel van de situaties was er sprake van een aanzienlijk leeftijdsverschil tussen pleger en slachtoffer.

Diverse respondenten vertellen hoe ze subtiel of minder subtiel werden **overgehaald** om verder te gaan dan ze zelf wilden, en niet altijd doorhadden dat er sprake was van seksueel grensoverschrijdend gedrag of geweld:

"Rond mijn achttiende verjaardag heb ik ook een korte relatie gehad met een man die steeds bleef aandringen op meer seksuele handelingen dan waar ik me comfortabel bij voelde. Hij praatte me een schuldgevoel aan. [...] Toen ik aangaf geen orale seks te willen, reageerde hij daar heel verontwaardigd op, dat het wel heel vervelend was dat ik dat ook al niet wilde. Uiteindelijk heb ik dat toen toch gedaan, terwijl ik dat helemaal niet fijn vond."

"De belangrijkste ervaring, die het meeste impact op mij heeft gehad, was toen ik een jaar of negentien, twintig was. Ik had een vriendje, en daar was ik al mee samen sinds m'n zestiende, zeventiende. [...] Als ik nu terugkijk naar het seksuele aspect van onze relatie... Ik heb het gevoel dat hij niet per se heel vaak grenzen over ging, maar misschien toch wat vaker aandrang. Ik denk dat die ene keer is blijven hangen omdat ik toen zo heel expliciet iets had van: nee, laat me met rust, ik heb geen zin, ik wil niet. [...] En hij bleef doorgaan. [...] Op een gegeven moment stopte ik met nee zeggen en raakte ik meer in een soort freeze-moment, denk ik. Ja, en toen heeft hij me... verkracht, I guess. Ja, dat is de enige manier waarop ik het echt woorden kan geven. "

"Ik ben op mijn zestiende bij een man terechtgekomen. [...] Hij was 13 jaar ouder. [...] En toen ik achttien was, toen was er inderdaad wel een moment dat ik ook wel aantrekking naar hem voelde. En hij ook wel naar mij. En dat we wel gezoend hadden. En dat vond ik op zich prima en prettig. Maar dat ik wel merkte, ja, maar meer wil ik niet met jou. Maar ja, ik zat wel onder één dak met hem. En dus hij ging enorm iedere keer op me inpraten. [...] En wat er toen gebeurde, was dat hij... Dus inderdaad, zoenen, zoenen werd meer. Maar dat hij daar ook echt geen consent bij vroeg, bij de stappen die hij verder deed. [...] Maar dat was nog niet het eind van het hele verhaal. [...] Hij werd op een gegeven moment gewoon onrustig en knorrig als hij lang (1 of 2 dagen) geen seks had gehad. [...] En dan

op een gegeven moment dacht ik: ik ga je nu gewoon maar je zin geven, want anders word je zo onuitstaanbaar. Maar ja, dan moest ik wel net doen alsof ik er ook heel veel zin in had. Want hij werd nog bozer als hij er dan achter kwam: 'Ja, jij had eigenlijk geen zin.' Dan noemde hij je ook echt letterlijk een hoer. [...] Het ging uiteindelijk gewoon van kwaad tot erger. [...] Als ik dan zei 'dan ga ik maar weg', dat waren de momenten dat de geweldsuitbarstingen kwamen. Dan werd ik in elkaar geslagen en uiteraard alsnog verkracht. Dat gebeurde een aantal keer."

In een van de geschreven bijdrages beschrijft de respondent hoe haar (inmiddels ex-) partner haar bi+ oriëntatie gebruikte om haar onder druk te zetten:

"Mijn ex maakte er altijd een grapje van dat hij dacht of wist dat ik biseksueel was. [...] Als ik bijvoorbeeld geen zin had in seks kreeg ik naar mijn hoofd of ik dat soms liever met vrouwen wilde doen."

Bij een van de respondenten speelde ook nog mee dat ze heel jong was, dat er een aanzienlijk leeftijdsverschil was tussen haarzelf en haar vriendje, en dat ze seks heel beperkt definieerde als penis-in-vagina seks. Dit alles droeg eraan bij dat ze zich pas laat realiseerde dat er sprake was van seksueel geweld:

"De ervaringen waar ik vooral aan dacht toen ik me aanmeldde [voor dit onderzoek], zijn vooral die tussen mijn 12e en 15e. [...] [Mijn vriendje] ging mij gewoon uitleggen hoe het is om verking te hebben en wat je dan doet. Want hij was natuurlijk [4 jaar] ouder, en hij wist dat zogenaamd, en ik niet. En verking hebben hield [volgens hem] ook in dat je zoent met elkaar en dat je seks hebt met elkaar. Ik heb toen gezegd van: nee, ik wil dat helemaal nog niet. [...] Hij had ook een soort van afspraak met zichzelf, met mij, dat als hij één keer iets had gedaan, dan mocht hij dat gewoon ongevraagd blijven doen. [...] Als hij eenmaal mijn borst had aangeraakt, dan was dat zijn terrein. En dan deed hij dat dus ook gewoon. [...] Elke keer gebeurde er weer iets nieuws waar ik dan eigenlijk heel verdrietig over was, en waar dan allemaal gedoe over ontstond. [...] En op een gegeven moment zei hij van: ja nu moet je aan de pil. En toen dacht ik, aan de pil, hoezo? Ja want de volgende stap is dat we met elkaar naar bed gaan. [...] Toen ging ineens het lampje aan, zo van nee maar dat mag niet. Ik had geleerd: je moet geen seks hebben, dat doe je alleen maar als je dat echt wil. [...] Achteraf ben ik daar zelf heel verbaasd over, omdat ik denk, oké dus, als iemand gewoon fatsoenlijke seksuele voorlichting had gegeven, en had gezegd dat zoenen en vingeren en pijpen ook bij seks hoort, en dat je al die dingen eigenlijk pas hoeft te doen als je daaraan toe bent, [...] dan was het niet gebeurd."

Wat al deze ervaringen met elkaar verbindt, is dat respondenten onder druk gezet werden om meer seksuele handelingen te verrichten of ondergaan dan ze zelf eigenlijk wilden. Wat dergelijk SGS GG door partners en dates extra ingewikkeld lijkt te maken, is dat seksualiteit in deze context een sociaal geaccepteerd en vaak ook gewenst onderdeel is. Dit kan het lastig maken om te bepalen of er in een bepaalde situatie sprake is van grensoverschrijdend of gewelddadig gedrag, vooral als er verder geen (fysiek) geweld wordt gebruikt, als de pleger goede intenties lijkt te hebben, als er sprake is van subtiele vormen van dwang bijvoorbeeld via machtsverschillen op basis van leeftijd of seksuele oriëntatie, en/of als gedegen kennis over SGS GG ontbreekt.

Andere respondenten vertellen hoe ze compleet **overvallen** werden door hun partner of date, bijvoorbeeld in hun slaap:

"Toen was ik op datingsapps gegaan en toen had ik een match met iemand. En die avond hadden we afgesproken. [...] En toen was ik dus uiteindelijk met deze persoon mee naar huis gegaan. Ik zei: ik wil wel met je mee naar huis, maar ik wil geen seks met je hebben. Ik was heel dronken en toen werd ik uiteindelijk wakker, terwijl hij toch op me zat. En in me zat. Daar ben ik uiteindelijk ook zwanger van geworden."

"Ik ben op mijn 17e verkracht door een vriend [tijdens] een one night stand. Ik werd wakker van de pijn. Hij was mij aan het vingeren terwijl ik sliep."

"Tijdens onze relatie van ongeveer vijf jaar geleden heeft mijn ex mij meerdere malen seksueel misbruikt. Vooral 's nachts, dan werd ik wakker terwijl hij mij verkrachtte. Als het geen verkrachting was, was het seksueel grensoverschrijdend gedrag; hij raakte me aan, ook al wilde ik dit niet, of voerde zelf seksuele handelingen uit bij zichzelf terwijl ik dit niet wilde. Vaak gebeurde dit als hij gedronken had, ik al sliep of als er ruzie was geweest."

Andere respondenten werden op andere manieren overvallen:

"Ik heb een vriendin gehad die na een avondje flirten met een man, ondanks dat ik zei dat ik het niet wilde, hem toch bij mij [thuis] heeft uitgenodigd. [...] Ineens liep ze weg, opende de deur en vielen ze samen -zoenend- over mij heen, terwijl ik op de bank zat. Ik heb mij soort van onder hem vandaan proberen te wringen terwijl ze aan het zoenen waren - hij drukte mij naar beneden met zijn arm. Hij liep achter mij aan om mij bij mijn hand te pakken. Ik heb mijn hand weggetrokken en ben weggelopen. Ik geloof dat ze seks in de gang hebben gehad en ik heb mij opgesloten in mijn slaapkamer tot het over was, met twee handen over mijn oren. Ik was zo woest en geschrokken. Geen idee wat ze hem heeft verteld, misschien uitgenodigd voor een trio? Maar ik wou het in ieder geval niet."

"Mijn eerste seksuele ervaring, dat was iets wat ik niet wilde. Dat was mijn eerste zoen, ik was twaalf en ik was op vakantie. En deze jongen was zeventien. [...] En er werd toen een zoen uitgewisseld en dat was mijn eerste zoen. Maar hij ging toen ook verder, met meteen zijn handen in mijn bikinitop en in mijn broekje. Mijn eerste seksuele ervaringen zijn allemaal gekleurd door iets waar ik zelf niet helemaal achter stond.

[...]

Ik was [als volwassene] aan het daten, of... had seksueel contact met mensen. En toen was ik met iemand mee naar huis gegaan [...]. En dat was eigenlijk heel leuk in eerste instantie, maar ik kwam net van werk en deze persoon was heftig onder invloed van alles, en die wilde veel te snel. En ik had toen al gezegd van, yo, rustig aan. [...] En toen op een gegeven moment, [...] zei ik tegen hem van, ja, ik vind alles prima, maar we gaan geen anaal doen. [...] En toen zei hij van, nee, nee, nee, ik ga je masseren. En toen lag ik op mijn buik en toen was hij me soort van half aan het masseren. En toen voelde ik toch dat hij het, zeg maar, in mijn anus wilde stoppen."

"Een man waar ik een date mee heb gehad heeft mij seksueel misbruikt. [...] Hij heeft mij tijdens een afspraak bij hem thuis, tegengehouden van weggaan en daarna verkracht."

Twee respondenten delen indringende verhalen waaruit duidelijk blijkt hoe **beangstigend** een situatie kan zijn, en hoe slachtoffers verlammen, en/of zich uit puur lijfsbehoud genoodzaakt zien om "mee te doen":

"De verkrachting die het meeste impact heeft gehad is die door een teamgenoot van mijn sportclub [toen ik begin 20 was]. We zouden op date gaan. [...] De date begon okay. [...] Ik vroeg hem of hij bleef slapen. [...] We hadden seks en voor mij was het wel klaar nadat ik was klaargekomen. Hij wond mij niet zo op, ik vond hem vervelend. Hij wou nog een keer. [...] Hij probeerde mij steeds op hem te trekken of bij mij naar binnen te gaan, ik blokte het. [...] Hij was behoorlijk over mijn grenzen aan het gaan en ik bedacht dat als ik gaf wat hij wou en meewerkte het snel over was. Hij deed het condoom om en ik gaf hem wat hij wou. [...] 'Ik ga pitten', mompelde ik. Ik voelde een hand naar mijn kruis gaan, ik duwde hem weg. 'Hou op, ik heb geen zin.' Toch kwam de hand terug en ik duwde hem weer weg. [...] Op de een of andere manier kon ik niet opstaan, of dacht ik niet aan opstaan. Praten lukte ook niet. Ik voelde me raar, verlamd, ik kon niet bewegen van angst. [...] [Hij zei:] 'Ik wil je in je kontje neuken.' [...] Hij begint dat idee door te zetten. [...] Ik wil dat het stopt. Ik begin mee te werken. [...] Ik onderhandel over een condoom, als hij mij dan toch verkracht dan tenminste geen soa en hopelijk kan ik zo voorkomen dat hij mij anaal verkracht. Ik probeer te voelen of hij het condoom omheeft, maar hij slaat mijn hand weg, ik heb tot de dag van vandaag geen idee of hij mij vaginaal of anaal heeft genomen."

"Toen [ik thuiskwam met mijn date] ontstond eigenlijk een hele onduidelijke situatie waar het mij niet echt duidelijk was van... Goh, dit is wel een date, maar gaan we nog zoenen of niet? Ik snapte gewoon de sfeer niet zo goed. Ik heb haar ook herhaaldelijk wel uitleg om gevraagd. [...] En er ontstond gewoon een beetje een nare sfeer. [...] En op een gegeven moment heeft ze mij een aantal keer geslagen en bij mijn keel gegrepen, wat ik heel naar vond. [...] Ze heeft mij gebeten, heel hard, waar ik een hele grote blauwe plek van heb gekregen. [...] Maar op een gegeven moment hadden we wel ook gezoend en ik weet niet of dat daarvoor of daarna was, dat ze me toen bij mijn keel greep. [...] Toen heb ik heel duidelijk gezegd: 'Dit wil ik niet, doe dat niet.' Toen heeft ze dat volgens mij wel nog een keer gedaan en vanaf dat moment was er voor mij geen ruimte meer om weg te gaan of om nee te zeggen. [...] En toen hebben we wel nog gezoend en toen hebben we ook nog seksuele dingen gedaan, wat ik achteraf gezien natuurlijk totaal niet wou. Maar mijn hoofd was van: dit is wat er moet gebeuren om uit deze situatie te komen."

5.3 SGSGG door vrienden en bekenden

De derde en laatste categorie SGSGG is SGSGG gepleegd door vrienden en bekenden. Respondenten deelden zowel eenmalige als langdurige ervaringen, uit hun kindertijd en uit hun volwassen leven. Deze ervaringen vonden plaats in diverse contexten, bijvoorbeeld thuis, op school, op feestjes, op het werk, in de kerk, in de hulpverlening en online. Voor verschillende respondenten bleef het niet bij één gebeurtenis; zij werden in hun leven meermaals geconfronteerd met SGSGG door vrienden en/of bekenden (en soms ook nog door anderen).

Verschillende respondenten hebben ervaring met **SGSGG door vrienden of bekenden in hun jeugd**, soms gepleegd door andere kinderen, soms door volwassenen. Een respondent die in haar jeugd te maken kreeg met grensoverschrijdend gedrag door andere kinderen, vertelt hierover:

"Ik heb al vanaf jongs af aan, vanaf een jaar of 4, 5, dat ik me kan herinneren dat ik heel vaak in situaties terecht kom waarin er over mijn seksuele grens wordt gegaan. Nou denk ik ook niet dat je consent kan geven op het moment dat je 4, 5 bent. Situaties met een stiefbroer, wat ik zelf dan eigenlijk niet wilde, maar waar ik me wel heel erg in gepusht voelde. Situaties met vriendjes van stiefbroer. Situaties met de buurjongetjes van mijn peetante. [...] Ook op mijn eerste basisschool, dat er iemand was die een paar klassen hoger zat, een jongetje. En ik was stiekem heel erg verliefd op dit jongetje. Maar dit jongetje ging ook heel erg over mijn seksuele grens heen."

In haar tienertijd werd deze respondent aangerand door een volwassen collega in een senior positie:

"Toen ik 14 of 15 was, toen werkte ik op een rondvaartboot. En toen mocht ik op een gegeven moment... Dan werd ik gepromoveerd van de kassa, nadat ik op de rondvaartboot mocht. En dat vond ik heel erg leuk. En daar was dus een kapitein, en die ging dan aan me zitten."

Een andere respondent werd vanaf zeer jonge leeftijd seksueel misbruikt door haar vader. Ook zij kreeg later, in haar tienertijd, opnieuw te maken met SGS GG:

"Het tweede was toen ik dertien was. Dat was iemand die bij [sportvereniging] werkte. Ik zat heel erg in de knel, en hij zag dat, en hij was aardig. En hij heeft me verleid. [...] Die man die deed alsof hij er voor me wilde zijn, en ging steeds daarin verder, tot en met verkrachting aan toe. En dat heeft geduurd tot en met mijn vijftiende."

Na het misbruik door haar vader en de medewerker van de sportvereniging, werd ze aangerand door de vader van een vriendinnetje:

"En toen is er nog de vader geweest van een vriendinnetje van mij, die hoorde hoe het met mij was, en hoe het thuis ging. Die wilde mij thuisbrengen en die man heeft de auto aan de kant gezet en die heeft dingen met mij gedaan. [...] Maar dat bleef bij tongzoenen, het was geen penetratie of zo."

Nog een andere respondent maakte in haar jeugd zowel op school als op het werk SGS GG mee:

"En toen op school ben ik misbruikt door iemand die daar werkte. [...] Bij hem kon ik wel praten. En ook over de biseksualiteit. [...] En dat ging eigenlijk een beetje van kwaad tot erger. [...] Ik was heel erg afhankelijk van hem geworden in de zin van dat hij de één van de weinigen was met wie ik echt kon praten. En ik had dat ook echt nodig. Maar er zat natuurlijk ook heel veel aan vast wat ik eigenlijk helemaal niet wilde."

[...]

Op mijn 17de ben ik verkracht door iemand, [...] een jongeman van 24. Ik was me gaan inzetten voor [een goed doel]. [...] Daar heb ik toen iemand ontmoet. En die heeft me toen verkracht."

Eén respondent werd in haar jeugd slachtoffer van sexting-misbruik: een (fake) naaktfoto van haar werd op grote schaal verspreid, onder andere door klas- en schoolgenoten. Ze vermoedt dat de belangrijkste pleger een bekende was, maar weet dit niet zeker. Zowel bekenden als onbekenden werkten mee aan de verspreiding:

"Tien jaar geleden [...] is er een naaktfoto opgedoken [...] en daarvan werd gezegd dat ik dat was. Dat is begonnen met één appje en dat is toen helemaal viral gegaan via WhatsApp en toen nog Twitter. [...] Iedereen had het idee dat ze mij naakt hadden gezien. Iedereen vond wat van mij en ik stond ineens helemaal in de spotlight. [...] Ze noemden me hoer en slet. [...] De weg naar school toe en de weg terug, die eerste weken, dat was echt een hel. Ik durfde eigenlijk bijna niet in de trein."

In dit geval ervaaarde de respondent zowel de verspreiding van de foto als de daaropvolgende shaming als gewelddadig: "de weg naar school toe en de weg terug, die eerste weken. Dat was echt een hel".

Waar bovenstaande ervaringen allemaal gingen over seksueel geweld in de jeugd van respondenten, waren er ook respondenten die **SGSGG door vrienden of bekenden meemaakten in hun (jong-)volwassen leven**:

"Ik ben op mijn achttiende aangerand door het broertje van een vriendin. Ik had met haar afgesproken en zij was er niet. Dus ik heb bij hem op de kamer gewacht, ik heb toen wat kleding gepast die hij voor mij had, vervolgens kreeg ik ineens een stijve piemel vol in mijn gezicht. Ik schrok mij dood."

"Begin dit jaar ben ik aangerand door de vriend van mijn toenmalige, een van mijn beste vriendinnen. [...] Het was op een verjaardag, en we waren uit eten. Op den duur kwam hij naast me zitten en hij was heel erg dronken. Hij sloeg zijn armen om me heen in een soort knuffel, maar ook in een soort greep, waarbij hij mijn borst wist aan te raken en zijn hand in de zijkant van mijn broek bij mijn heup wist te steken."

"Ik heb heel veel dingen meegemaakt met mannen waarvan ik dacht dat het mijn vrienden waren. En dat ik dan 's nachts wakker werd met hun handen in mijn broek."

"Mijn tweede ervaring met seksueel geweld was aanranding en poging tot verkrachting toen ik 30 was. [...] [Ik ontmoette de betreffende man] bij de kerk. [...] Hij was eerst op de zielige toer. "Ik heb problemen met intimiteit en jij moet mij helpen." Dat heb ik geweigerd. [...] Toen ik hem later toevallig tegenkwam, heb ik toch maar met hem afgesproken. Hij was iemand in nood. [...] Hij heeft me overreden om te gaan liggen op de bank. Hij kwam op mij liggen. En hij heeft zich met een erectie tegen mij aangewreven, met zijn kleren nog aan. En ik was heel duidelijk dat ik dat niet wilde. [...] Dat maakte allemaal niks uit. Hij ging gewoon door. [...] En toen was hij zijn broekriem aan het losmaken. [...] En toen stootte hij zelf met zijn voet de schemerlamp met glazen kap om. Scherven brengen geluk. [...] Hij was uit zijn focus. En daarna heeft hij me naar huis gebracht. Het was zo'n rare mengeling van beleefdheid en gekte."

Een respondent vertelt over het contact met een cliënt op haar werk:

"Ik was heel even vergeten [...] dat je dus niet vriendelijk mag zijn met mannen uit [mijn land van herkomst], want dat betekent dat je openstaat. [...] En hij heeft het geïnterpreteerd alsof ik een opening maakte voor iets meer. [...] Hij wilde mij knuffelen, mij aanraken."

Ze weet de man weg te sturen, maar hij blijft haar stalken. Hij wordt overgeplaatst naar een andere stad, maar dan komt ze hem toch opeens tegen:

"Toen fietste hij opeens naast me. En toen stopte hij z'n fiets voor me en ik dacht: wat nu? Dus ik gooi m'n fiets op de grond en ik ren. Ik dacht: dit gaat niet goed aflopen, want hij was al... Zijn gezicht, ik zag het in z'n ogen. [...] Hij was echt boos. [...] En ik ben een café binnen gerend, gelijk boven naar de wc, mezelf opgesloten. Hij kwam nog achter me aan en ik schreeuwde ook overal: alsjeblieft bel de politie, bel de politie. En toen belden ze de politie en is hij weggegaan."

Een andere respondent werd online lastiggevallen door iemand die ze via haar werk kende:

"Toen ik vrijwilliger was bij een vereniging heeft een andere vrijwilliger mij op Instagram een beetje seksueel getinte berichten gestuurd. [...] Ik was tussen de 19 en 21 en hij was volgens mij wel midden 30."

In sommige van de ervaringen was er sprake van een duidelijke **machts- en afhankelijkheidsrelatie**, zoals bij deze respondenten:

"Op een gegeven moment hoorde hij [de docent op de universiteit] dat ik bi was, en toen zei hij van: o, ben je dan de ene week met de één, en de andere week met de ander? Dat soort opmerkingen. [...] Hij maakte opmerkingen over mijn borsten in de collegezaal. [...] Dat ik daar wat aan moest laten doen, dat ik ze moest laten verkleinen. [...] [Hij zei tegen me] dat ik er bij mijn vagina niet normaal uitzag, of ik wel zeker wist dat ik 100 procent vrouw was. Dat ik mijn medestudenten moest vertellen dat ik bi was, en dat ik met meerdere mensen naar bed ging. En dat ze het recht hadden om dat te weten, en dat ze dan moesten kunnen bepalen of ze wel met me wilden omgaan."

"[De fysiotherapeut] ging mij masseren over mijn rug, terwijl ik last had van mijn been. [...] Eerst was het mijn rug masseren en toen lag ik daar op die bank. En toen moest ik mijn benen spreiden, als bij de gynaecologen, maar echt de tenen de lucht in. [...] En toen begon hij met zo'n stem. [...] Tak, toen viel het kwartje. Oké, nou moet ik rustig blijven liggen voor de veiligheid, en hier nooit meer terugkomen."

6. De relatie tussen SGSGG en de bi+ seksuele oriëntatie van slachtoffers

SGSGG en de bi+ oriëntatie van slachtoffers kunnen op verschillende momenten en manieren met elkaar samenhangen. In dit hoofdstuk bespreken we drie verbanden die uit ons onderzoek naar voren kwamen: (1) de drievoudige marginalisering en minderheidsstress die bi+ vrouwen ervaren maakt hen extra kwetsbaar voor SGSGG; (2) het gedrag van plegers wordt beïnvloed door heersende normen rond gender en seksualiteit; en (3) SGSGG kan een zeer negatieve invloed hebben op de (seks)levens van slachtoffers, maar hun gemarginaliseerde positie maakt het vinden van adequate hulp extra lastig.

6.1 Drievoudige marginalisering en minderheidsstress maken bi+ vrouwen kwetsbaar

Zoals beschreven in hoofdstuk 4 bevestigt ons onderzoek eerdere studies die laten zien dat bi+ vrouwen te maken krijgen met marginalisering. Ze voelen zich niet vrij om te zijn wie ze zijn, en krijgen te maken met vooroordelen, stereotypen en discriminatie. Deze marginalisering is drievoudig: het betreft marginalisering die voortkomt uit seksisme (en waar ook hetero en lesbische vrouwen mee te maken hebben), uit de heteronorm (waar ook lesbische vrouwen mee te maken hebben) én uit de monoseksuele norm. Van alle vrouwen hebben alleen bi+ vrouwen te maken met alle drie deze mechanismen. Verschillende respondenten geven aan dat dit leidt tot minderheidsstress.

Uit ons onderzoek blijkt dat deze marginalisering en minderheidsstress een negatieve invloed kunnen hebben op de weerbaarheid van bi+ vrouwen, wat hen kwetsbaar maakt voor SGSGG. Zo legt een respondent uit hoe marginalisering en minderheidsstress haar **welzijn en zelfvertrouwen schaden**:

“Die vooroordelen, [...] het niet serieus genomen worden, gelijk in een hokje gestopt worden, [...] dat speelt heel erg op je zelfvertrouwen. [...] Je denkt continu dat er iets aan de hand is met je. En daardoor ben je niet 100 procent jezelf en kan je niet 100 procent goed functioneren.”

Een andere respondent heeft een soortgelijke ervaring:

“Als je door het leven gaat, wetende dat een groot deel van de bevolking vindt dat je naar de hel gaat [vanwege je seksuele oriëntatie]. En een ander groot deel van de bevolking vindt het prima, zo lang ze er maar niet op enige manier mee geconfronteerd worden. Dus ze vinden het eigenlijk niet prima. Nou, dat zijn al hele grote groepen. En je moet continu, op je werk ook, bewust zijn van: sommige dingen kunnen wel, maar waar is dan die grens, wat gaat dan te ver. [...] Dus je bent continu ermee bezig. En ik denk dat dat je zeker vatbaar maakt, omdat je identiteit niet iets is waarvan je gewoon weet dat dat oké is.”

Deze en andere respondenten beschrijven hoe ze minderheidsstress ervaren door de (anticipatie op) discriminatie die ze meemaken: de vooroordelen, het niet serieus genomen worden, in een hokje geplaatst worden, weten dat mensen je minderwaardig vinden, en het continu nadenken

over je eigen doen en laten. Het geeft ze het gevoel dat ze niet goed genoeg zijn, er niet mogen zijn, en respondenten leggen uit dat dit afbreuk doet aan hun welzijn, zelfvertrouwen, en daarmee hun weerbaarheid. Het maakt het immers moeilijker om grenzen en wensen aan te geven; een vaardigheid die cruciaal is voor het ontwikkelen van plezierige seksuele relaties.

Een andere respondent legt uit hoe marginalisering er bovendien voor kan zorgen dat bi+ vrouwen een **minder sterk en minder veilig sociaal netwerk** hebben. Dit kan ervoor zorgen dat ze in de armen van kwaadwillende mensen gedreven worden. Zelf kon deze respondent thuis niet praten over haar biseksuele gevoelens, waardoor ze een makkelijke prooi werd voor de medewerker op de middelbare school:

"Thuis kon ik niet altijd open zijn. Ondanks dat ik echt wel hele lieve ouders heb. Maar sommige dingen, dat is gewoon heel moeilijk om over te praten. En ze waren ook niet heel open. [...] En dat is een beetje hoe zulke mensen [plegers van SG] natuurlijk te werk gaan. Bij hem kon ik wel praten. En ook over de biseksualiteit. Hij stond ervoor open."

Deze medewerker, die een waardevolle connectie leek te zijn omdat ze met hem wel over haar biseksualiteit kon praten, werd later degene die haar misbruikte.

Voor veel respondenten biedt "de queer wereld" een plek waar zij zich wel gezien en geliefd voelen. Diverse respondenten beschreven hoe deze wereld hen geborgenheid en kracht geeft. Aan de andere kant brengt het ook risico's met zich mee als dit de enige plek is waar iemand terecht kan:

"Je wilt er heel graag bij horen [bij de queer wereld]. En ik denk wel dat dat je ergens vatbaarder maakt voor mensen die daar misbruik van maken. [...] Ik wou heel graag fijne queer contacten. En dat helpt zeker niet bij het aangeven van grenzen. [...] Het maakt misschien dat je mensen het voordeel van de twijfel geeft die dat eigenlijk niet verdienen. En het maakt misschien dat je toch de mogelijkheden ziet van iemand, in plaats van de realiteit."

[...]

Het is statistisch gezien veel moeilijker om andere queer mensen tegen te komen, dus grijp je toch soms de eerste de beste aan die je tegenkomt. En dat leidt soms tot hele toxische relaties."

De ervaringen van respondenten laten dus zien dat marginalisering en minderheidsstress een negatieve impact hebben op het welzijn, zelfvertrouwen en het sociale netwerk van bi+ vrouwen, waardoor zij in een positie terechtkomen waarin ze zeer kwetsbaar zijn voor SGSGG.

Als we door een **intersectionele lens** kijken, en expliciet aandacht besteden aan de manier waarop verschillende achtergrondkenmerken gelijktijdig een rol spelen, wordt zichtbaar dat andere achtergrondkenmerken bepaalde groepen bi+ vrouwen nog kwetsbaarder maken dan andere groepen.

Zo heeft een van onze respondenten meerdere ervaringen met SGSGG, wat zij koppelt aan haar ADHD en autisme. Over haar ervaring met seksueel grensoverschrijdend gedrag door een craniosacraal therapeut zegt ze:

“Op een gegeven moment lag ik op die tafel. En toen zei hij, mag ik je borsten aanraken? [...] Ik ben dan te langzaam om te zeggen: dat gaan we niet doen. En toen drong het na een half uur door, na afloop, toen ik al weg was. [...] En je moet er wel mee dealen van, oké, ik ben traag. Ik kan het ook netjes zeggen: ik reageer secundair. Ik reageer [...] achteraf.”

Door haar neurodivergentie¹⁰ reageert deze respondent anders, “trager”, dan andere mensen. Dit maakt het extra moeilijk om tijdig haar grenzen aan te geven.

Deze respondent legt bovendien een verband met haar jeugd, waarin haar ouders een zwaar beroep op haar deden:

“Ik ben emotioneel verwaarloosd als kind. [...] Ik moest altijd klaarstaan voor mijn ouders, ik was de hulpverlening, want zij wilden niet naar de psychiater. Het enige wat ik heb geleerd is klaarstaan voor iedereen die zielig is. Maar er zijn mensen die met zieligheid juist misbruik van je maken.”

In haar volwassen leven kreeg ze te maken met seksueel geweld door een man die ze niet vertrouwde, maar met wie ze toch meeging naar huis omdat ze medelijden met hem had.

Ook andere respondenten noemen jeugdtrauma's, onveilige thuissituaties en eerder seksueel geweld als factoren die een negatieve invloed hebben op zelfvertrouwen en het vermogen om goed voor zichzelf te zorgen:

“Ik kom uit een gezin waar veiligheid niet echt een ding was. Het was zeer onveilig. [...] Mijn vader heeft meerdere doodsb bedreigingen geuit. [...] Dus ik wilde eigenlijk uit huis. [...] En uiteindelijk ben ik op mijn zestiende bij een [13 jaar oudere] man terechtgekomen. Die dus uiteindelijk het seksuele geweld... mijn agressor, zeg maar. [...] Mijn thuissituatie had wel echt een duidelijke katalysatorfunctie.”

“[Door het seksueel misbruik in mijn jeugd] is mijn seksuele ontwikkeling verstoord. [...] Van: wat is gewoon en wat is niet gewoon? [...] Mijn ouders hadden niet echt de beste aandacht voor mij die er kan zijn. Ik denk dat ik daardoor vatbaarder ben geworden voor mannen die ook niet het beste met mij voor hadden. [...] Het [SGSGG] heeft bij mij impact gehad op de mate waarin ik geleerd heb om goed grenzen aan te geven. Tegenwoordig kan ik dat best wel goed, maar dat kon ik toen niet.”

“Ik merk dat ik [na mijn ervaringen met SGSGG] steeds heel gespannen was in mijn lichaam [tijdens seks]. Dat ik het moeilijk vond ook om grenzen aan te geven. [...] Het

¹⁰ Neurodiversiteit verwijst naar diversiteit op het gebied van neurologische ontwikkeling en functioneren. Mensen die tot de norm behoren, worden ook wel “neurotypisch” genoemd; mensen die buiten de norm vallen (bijvoorbeeld door ADHD of autisme) “neurodivergent”. Zie <https://neurodiversiteit.nl/nl/faq> voor meer informatie.

maakte dat ik... een beetje dissocieerde, of dat ik gewoon meeding, veel meer passief was."

"[Door het misbruik in mijn jeugd] bevries ik wel en het zet het me nu wel in fragiele situaties. [...] Ik ben wel vatbaarder voor mensen die je grenzen niet zien."

Dit betekent dus dat naast seksuele oriëntatie ook andere achtergrondkenmerken, zoals neurodivergentie, jeugdtrauma's, onveilige thuissituaties, en eerder seksueel geweld een rol spelen. Ook andere identiteitskenmerken, zoals etniciteit/huidskleur, kunnen een rol spelen, zoals in de volgende paragraaf kort aan bod komt. Hierdoor zijn bepaalde groepen bi+ vrouwen nog kwetsbaarder voor SGS GG dan andere groepen bi+ vrouwen.

Deze kwetsbaarheid hangt ook nauw samen met het proces van (al dan niet) hulp zoeken, zoals verder uitgewerkt zal worden in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk. De drievoudige marginalisering en minderheidsstress maken het immers ook moeilijker om hulp te zoeken en te vinden. En als er geen hulp gezocht of gevonden wordt, verhoogt dat weer het risico op trauma, en daarmee op herhaald geweld, zoals we hierboven al beschreven. Voordat we het proces van hulp zoeken verder toelichten, zoomen we eerst in op de plegers van SGS GG.

6.2 Normen rond gender en seksualiteit beïnvloeden het gedrag van plegers

Onze interviews laten zien dat ook aan de kant van de *plegers* de drie eerdergenoemde mechanismen (seksisme, de heteronorm en de monoseksuele norm) een rol kunnen spelen. Zo verwezen sommige plegers tijdens het geweld expliciet naar specifieke stereotypen over (bi+) vrouwen. Niet alle drie de mechanismen zijn in alle verhalen even sterk aanwezig. Een voorbeeld van SGS GG waarin seksisme en de heteronorm een rol lijken te spelen, maar de monoseksuele norm niet, zijn ongewenste aanrakingen door onbekenden, met wie slachtoffers nog geen woord gewisseld hebben. In dergelijke gevallen weet de pleger niet dat het slachtoffer bi+ is, dus de monoseksuele norm zal zijn handelen hoogstwaarschijnlijk niet beïnvloeden. In deze paragraaf gaan we vooral in op gevallen waarin de monoseksuele norm wél een rol lijkt te hebben gespeeld.

Omdat we voor dit onderzoek geen plegers gesproken hebben, gaat het hierbij nadrukkelijk om onze analyse van de gebeurtenissen, zoals aan ons beschreven door slachtoffers. Voor vervolgonderzoek zou het zinvol zijn ook interviews af te nemen met plegers (en omstanders), om ook hun perspectief te kunnen betrekken in de analyse.

Een eerste dynamiek die benoemd werd in de interviews, was dat een pleger de **biseksuele oriëntatie van de respondent gebruikte om haar onder druk te zetten**:

"Mijn ex maakte er altijd een grapje van dat hij dacht of wist dat ik biseksueel was. Dit was op het punt dat ik hier nog niet openlijk voor uitkwam [...]. Als ik bijvoorbeeld geen zin had in seks kreeg ik naar mijn hoofd of ik dat soms liever met vrouwen wilde doen."

De partner van deze respondent insinueerde dus dat als ze geen seks met hem wilde, ze wel lesbisch moest zijn. Op deze manier legde hij haar een soort "bewijslast" op: als ze op dat moment geen seks met hem heeft, gelooft hij niet dat ze echt bi+ is en ook op mannen kan vallen. Zo gebruikt hij haar biseksuele oriëntatie dus heel direct als chantagemiddel.

Een tweede dynamiek die in de interviews naar voren kwam, was dat een deel van de plegers bi+ vrouwen benadert op basis van **stereotypen die geworteld zijn in seksisme, de heteronorm en de monoseksuele norm**. Het **seksisme** wordt bijvoorbeeld toegelicht door deze respondent:

"Een soort van: ik ben man, ik ben stoer en ik kan alles. [...] Dat heb ik wel vaak ervaren bij mannen. [Ik ben] de baas, je doet wat ik zeg, dit soort dingen. Ik weet het beter dan jij. [...] En seksuele toenadering in de zin van: die zelfverzekerdheid. Dat zelfverzekerde van: ik kan je zo krijgen."

SGSGG dat uit dergelijk seksisme voortkomt, treft niet alleen bi+ vrouwen, maar ook lesbische vrouwen en hetero vrouwen.

Respondenten beschrijven echter ook situaties waarin (ook) de heteronorm, de monoseksuele norm en specifieke stereotypen over bi+ vrouwen een rol lijken te spelen. Zo verwijzen verschillende respondenten naar de **hyperseksualisering** van bi+ vrouwen, oftewel het idee "dat je met iedereen maar alles wil":

"Ik was er [op mijn middelbare school] wel open over [over mijn bisexualiteit]. Maar ik werd op een andere manier benaderd, door zowel jongens als meiden. Van: nou, die wil dat wel. Het was bijna alsof je dan ook geen grenzen meer hebt. Alsof je met iedereen maar alles wil. [...] En later dus ook met hem [partner], dat hele idee dat je altijd alles maar wil."

"Toen ik vrijwilliger was bij een vereniging heeft een andere vrijwilliger mij op Instagram een beetje seksueel getinte berichten gestuurd. [...] Bij queer vrouwen, zeker wanneer zij bi zijn, wordt er soms uitgegaan van een bepaalde vrijheid, in bed en zo. Alsof vrouwen die bi zijn, heel erg hyperseksueel zijn."

"Ik heb het idee dat als ik in een heteroseksuele, monogame relatie had gezeten, het nog duidelijker was geweest dat dit [aanranding door de vriend van een vriendin] echt niet kan. [...] Ik denk dat het toch gewoon op het stereotype zit van: je hebt makkelijker seks, zogenaamd, als je... Alsof je meer keus hebt en daarom ook meer wil en dat er dus meer kan."

Het verbale en fysieke SGSGG waar deze respondenten mee te maken kregen, was voor hen duidelijk geworteld in het stereotype dat bi+ vrouwen grenzeloos zouden zijn, en altijd open zouden staan voor seksueel contact, met ongeacht welke andere persoon. De laatst geciteerde quote laat bovendien zien dat dit stereotype extra sterk kan zijn in het geval van bi+ vrouwen die een polyamoureuze relatie hebben (gehad). Volgens deze respondent had degene die haar aanrandde door zijn eigen stereotiepe opvattingen over zowel bi+ oriëntaties als non-monogamie het idee dat zij "makkelijker" zou zijn op het gebied van seks.

Een idee dat hiermee samenhangt, is dat bi+ vrouwen **automatisch open zouden staan voor seks met meerdere personen tegelijk**. Een aanzienlijk deel van de respondenten is (meermaals) geconfronteerd met ongewenste verzoeken van mannen om een **trio** te hebben:

"En natuurlijk ook altijd de vraag of je triootjes wilde. [...] Dat waren altijd van die ideeën die ze dan hadden."

In sommige gevallen werd dit idee meteen vertaald naar daden, en drong de betreffende man zich fysiek op aan twee vrouwen. Zo beschreven we in hoofdstuk 5 al de ervaring van twee respondenten die met elkaar stonden te zoenen, en opeens de tong van een onbekende man erbij voelden. Dit koppel had meer van dit soort ervaringen, waaronder een ervaring met een vriend die bij hen mocht overnachten, en die de vrouwen in bed begon te betasten.

"Ik denk dan, het feit dat je biseksueel bent, dat iemand dan denkt: goh, dit is een leuk project."

Zelfs als respondenten expliciet aangaven dat ze geen interesse hadden in een trio, of dat ze geïrriteerd raakten van dergelijke uitnodigingen, kregen zij alsnog verzoeken van mannen om deel te nemen aan een trio.

Hoewel lesbische vrouwen ook met dit soort SGSGG te maken kunnen krijgen, leggen deze respondenten uit dat het risico voor bi+ vrouwen nog groter is:

"Respondent A: Wij hebben dus een keer het gesprek gehad: zullen we afspreken dat als we uitgaan, dat we dan zeggen dat we lesbisch zijn, in plaats van biseksueel. En het [grensoverschrijdende gedrag/geweld] is afgenomen."

Respondent B: Want het is echt als vliegen op stroop. [...]

Respondent A: Ja, dat biseksueel maakt het dan veel interessanter nog, want dan is er [volgens sommige mannen] dus een opening voor een man, zeg maar."

Deze respondenten hebben dus de ervaring dat mannen extra gemotiveerd raken om zich op te dringen aan twee vrouwen als ze weten dat die vrouwen bi+ zijn, omdat de vrouwen zich in theorie ook tot hen aangetrokken zouden kunnen voelen, en open zouden kunnen staan voor een trio met een man.

Hierin lijken niet alleen de monoseksuele norm en specifieke stereotypen over de seksuele wensen van bi+ mensen een rol te spelen, maar ook seksistische en heteronormatieve ideeën over vrouwen. Respondenten vertellen hoe mannen intimiteit tussen twee vrouwen vaak interpreteren vanuit de "male gaze" (zie ook Mulvey 1975), oftewel: vanuit hun eigen seksuele verlangens, **alsof seks tussen vrouwen vooral bestaat om mannen op te winden**. Zo had de partner van een respondent een "vrij negatieve mening" over homoseksuele mannen, maar juist een heel positieve mening over haar biseksualiteit. Die positieve mening kwam echter voort uit een toe-eigening van die seksualiteit: "Dat vond hij wel leuk. Geil."

Een andere respondent voelde hetzelfde toen ze tijdens het stappen met een vriendin werd lastiggevallen door een paar jongens. Om de jongens af te schudden, zei de vriendin dat ze een stel waren. Dat pakte averechts uit:

"Die keer bij het op stap gaan, met die vriendin die zei dat ik haar vriendin was, weet je wel, ze hoort bij mij. Ja, dat heeft gewoon heel erg uitgelokt, denk ik, dat die jongens dat opwindend vonden."

Sommige mannen zeiden zelfs expliciet dat ze opgewonden raakten van intimiteit tussen twee vrouwen:

"Zo vaak ook dat wij zoenen en dat mensen zeggen: oh, geil. Het mag wel langer hoor. Of: ik begin het een beetje warm te krijgen."

Doordat deze mannen zo vanuit hun eigen seksuele verlangens naar vrouwen kijken, moedigt de intimiteit tussen twee vrouwen hen eerder aan om zich aan die vrouwen op te dringen, dan dat het hen afschrikt.

Hier komt soms ook nog de overtuiging bij **dat vrouwen sowieso een man nodig hebben, vooral voor seks:**

"Ik val op mannen en op vrouwen, en dat is voor mannen een ding. Het gaat dan vaak om mensen die aannemen dat je [...] 'terug wil' naar een man. Of iemand die je wel even gaat leren hoe het ook kan. 'Weer even lekker geneukt worden', dat soort dingen."

"Gewoon iemand die zegt: 'Ik heb een vraagje. [...] Jullie hebben dus geen echte seks? Want je hebt toch een paal nodig en ik heb er anders wel één.'"

"[Of dat ze zeggen:] hebben jullie het dan wel eens met een man gedaan? Dat willen ze altijd weten. [...] En als je daar dan ja op zegt, dan ben je de lul. [...] Dat wordt gezien als een invite. [...] Dan gaan ze echt gewoon fysiek je over de streep proberen te halen, want het is voor hen dan een game geworden en dat is dan interessant."

Dit soort opmerkingen laat zien dat het gedrag van plegers niet alleen beïnvloed wordt door de monoseksuele norm en de daaruit voortkomende hyperseksualisering van bi+ vrouwen, maar ook door seksistische en heteronormatieve ideeën over de seksuele wensen en verplichtingen van mannen en vrouwen.

Bovendien spelen naast normen rond gender en seksualiteit ook nog andere normen een rol. Zo wees een respondent van kleur erop dat zij weliswaar werd geseksualiseerd door haar partner, maar dat dit meer een reactie leek te zijn op haar etniciteit dan op haar seksualiteit:

"Hij seksualiseerde mij wel heel erg. Het ging heel veel over mijn huidskleur en mijn billen. Ik denk in mindere mate over mijn bi+ zijn. [...] Ik was zijn eerste zwarte vrouw. Dat vond hij een heel ding."

In dit geval speelt dus ook (vooral) een specifieke vorm van racisme een rol, ook wel seksueel racisme genoemd. Hierbij wordt iemand op basis van etnoseksuele kenmerken en stereotypen gezien als seksueel aantrekkelijk of juist niet aantrekkelijk (Callander, Newman en Holt, 2015).

6.3 SGS GG beïnvloedt (seks)levens, maar marginalisering bemoeilijkt het vinden van hulp

In deze paragraaf analyseren we de specifieke gevolgen die SGS GG voor bi+ vrouwen kan hebben, en het verband tussen de marginalisering van bi+ vrouwen en de mogelijkheden om adequate hulp te vinden.

Respondenten beschrijven uiteenlopende gevolgen van het SGS GG dat zij hebben meegemaakt. Sommige respondenten hebben niet veel last van wat ze hebben meegemaakt, en er zijn zelfs respondenten die er iets **positiefs** uit hebben kunnen halen. Zo geven enkele respondenten aan dat ze door het meegemaakte SGS GG beter zijn geworden in het aangeven van grenzen; assertiever zijn geworden. Ook zijn er respondenten die zeggen dat ze door hun ervaringen een betere, meer empathische gesprekspartner zijn geworden voor anderen, met name voor andere slachtoffers van SGS GG. Een andere respondent is selectiever geworden in de mensen met wie ze omgaat:

"Gewoon dat ik denk: ik heb geen tijd voor slappe hap. [...] Dan besteed ik die energie liever aan mensen die het waard zijn."

Nog een andere respondent heeft net een kind gekregen, en gebruikt het SGS GG dat zij zelf in haar jeugd heeft meegemaakt als les voor de opvoeding van haar kind:

"Mijn ervaringen hebben er wel toe geleid dat ik met [mijn kind] veel opener al vroeg over liefde, seks en relaties wil praten dan mijn ouders met mij hebben gedaan. Mijn eerste seksuele ervaringen waren dan misschien wel heel anders verlopen."

Weer een andere respondent heeft zingeving gehaald uit het meegemaakte SGS GG: de strijd tegen seksueel geweld is inmiddels haar werk geworden.

Deze respondent beschrijft bovendien hoe het sexting-misbruik dat zij meemaakte, en met name de daaropvolgende slut-shaming, indirect een positieve impact had op haar identiteitsontwikkeling als bi+ vrouw:

"Ik denk dus wel dat ik zelfverzekerder ben geworden en misschien ook nog meer open-minded, op een bepaalde manier. [...] Omdat ik echt zoiets had van: ja, ik ben echt zo voor alles uitgemaakt, het kan toch ook niet erger dan dit. [...] [Pesten] komt gewoon heel erg voort uit onzekerheid. Dat zegt meer iets over de persoon die het doet, dan over mij. [...] Ik ging heel erg denken van: nee, ik ga gewoon lekker doen waar ik zelf zin in heb en als mensen daar wat van vinden, dan zitten ze zelf misschien in een vervelende periode in hun leven."

Deze ervaringen laten zien dat sommige respondenten (ook) *positieve* lessen en vaardigheden hebben gehaald uit het meegemaakte SGS GG.

De meeste gevolgen waar respondenten over spreken, zijn echter **negatief**. Respondenten beschrijven bijvoorbeeld dat ze angstig werden voor de pleger en/of voor mensen in het algemeen, dat ze hun eigen grenzen niet goed meer aanvoelen en/of bewaken, dat ze moeite hebben om betekenisvolle connecties en relaties aan te gaan met mensen, dat ze kampen met

klachten als dissociatie, PTSS, lage eigenwaarde, nachtmerries en slapeloosheid, haaruitval, eetproblemen, stress, herbelevingen, verminderd zelfvertrouwen, moeite met seks en intimiteit, burn-out, en suïcidale gedachten/pogingen. Respondenten verloren vrienden, vielen uit op school en/of op het werk, en moesten stoppen met hobby's.

In een aantal gevallen was er sprake van negatieve gevolgen die duidelijk verband hielden met de seksuele oriëntatie van respondenten. Zo waren er respondenten die **niet meer intiem durfden te zijn met mensen met dezelfde genderidentiteit als de pleger**:

"Ik durfde heel lang geen vrouwen te daten. En daar ging ik echt op slot op dat stuk. Echt op slot op slot. Want ik heb twee vrouwen gedatet. En iedere keer als het tot intimiteit kwam, ging ik volledig op slot. Dan zaten we samen op de bank, maar dan ging ik aan de andere kant van de bank zitten. Of dan durfde ik wel gewoon te knuffelen op de bank, maar dan zat ik met mijn armen gesloten. [...] Zij [de vrouw die vroeger mijn seksuele grenzen overging] heeft er een slot op gezet, denk ik. [...] In mijn datingleven, en vooral in het queer zijn en het queer ontdekken, heeft het een litteken achtergelaten. [...] Ik durf niet met vrouwen om te gaan of ik durf niet intiem te zijn met vrouwen."

"Ik had daardoor [door het meegemaakte SGSGG] heel veel moeite met mannen in mijn leven. En ik wilde nooit een relatie. Ik werd soms wel eens mannenhater genoemd. Ik heb nu wel een [mannelijke] partner [...]. Maar zelfs met mijn huidige partner ben ik wel... Ik kan gewoon geen... Ja, triest. Hij verdient het helemaal niet."

Interviewer: Wat verdient hij niet?

Respondent: Mijn wantrouwen, mijn kritische blik naar... [...] Dat ik geen kind wil. Dat ik niks met hem samen wil, geen huis of...

Interviewer: En waarom wil je dat niet? [...]

Respondent: Ja, afkeer tegen mannen denk ik, in het algemeen. Ik werk daaraan, maar het zit gewoon heel erg diep in mij."

Deze respondenten waren/zijn door het meegemaakte SGSGG dus minder vrij om intieme relaties aan te gaan met mensen met bepaalde genderidentiteiten.

Een ander gevolg dat beschreven werd, is dat sommige bi+ slachtoffers van SGSGG zich **minder vrij voelen om zich te gedragen en uiten zoals ze willen**. Zo beschreven we al eerder de vele ongewenste, seksueel geladen reacties die twee respondenten kregen op hun samenzijn. Een van deze respondenten herinnert zich nog goed een moment waarop ze haar relatie met haar vriendin onzichtbaar wilde maken, toen zij samen gingen kamperen:

"Toen we op die camping aankwamen, dacht ik ineens: iedereen kijkt naar ons. [...] Toen wilde ik jouw hand loslaten en jij zo: nee. En toen hing er een regenboogbord met: iedereen is hier welkom, alle seksen, alle.... Toen dacht ik: alsof het er voor mij hangt. Want ik was er ineens heel onzeker over."

Door alle reacties was deze respondent zo bang en onzeker geworden, dat ze niet meer hand in hand durfde te lopen met haar vriendin.

Andere respondenten beschrijven hoe ze gingen **twijfelen of ze wel "echt" bi+ zijn**:

"Ik heb wel heel vaak gedacht, ja, ik val helemaal niet echt op vrouwen. Ik heb gewoon een nare ervaring, waardoor ik denk: oh nee, doe maar geen mannen. Ja. Dat gewoon een veilige vlucht is. En dat blijf ik nog steeds af en toe denken, ondanks dat ik smoorverliefd ben geweest op zo ongeveer elke gender die je kan bedenken, bij wijze van spreken."

"Van mijn achttiende tot mijn twintigste heb ik langdurig met seksueel geweld te maken gehad. En ja, toen blokte gewoon alles in dat opzicht [het ontdekken van mijn seksuele oriëntatie]. [...] En toen hoorde ik ook van een vriendin, haar zus was als kind langdurig seksueel misbruikt. En zij zat dus intern op een afdeling waar al die meiden eigenlijk meer zoiets hadden van: ja, nu wijzen we mannen gewoon compleet af. [...] Ja, dus daardoor ging ik er ook een soort van af [van het ontdekken van mijn gevoelens voor vrouwen], want ik dacht: ja, dat wil ik ook niet, dat ik dan alleen maar naar vrouwen neig om maar mijn trauma te ontlopen."

Deze respondenten twijfel(d)en dus of ze daadwerkelijk bi+ zijn, of dat hun aantrekking tot vrouwen eigenlijk een reactie is op het geweld dat jongens/mannen hen hebben aangedaan. In deze twijfel zouden (geïnternaliseerde) heteronormativiteit en de monoseksuele norm een rol kunnen spelen: de redenering reduceert de eigen bi+ seksuele oriëntatie tot een reactie op het meegemaakte geweld, zelfs al spreken de eigen ervaringen en gevoelens dit tegen ("ik ben smoorverliefd geweest op zo ongeveer elke gender die je kan bedenken, bij wijze van spreken"). Desalniettemin kan het voor bi+ slachtoffers van SGSGG een reële twijfel zijn, die veel invloed kan hebben op iemands leven.

Bovenstaande ervaringen laten zien dat de seksuele oriëntatie van slachtoffers van SGSGG samen kan hangen met de gevolgen van dat geweld. Bi+ vrouwen kunnen te maken krijgen met specifieke gevolgen, die verschillen van de gevolgen onder slachtoffers met andere seksuele oriëntaties. Deze gevolgen kunnen positief zijn (meer ruimte voelen om openlijk bi+ te zijn), maar zijn meestal negatief (niet meer intiem durven zijn met mensen met een bepaalde genderidentiteit; minder ruimte voelen om openlijk bi+ te zijn; twijfelen over je bi+ identiteit).

Adequate **hulp**, zowel informeel als formeel, kan een cruciale rol spelen in het beperken van eventuele negatieve gevolgen van SGSGG, zo laten ook de ervaringen van onze respondenten zien. Verschillende respondenten gaven aan veel baat te hebben gehad bij de hulpverlening die zij ontvingen. Echter, ook in het zoeken en vinden van deze hulp zagen we een aantal belemmerende dynamieken die samenhangen met de bi+ seksuele oriëntatie van slachtoffers van SGSGG.

Ten eerste kan de drievoudige marginalisering en minderheidsstress waar bi+ vrouwen mee te maken krijgen ervoor zorgen dat bi+ vrouwen **minder stevig in hun schoenen staan, en/of onvoldoende energie over** hebben voor het zoeken van hulp.

Een tweede mogelijke hindernis in het zoeken naar hulp, die samenhangt met de eerste, is het bestaan van **twijfels bij het slachtoffer of ze de hulp wel waard is**. Die twijfel kan deels

voortkomen uit gedachtes die ook bij andere groepen slachtoffers van SGSGG een rol kunnen spelen, zoals: "is hetgeen er gebeurd is wel ernstig genoeg?", of: "was het niet mijn eigen schuld?" Voor bi+ vrouwen kunnen hier echter nog extra twijfels een rol spelen, met name rond die laatste vraag over de "**eigen schuld**".

Sommige respondenten experimenteerden bijvoorbeeld graag met hun queer identiteit door "sexy" kleding te dragen, en worstelden met geïnternaliseerde *victim blaming* omdat ze het idee hadden dat hun kleding het SGSGG had "uitgelokt":

"Rationeel gezien kan ik wel echt inzien dat het nooit jouw schuld is. Of je er nou naakt bij ligt of niet. [...] [Maar] diep van binnen denk ik [...] dat het ook mijn fout is, dat ik het verdiend heb waarschijnlijk."

Deze respondent gaf zichzelf de schuld van het SGSGG dat ze meemaakte, omdat ze zich "expressief" kleepte, en omdat ze zichzelf in "promiscue" situaties bracht, dat wil zeggen: op dates ging en alcohol dronk.

Een andere respondent gaf zichzelf de schuld omdat ze geen nee had gezegd en niet weg was gegaan bij een gewelddadige vrouwelijke date. Achteraf gezien ziet ze echter heel duidelijk waarom ze dit niet deed. Eén van de mechanismes die hierin een rol speelde, naast overlevingsdrang, is dat ze "een bepaald ideaalbeeld" had van vrouwen en queer gemeenschappen, waarin geweld geen plek had. Hierdoor gaf ze haar date heel lang het voordeel van de twijfel, wat achteraf een verkeerde keus bleek te zijn. Ze nam zichzelf dit erg kwalijk. Dergelijke geïnternaliseerde *victim blaming* kan ervoor zorgen dat mensen geen hulp zoeken, omdat ze niet het gevoel hebben die hulp waard te zijn. Dat geldt voor alle slachtoffers van SGSGG, maar het kan dus een extra lading hebben voor bi+ vrouwen, omdat ze het koppelen aan bi+ specifieke dynamieken (een bepaalde kledingkeuze, leefstijl, te optimistische inschatting van queer mensen). Dit kan het voor hen nog moeilijker maken om hulp te zoeken.

Een derde potentiële moeilijkheid bij het zoeken naar hulp is dat anderen, ook professionele hulpverleners, er **seksistische, homofobe, en/of bifobe ideeën** op na kunnen houden, wat bi+ slachtoffers ervan kan weerhouden om hulp in te schakelen. Zoals een van onze respondenten voorzichtig stelt: "Ik ben me best wel bewust van de stereotype beelden die over bi+ vrouwen bestaan". Zelfs als een ander in principe positief tegenover seksuele diversiteit staat, kan er alsnog een kloof bestaan tussen die ander en de hulpvrager:

"Ik ben bi+, heb een bi-culturele achtergrond, ik ben een vrouw. [...] Ik had toen een psycholoog en die was heel fijn, en ze stond ook heel erg open om van mijn ervaringen te leren. [...] Ze deelde ook veel over zichzelf, en dat was op zich wel fijn. Maar zij was hetero, cis-hetero, wit, witte vrouw, alle boxjes een soort van gecheckt. En ik was dan precies het tegenovergestelde, behalve dan het cis-vrouw zijn. Ik merkte dat het dan toch wat vermoeiender was om te proberen mijn belevingswereld te delen. En ik denk dat dat allemaal bij elkaar zorgt voor een extra drempel om hulp te zoeken."

Deze respondent ervoer haar psycholoog dus als respectvol en open, maar voelde tegelijkertijd de last van het moeten uitleggen van haar eigen belevingswereld, omdat de psycholoog een heel andere achtergrond had, en niet voldoende kennis om de afstand te overbruggen. Dit wordt herkend door andere respondenten. De anticipatie dat anderen, ook professionele hulpverleners,

een bi+ slachtoffer niet helemaal accepteren en/of begrijpen, kan voor bi+ slachtoffers bewust of onbewust een drempel vormen om op zoek te gaan naar hulp, en/of bepaalde onderwerpen ter sprake te brengen. Als er geen hulp gezocht of gevonden wordt, kan dat het risico op trauma verhogen, en daarmee op herhaling van het geweld, zoals we in de eerste paragraaf van dit hoofdstuk al beschreven.

Als respondenten wél hulp zochten, viel op dat zij vaak al tevreden waren als ze hulp vonden (al dan niet professioneel) bij iemand die accepterend en begripvol was. Uit ons onderzoek blijkt echter dat nog een andere factor van belang is, namelijk kennis over de mogelijke verbanden tussen SGS GG en een bi+ oriëntatie: over de marginalisering en minderheidsstress die slachtoffers ervaren en die hen extra kwetsbaar maakt, over de specifieke vormen van SGS GG waar deze groep slachtoffers mee te maken krijgt, en over de specifieke gevolgen waar bi+ slachtoffers mee te maken krijgen. Deze kennis lijkt nog wel eens te ontbreken, ook onder professionele hulpverleners, zo blijkt uit de ervaringen van respondenten:

"Ik heb mijn laatste psycholoog echt moeten bijpraten over queer zijn, seksisme en genderstereotypen".

"Ze [de therapeut] geeft het [mijn seksuele oriëntatie] ruimte. Maar qua behandeling is het meer van 'oh ja, het is seksueel grensoverschrijdend gedrag.' [...] En de vrouw [die dat gedrag pleegde] is dan de ouderfiguur. Dus dan ziet de therapeut dat zo, in plaats van 'het is [een vrouw] geweest', dus in queer gerelateerde zin. [...] Ze stopt het bi-zijn niet weg, maar ze is zelf niet bi, dus ze kan het niet in die zin relateren. [...] Maar dat stuk haal ik wel uit de queer community. [...] Puur omdat de therapeut daar niet echt een... Zij heeft daar die kennis niet echt van."

Door een gebrek aan kennis kan het dus gebeuren dat bi+ slachtoffers van SGS GG niet de best mogelijke hulp krijgen, omdat hen niet de mogelijkheid geboden wordt om alle lagen van hun ervaringen te onderzoeken.

Naast theoretische kennis kunnen ook de **ervaringsverhalen en ervaringskennis** van andere bi+ vrouwen van grote toegevoegde waarde zijn:

"Ik denk dat het [horen van ervaringsverhalen van andere bi+ vrouwen] een soort waarschuwing had kunnen zijn, maar ook erkenning en herkenning dat dit überhaupt bestaat en gebeurt. Het gebeurt anderen, en het gebeurt mij."

"Dat je ook met gelijkgestemden daarover praat en over die ervaringen leert. En: oh, dat had jij dus ook? En ik was dus niet de enige? [...] Het voelt fijn, je voelt je begrepen."

Contact met lotgenoten biedt herkenning, erkenning en steun, wat voor veel slachtoffers van SGS GG helend werkt (Keuzenkamp & Van Hoorn, 2022). En hoewel er steeds meer ervaringsverhalen van slachtoffers van SGS GG in de publieke ruimte verschijnen, zijn dit niet vaak (expliciet) bi+ vrouwen en/of wordt er geen aandacht besteed aan de link tussen het geweld en de seksuele oriëntatie van het slachtoffer.

Adequate steun en hulp, die respect- en begripvol is, en gebaseerd op kennis over SGS GG én de mogelijke verbanden tussen SGS GG en seksuele oriëntatie, kan van grote betekenis zijn:

"Ik heb pedagogische wetenschappen gestudeerd. En we hadden op een gegeven moment een college waarin de docent vertelde: kinderen uit gezinnen met homoseksuele ouders [...] worden niet méér gepest, maar als ze gepest worden, is het bijna altijd hiermee. Dat is me zo bijgebleven. [...] Ik vond het zo helpend om dit even te horen. Er is een onderscheid. [...] En ik denk dat dit ook kan helpen, inderdaad, bij seksueel geweld tegen bi+ vrouwen. Seksueel geweld is seksueel geweld en dat is sowieso niet oké, maar het is goed dat we zien waar het zich op focust en welke last mensen daaraan overhouden, zodat we daar iets mee kunnen doen."

"Het is heel fijn is als vrienden erkennen dat het bi+ zijn een onderdeel ervan is. [...] Naast het feit dat je een vervelende ervaring hebt gehad [met SGSGG], is het ook zo dat die ervaring onderdeel uitmaakt van iets anders [bifobie], wat ook een vervelende ervaring is."

"Ik denk dat het belangrijk is om, net als in dit interview, rekening te houden met de zijpaadjes die misschien uit zo'n ervaringsverhaal kunnen komen. Voor mij is het bijvoorbeeld... Ik ben bi+, ik ben een vrouw, maar ik heb ook mijn culturele achtergrond die meespeelt. En voor anderen is het misschien weer iets heel anders, dus zeg maar, die hele intersectionele benadering. [...] Ieders ervaring is natuurlijk gewoon zo uniek."

"Sinds november volg ik schematherapie. En daar is het balletje ook gaan rollen, omdat je met schematherapie helemaal teruggaat naar je jeugd. En naar patronen. Daarom kan ik het nu zo helder vertellen, van: ik kan die link leggen tussen [...] [het SGSGG door een familielid] en mijn bi-experience."

7. Conclusie

In dit onderzoek analyseerden we de rol van seksuele oriëntatie in de ervaringen van bi+ vrouwen met seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGSGG). We wilden weten met welke vormen van SGSGG bi+ vrouwen te maken krijgen, in welke contexten dit plaatsvindt, en welke factoren en mechanismen een rol spelen in het SGSGG tegen deze specifieke groep slachtoffers.

Op basis van onze analyse van de ervaringen van 19 bi+ vrouwen komen wij tot de conclusie dat seksuele oriëntatie op verschillende manieren en momenten samen kan hangen met SGSGG. Hierbij kwam één factor naar voren als grote gemene deler, namelijk de sterk gemarginaliseerde maatschappelijke positie van bi+ vrouwen. In dit afsluitende hoofdstuk beschrijven we hoe die marginalisering eruitziet voor onze respondenten, en op welke momenten en manieren die marginalisering samenhangt met het SGSGG dat zij hebben meegemaakt. We sluiten af met een aantal aanbevelingen voor opvoeders en professionals uit verschillende sectoren en voor vervolgonderzoek.

7.1 Drievoudige marginalisering en minderheidsstress

Ons onderzoek bevestigt eerder onderzoek waaruit blijkt dat bi+ vrouwen een gemarginaliseerde positie innemen in de maatschappij, en dat dit tot minderheidsstress leidt. Waar in eerder onderzoek vaak verwezen wordt naar *dubbele* marginalisering en minderheidsstress van bi+ mensen (wegens de heteronorm en de monoseksuele norm), zagen wij in ons onderzoek dat het bij bi+ vrouwen zelfs om *drievoudige* marginalisering en minderheidsstress gaat. Deze komen voort uit 1) seksisme, 2) de heteronorm en 3) de monoseksuele norm.

Een voorbeeld van het seksisme waar respondenten naar verwezen was slut-shaming, waarbij respondenten werden veroordeeld om hun (vermeende) seksuele gedrag. Marginalisering op basis van de heteronorm kreeg bijvoorbeeld de vorm van negatieve reacties op een relatie met een vrouw. En de monoseksuele norm kwam tot uiting in verschillende stereotypen, vooroordelen en discriminatie. Zo voelden respondenten zich vaak onzichtbaar of juist hyper-zichtbaar als bi+ persoon; hadden ze het gevoel tussen twee werelden in te vallen (de "heterowereld" en de "queer wereld"); en kregen ze te maken met hyperseksualisering en miskenning van hun seksuele oriëntatie.

Deze drievoudige marginalisering leidt tot drievoudige minderheidsstress. Verschillende respondenten voelden zich (in bepaalde situaties) onveilig, ervoeren eenzaamheid, verminderd zelfvertrouwen, een laag zelfbeeld en zelf-stigmatisering, en staken veel emotionele arbeid in het afstemmen van hun gedrag op de omgeving. Ook beschreven respondenten hoe de marginalisering stress veroorzaakte bij het vormgeven aan de eigen seksuele ontwikkeling en identiteit. Voor bi+ vrouwen is deze minderheidsstress, net als hun marginalisering, drievoudig: stress wegens (het anticiperen op) seksisme, de heteronorm en de monoseksuele norm. Voor specifieke groepen bi+ vrouwen kwamen hier nog andere vormen van marginalisering bij, zoals racisme en validisme.

7.2 Soorten seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag

Respondenten rapporteerden uiteenlopende vormen van SGS GG, waarin hun seksuele oriëntatie soms een grotere en soms een kleinere rol speelde. In onze analyse onderscheidde wij drie soorten SGS GG: (1) SGS GG door onbekenden, (2) SGS GG door dates/partners, (3) SGS GG door vrienden en bekenden. Veel van onze respondenten maakten meerdere vormen van SGS GG mee. De beschreven ervaringen verschilden wat betreft de context van het geweld, de leeftijd van het slachtoffer, de relatie met de pleger, en de handelingen die plaatsvonden. De plegers waren in grote meerderheid jongens en mannen; een bevinding die aansluit bij algemenere studies over SGS GG.

SGS GG door onbekenden kreeg bijvoorbeeld de vorm van ongewenste, seksueel getinte opmerkingen, ongewenste aanrakingen/aanranding, ongewenste masturbatie, of het ongewenst toesturen van sexting-materiaal. Dit gebeurde bijvoorbeeld tijdens het uitgaan, op het werk, op straat, in het openbaar vervoer en online. De meeste respondenten maakten dergelijke gebeurtenissen meerdere keren mee, waarbij de impact zich opstapelde. Als respondenten met een vrouwelijke partner samen waren en/of aan anderen vertelden dat ze bi+ waren, werden zij extra vaak geconfronteerd met SGS GG; een verband waar we in de volgende paragraaf dieper op ingaan.

Ook in het geval van SGS GG door partners en dates waren de plegers vaak jongens en mannen, waarbij in sommige situaties sprake was van een aanzienlijk leeftijdsverschil tussen de pleger en het slachtoffer. Respondenten beschreven bijvoorbeeld hoe ze subtiel of minder subtiel werden overgehaald tot seksuele handelingen waar ze eigenlijk geen zin in hadden, hoe ze werden overvallen door hun partner of date (bijvoorbeeld in hun slaap), en hoe ze soms uit puur lijfsbehoud “meededen” of verlamden van angst. In sommige gevallen vond dit langdurig binnen de relatie plaats.

Tot slot hadden respondenten ervaring met SGS GG door vrienden en bekenden. Soms betrof dit een eenmalige gebeurtenis, maar respondenten vertelden ook over langdurig seksueel misbruik. Dit vond niet alleen plaats in het volwassen leven van respondenten, maar ook in hun kindertijd en hun (jong)volwassen leven, waarbij er vaak sprake was van duidelijke machts- en afhankelijkheidsrelaties.

7.3 De relatie tussen een bi+ seksuele oriëntatie en SGS GG

Seksuele oriëntatie kan op minstens drie manieren een rol spelen in de ervaringen van bi+ vrouwen met SGS GG: (1) bi+ vrouwen zijn kwetsbaarder voor het meemaken van SGS GG door drievoudige marginalisering en daaruit voortkomende minderheidsstress, (2) bi+ vrouwen krijgen te maken met specifieke vormen van geweld waarin naast seksisme en de heteronorm ook de monoseksuele norm een rol speelt, en (3) bi+ vrouwen krijgen te maken met specifieke gevolgen die samenhangen met hun bi+ oriëntatie, en hun gemarginaliseerde positie bemoeilijkt het vinden van adequate hulp.

De ervaringen van respondenten laten allereerst zien hoe drievoudige marginalisering en minderheidsstress schade berokkenen aan hun welzijn en zelfvertrouwen, en daarmee aan hun weerbaarheid. Een verminderd welzijn en zelfvertrouwen maakt het immers moeilijker

om grenzen en wensen aan te geven, terwijl dit cruciaal is voor plezierige seksuele relaties. Bovendien gaven sommige respondenten aan dat zij door hun gemarginaliseerde positie een minder sterk en minder veilig sociaal netwerk hadden, waardoor ze een gemakkelijke "prooi" werden. Deze kwetsbaarheid werd nog groter als respondenten ook nog tot andere gemarginaliseerde groepen behoorden, bijvoorbeeld door neurodivergentie, jeugdtrauma's, onveilige thuissituaties, en eerder meegemaakt seksueel geweld.

Ten tweede kregen respondenten te maken met specifieke vormen van geweld, waarin naast seksisme en de heteronorm ook de norm een rol speelt. Zo vertelde een respondent over een pleger die haar bi+ oriëntatie gebruikte om haar onder druk te zetten, waarbij ze seks met hem moest hebben om te "bewijzen" dat ze "echt bi" was en niet lesbisch. Daarnaast lijken plegers vaak te handelen vanuit seksistische, heteronormatieve en mononormatieve motieven, waarbij met name de hyperseksualisering van bi+ vrouwen vaak genoemd werd. Plegers leken zich extra aangemoedigd te voelen door het stereotype dat bi+ vrouwen altijd en overal met iedereen seks zouden willen hebben (wat nog sterker leek te zijn in het geval van polyamoureuze bi+ vrouwen), en het stereotype dat bi+ vrouwen altijd behoefte hebben aan seks met mannen, ook als ze al een vrouwelijke partner hebben.

Een derde verband tussen seksuele oriëntatie en SGS GG betreft de gevolgen van het geweld en het zoeken van hulp. Hoewel niet alle respondenten ernstige gevolgen ondervonden van het meegemaakte SGS GG, en sommigen er zelfs iets positiefs uit wisten te halen (bijvoorbeeld meer ruimte voelen om openlijk bi+ te zijn), beschreven de meeste respondenten vooral negatieve gevolgen. Sommige van deze gevolgen zijn bekend uit de literatuur over SGS GG tegen vrouwen in het algemeen, zoals angst, PTSS, seksuele klachten en suïcidale gedachten. Daarnaast beschreven respondenten echter ook specifieke gevolgen die duidelijk verband hielden met hun bi+ oriëntatie: niet meer intiem durven zijn met mensen met dezelfde genderidentiteit als de pleger, zich minder vrij voelen om zich op een bepaalde manier te gedragen (bijvoorbeeld hand in hand lopen met vriendin), en twijfel over de "echtheid" van de eigen bi+ oriëntatie, waarbij internalisering van de heteronorm en de monoseksuele norm een belangrijke rol lijkt te spelen.

Om negatieve gevolgen te beperken, kan adequate hulp cruciaal zijn. Ook bij het zoeken en vinden van hulp bleken verschillende dynamieken mee te kunnen spelen die samenhangen met de bi+ oriëntatie van respondenten. Zo kunnen de drievoudige marginalisering en minderheidsstress ervoor zorgen dat bi+ vrouwen minder stevig in hun schoenen staan, en/of onvoldoende energie over hebben voor het zoeken van hulp. Ook kunnen slachtoffers twijfelen of ze de hulp wel waard zijn, waarbij met name geïnternaliseerde *victim blaming* een belangrijke factor bleek te zijn. Deze *victim blaming* kan voor bi+ vrouwen een nog zwaardere vorm krijgen dan voor cisgender hetero vrouwen of lesbische vrouwen: stereotypen rond hyperseksualiteit kunnen een rol spelen ("het is mijn eigen schuld, want ik kleed me te expressief of gedraag me te promiscue"), en/of de neiging om queer plegers te lang het voordeel van de twijfel te gunnen.

Verder kunnen slachtoffers het zoeken van hulp soms uitstellen, uit angst te maken te krijgen met een gebrek aan acceptatie van en/of begrip voor de bi+ oriëntatie. Slachtoffers die wél hulp zochten en vonden, kregen soms te maken met een gebrek aan kennis over de mogelijke verbanden tussen SGS GG en een bi+ seksuele oriëntatie. Hierdoor kregen zij niet altijd de best mogelijke hulp. Ons onderzoek laat zien dat zowel theoretische kennis als ervaringskennis over dergelijke verbanden cruciaal kan zijn in het bieden van adequate hulp aan bi+ slachtoffers van SGS GG; hulp die essentieel kan zijn voor slachtoffers om het meegemaakte geweld te verwerken.

7.4 Aanbevelingen

Op basis van bovenstaande conclusies doen we graag een aantal aanbevelingen, gericht op opvoeders en professionals uit verschillende sectoren (hulpverlening, politiek, onderwijs, onderzoek) die werkzaam zijn op het gebied van seksuele vorming en de bestrijding van SGS GG.

Meer kennis en specifieke aandacht bi+ vrouwen in aanpak SGS GG

Een eerste aanbeveling richt zich specifiek op **professionals die werken aan de preventie van en/of hulpverlening na SGS GG**. Dit kunnen hulpverleners zijn, maar ook bijvoorbeeld politici, beleidsmakers of professionals uit het onderwijs. Zoals ons onderzoek laat zien, is kennis over de relatie tussen SGS GG en seksuele oriëntatie cruciaal om adequaat en inclusief landelijk en gemeentelijk beleid te ontwikkelen op het gebied van preventie, voorlichting en hulpverlening. Ook bij het bieden van respectvolle, begripvolle, adequate steun en hulp is aandacht voor en kennis over de mogelijke verbanden tussen SGS GG en seksuele oriëntatie belangrijk (zie ook Verlee et al., 2025). Aangezien 1,7 miljoen Nederlanders bi+ gevoelens en/of ervaringen hebben en een hoog percentage van hen te maken krijgt met seksueel geweld, is het van groot belang dat professionals investeren in het opdoen van deze kennis, en/of dat zij anderen faciliteren om hun kennis op dit vlak te verdiepen. We pleiten hierbij voor expliciete aandacht voor bi+ vrouwen, omdat voor deze doelgroep specifieke dynamieken spelen die anders zijn dan bij andere doelgroepen zoals bi+ mannen of lesbische vrouwen. Concreet kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het faciliteren van trainingen voor professionals, aanpassingen in beleid, aanpassingen in richtlijnen binnen de zorg, aanpassingen in lesmaterialen op scholen, en aandacht voor inclusief taalgebruik. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van al bestaande kennisproducten en interventies, zoals de Bi+ Inclusieve Taalwijzer (Bi+ Nederland, z.d.).

Professionals die werken aan de ontwikkeling van kennisproducten over SGS GG kunnen ons onderzoek gebruiken om nieuwe producten te ontwikkelen en/of bestaande producten bi+ inclusiever te maken. Om de zichtbaarheid van bi+ mensen te vergroten, kunnen er in (bestaande) interventies rondom daten en relaties voorbeelden komen van diverse bi+ relaties. Daarnaast moet er specifiek aandacht zijn voor het doorbreken van schadelijke stereotypen waar bi+ vrouwen mee te maken krijgen en die bijdragen aan het meemaken van geweld. Ook kan er aandacht besteed worden aan de verschillende manieren en momenten waarop een bi+ oriëntatie samen kan hangen met SGS GG: aan de gemarginaliseerde positie van bi+ vrouwen die hen kwetsbaar maakt (zie conclusie 3a), aan de specifieke vormen van geweld die bi+ vrouwen meemaken (zie conclusie 3b) en de specifieke gevolgen en moeilijkheden bij het vinden van adequate hulp (zie conclusie 3c). Zo kunnen er voorbeelden van vormen van geweld waar bi+ vrouwen mee te maken krijgen worden opgenomen in (bestaande) interventies, om jongeren en volwassenen te leren deze vormen van geweld te (h)erkennen. Tot slot kunnen er concrete tools en handelingsperspectieven worden ontwikkeld en aangeboden voor professionals, waarbij kan worden voortgebouwd op al bestaande kennisproducten. We denken hierbij aan een rol voor organisaties als Rutgers, Atria, COC, de Centra Seksueel Geweld (CSG's) en Women Inc, en de allianties waarin zij verenigd zijn zoals Act4Respect en de Alliantie Gezondheidszorg Op Maat.

Het voorkomen en bestrijden van vooroordelen en stereotypen

Uit ons onderzoek vloeit verder een taak voort voor **iedereen die betrokken is bij de (seksuele) vorming van kinderen, jongeren en volwassenen** (bijvoorbeeld opvoeders, onderwijsprofessionals, politici). Aangezien seksistische, heteronormatieve en mononormatieve vooroordelen en stereotypen een cruciale rol spelen in seksueel geweld tegen bi+ vrouwen, is

het bestrijden van dergelijke vooroordelen en stereotypen een cruciale stap in het bestrijden van SGS GG. Dit betekent dat opvoeding en onderwijs, waaronder seksuele voorlichting, inclusief moet zijn. Belangrijk hierbij is aandacht voor alle vormen van seksuele diversiteit, inclusief aandacht voor relatiediversiteit, bijvoorbeeld non-monogamie, en de intersecties met andere assen van verschil zoals etniciteit en neurodiversiteit. Bij het bespreken van het onderwerp consent is het bijvoorbeeld waardevol om expliciet in te gaan op de hyperseksualisering van bi+ vrouwen, het tegengaan van aannames die daaruit voortkomen, en hoe dit nog sterker lijkt te gelden voor bijvoorbeeld polyamoureuze bi+ vrouwen en bi+ vrouwen van kleur. Onderdeel van deze voorlichting kan de inzet van positieve rolmodellen zijn, bijvoorbeeld bi+ vrouwen die zelf geweld en/of grensoverschrijdend gedrag hebben meegemaakt. Dergelijke voorlichting kan (potentiële) slachtoffers sterker maken, (potentiële) plegers bewuster, en (potentiële) omstanders alerter en adequater in hun reactie op SGS GG.

Vervolgonderzoek

Tot slot leverde ons onderzoek weliswaar een aantal antwoorden op, maar werd ook duidelijk dat er nog verschillende kennislacunes bestaan. We hebben dan ook diverse suggesties voor vervolgonderzoek. Ten eerste pleiten we op basis van ons onderzoek voor meer aandacht voor seksuele diversiteit in (kwalitatief en kwantitatief) onderzoek naar SGS GG, met expliciete aandacht voor bi+ vrouwen. Deze groep deelt immers wel bepaalde ervaringen met andere groepen (zoals lesbische vrouwen, bi+ mannen en homoseksuele mannen, met wie bi+ vrouwen vaak in één categorie geplaatst worden), maar kent ook unieke ervaringen, die nog te vaak onzichtbaar blijven.

Verder richtte ons onderzoek zich op een kleine groep bi+ vrouwen. Hierdoor blijven verschillen binnen deze groep, veroorzaakt door de intersecties tussen seksuele oriëntatie en andere sociale kenmerken (bijvoorbeeld etniciteit, handicap) onderbelicht. We zagen wel aanwijzingen voor dergelijke intersecties, en willen onderzoekers daarom aanmoedigen dit in meer detail te analyseren. Naast de welbekende categorieën zoals etniciteit en handicap zou ook relatievorm (i.c. monogamie versus non-monogamie) een aandachtspunt moeten zijn: we zagen immers dat ook non-monogamie een factor kan zijn in het meegemaakte SGS GG.

Ook bleven in ons onderzoek de ervaringen onzichtbaar van andere groepen die gemarginaliseerd worden op basis van seksuele oriëntatie, sekse en/of genderidentiteit: bi+ mannen, asexuele personen, intersekse personen, transgender personen en non-binaire personen. Op basis van onze bevindingen verwachten we dat slachtoffers van SGS GG die tot deze groepen behoren, te maken krijgen met specifieke dynamieken, voortkomend uit specifieke vooroordelen en stereotypen, die verdere analyse behoeven.

Daarnaast onderzochten wij SGS GG tegen bi+ vrouwen vanuit het perspectief van de slachtoffers. De perspectieven van plegers en omstanders bleven hierdoor buiten beeld, terwijl zij in de verhalen van slachtoffers uiteraard wel een grote rol speelden. Onderzoek onder deze groepen zou van grote toegevoegde waarde zijn, omdat zo meer inzicht kan ontstaan in SGS GG jegens bi+ vrouwen, de rol die vooroordelen en stereotypen hierin spelen, en de manier waarop deze vorm van geweld kan worden voorkomen.

Tot slot is onderzoek naar het kennisniveau en benodigde handelingsperspectieven van professionals, waaronder hulpverleners, belangrijk. Zo kunnen de adviezen die wij in dit rapport doen verder worden onderbouwd en versterkt.

Literatuur

- Akkermans, M.M.P, Derksen, E.L.J., Kloosterman, J.G., Moons, E.A.L.M.G en Wingen, M. (2022). *Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag 2022*. Den Haag: CBS.
- Armstrong, E.A., Gleckman-Krut, M., en Johnson, L. (2018). Silence, Power, and Inequality: An Intersectional Approach to Sexual Violence. *Annual Review of Sociology*, 44, 99-122.
- Baams, L., de Graaf, H., van Bergen, D., Cense, M., Maliepaard, E., Bos, H.M.W., de Wit, J., Jonas, K., den Daas, C., & Joemmanbaks, F. (2021). *Niet in één hokje: Ervaringen en welzijn van bi+ personen in Nederland*. Groningen, Utrecht: Rijksuniversiteit Groningen & Rutgers.
- Basile, K.C., Smith, S.G., Breiding, M.J., Black, M.C., Mahendra, R. (2014). *Sexual violence surveillance: Uniform definitions and recommended data elements*. Version 2.0. Atlanta: Centers for Disease Control and Prevention.
- Baugher, A. R., & Gazmararian, J. A. (2015). Masculine gender role stress and violence: A literature review and future directions. *Aggression and Violent Behavior*, 24, 107–112.
- Bhuptani, P.H. & Messman-Moore, T.L. (2019). Blame and Shame in Sexual Assault. In O'Donohue, W.T., Schewe, P.A. (Eds.) *Handbook of Sexual Assault and Sexual Assault Prevention* (pp.309-322). Cham: Springer.
- Bi+ Nederland (z.d.). Bi+ Inclusieve Taalwijzer. Geraadpleegd 20 februari 2025, via <https://biplus.nl/wp-content/uploads/2023/11/biplus-inclusieve-taalwijzer-Biplus-Nederland.pdf>.
- Blaauw, J. (2014). *Beschrijving resultaten onderzoek biseksualiteit*. Geraadpleegd 10 januari 2025, via https://app.uva.nl/binaries/content/assets/projectsites/amsterdam-pink-panel/onderzoek-biseksualiteit_resultaten_factsheet_persbericht.pdf
- Bostwick, W. & Hequembourg, A. (2014). 'Just a little hint': bisexual-specific microaggressions and their connection to epistemic injustices. *Culture, Health & Sexuality*, 16(5), 488-503.
- Bourke, J. (2022). *Global Reflections on Sexual Violence*. Londen: Reaktion Books Ltd.
- Brammer, K., Klijn, A., Kruis, T., Van den Berg, K., Pijpers, R., Joemmanbaks, F., Van der Hoeve, R., Van Werkhoven, J. (2024). *Lhbtqia+-monitor 2024: De leefsituatie van lhbtqia+ personen en opvattingen over lhbtqia+ personen in Nederland*. Zoetermeer: Panteia.
- Braun, V. and Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Brinkmann, S. (2020), Unstructured and Semistructured Interviewing. In P. Leavy (Ed.), *The Oxford Handbook of Qualitative Research* (pp. 424–456). Oxford: Oxford University Press.
- Callander, D., Newman, C.E. & Holt, M. (2015). Is Sexual Racism Really Racism? Distinguishing Attitudes Toward Sexual Racism and Generic Racism Among Gay and Bisexual Men. *Archives of Sexual Behavior*, 44(7), 1991-2000.
- Callis, A. (2013). The black sheep of the pink flock: Labels, stigma, and bisexual identity. *Journal of Bisexuality*, 13, 82–105.
- Carson, K. W., Babad, S., Brown, E. J., Brumbaugh, C. C., Castillo, B. K., & Nikulina, V. (2020). Why Women Are Not Talking About It: Reasons for Nondisclosure of Sexual Victimization and Associated Symptoms of Posttraumatic Stress Disorder and Depression. *Violence against Women*, 26(3-4), 271–295.
- Cense, M.& Bay-Cheng, L. & Dijk, L. (2018). 'Do I score points if I say "No"?': Negotiating sexual boundaries in a changing normative landscape. *Journal of Gender-Based Violence*, 2(2), 277–291.

- Centrum Seksueel Geweld (z.d. a). *Wat je moet weten over seksueel geweld*. Geraadpleegd op 15 januari 2025, via <https://centrumseksueelgeweld.nl/seksueel-geweld/>
- Centrum Seksueel Geweld (z.d. b). *Aanranding*. Geraadpleegd op 14 februari 2025, via <https://centrumseksueelgeweld.nl/aanranding/>
- DeCapua, S. (2017). Bisexual Women's Experiences with Binegativity in Romantic Relationships. *Journal of Bisexuality*, 17(4), 451–472.
- De Haas, S. (2012). *Seksueel grensoverschrijdend gedrag onder jongeren en volwassenen in Nederland*. Utrecht: Rutgers.
- Doan Van, E. E., Mereish, E. H., Woulfe, J. M., & Katz-Wise, S. L. (2019). Perceived Discrimination, Coping Mechanisms, and Effects on Health in Bisexual and Other Non-Monosexual Adults. *Archives of sexual behavior*, 48(1), 159–174.
- Duggan, L. (2003). *The twilight of equality? Neoliberalism, cultural politics, and the attack on democracy*. Boston: Beacon Press.
- Dworkin, E. R., Ojalehto, H. J., Brill, C. D., Fitzpatrick, S., Bedard-Gilligan, M. A., & Kaysen, D. (2019). Understanding PTSD and sexual assault. In W. T. O'Donohue & P. A. Schewe (Eds.), *Handbook of sexual assault and sexual assault prevention* (pp. 293–307). Springer Nature Switzerland AG.
- Flanders, C.E., C. Dobinson & C. Logie (2017). Young bisexual women's perspectives on the relationship between bisexual stigma, mental health, and sexual health: a qualitative study. *Critical Public Health*, 27 (1), 75–85.
- Flanders, C.E., R.E. Anderson, L.A. Tarasoff & M. Robinson (2019). Bisexual stigma, sexual violence, and Sexual health among bisexual and other plurisexual women: A cross-sectional survey study. *The Journal of Sex Research*, 59(9), 1115-1127.
- Gallagher, K. E., & Parrott, D. J. (2011). What accounts for men's hostile attitudes toward women? The influence of hegemonic male role norms and masculine gender role stress. *Violence against women*, 17(5), 568–583.
- Gonzalez, L. & Rodriguez-Planas, N. (2020). Gender norms and intimate partner violence. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 178, 223-248.
- Grove, M., & Johnson, N. L. (2023). The relationship between social group prejudice and vulnerability to sexual violence in bisexual women. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 10(4), 549–559.
- Hall, W.J., Dawes, H.C. & Plocek, N. (2021) Sexual Orientation Identity Development Milestones Among Lesbian, Gay, Bisexual, and Queer People: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Frontiers in psychology*, 12, 753954.
- Hayfield, N., Campbell, C., & Reed, E. (2018). Misrecognition and managing marginalisation: Bisexual people's experiences of bisexuality and relationships. *Psychology & Sexuality*, 9(3), 221-236.
- Head, S., & Milton, M. (2014). Filling the silence: Exploring the bisexual experience of intimate partner abuse. *Journal of Bisexuality*, 14(2), 277–299.
- Hequembourg, A., Livingston, J. & Parks, K. (2013). Sexual Vicimization and Associated Risks Among Lesbian and Bisexual Women. *Violence Against Women*, 19(5), 634-657.
- Hermesen, D. & Verlee, S. (2024). *Verkenning bi+ mensen en relatiediversiteit*. Amsterdam: Bi+ Nederland.
- Huijnk, W., Damen, R. & L. Van Kampen (2022) *LHBT-monitor 2022: De leefsituatie van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen in Nederland*. Den Haag: SCP.
- Janssen, J.. (2023). *Huishoudens van Jan Steen*. Meppel: Koninklijke Boom uitgevers.
- Joemmanbaks, F.& Derckx, T. (2024). *Multipiele Minderheidsstress onder lhbt+ personen. Mentale gezondheidsverschillen verklaard vanuit een intersectioneel perspectief*.

Utrecht: Rutgers.

- Johnson, A.A., & Boylorn, R.M. (2015). *Hyper/In/Visibility in between Women. Liminalities: A Journal of Performance Studies*, 11(1), 1-26.
- Johnson, N. L., & Grove, M. (2017). Why Us? Toward an Understanding of Bisexual Women's Vulnerability for and Negative Consequences of Sexual Violence. *Journal of Bisexuality*, 17(4), 435-450.
- Johnson, N. L., & Johnson, D. M. (2021). An Empirical Exploration Into the Measurement of Rape Culture. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(1-2), NP70-NP95.
- Kennis, M. (2024) *Hoeveel LHBTQIA personen telt Nederland?* Geraadpleegd 14 januari 2025, via <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2024/hoeveel-lhbtqia-personen-telt-nederland->
- Keuzenkamp, S. & Van Hoorn, E. (2022). *Ervaringskennis: Betekenissen, bronnen en invloed*. Utrecht: Movisie.
- Klesse, C. (2011). Shady Characters, Untrustworthy Partners, and Promiscuous Sluts: Creating Bisexual Intimacies in the Face of Heteronormativity and Biphobia. *Journal of Bisexuality*, 11(2), 227-244.
- Knott, E., Rao, A.H., Summers, K. & Teeger, C. (2022). Interviews in the social sciences. *Nature Reviews Methods Primers*, 2, article 73.
- Long, S., Ullman, S., Long, L., Mason, G. & Starzynski, L. (2007). Women's Experiences of Male-Perpetrated Sexual Assault by Sexual Orientation. *Violence and Victims*, 22(6), 684-701.
- Maliepaard, E. (2018). *Bisexual rhapsody: On the everyday sexual identity negotiations of bisexual people in Rotterdam and Amsterdam and the productions of bisexual spaces*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen (proefschrift).
- McConnell, A. A. & Messman-Moore, T. L. (2019). Hazardous Drinking, Antibisexual Prejudice, and Sexual Revictimization Among Bisexual Women. *Psychology of Violence*, 9(5), 526-535.
- McLean, K. (2011). Bisexuality and nonmonogamy: A reflection. *Journal of Bisexuality*, 11(4), 513-517.
- Messinger, A. M., & Koon-Magnin, S. (2019). Sexual violence in LGBTQ communities. In W. T. O'Donohue & P. A. Schewe (Eds.), *Handbook of sexual assault and sexual assault prevention* (pp. 661-674). Cham: Springer.
- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: conceptual issues and research evidence. *Psychological bulletin*, 129(5), 674-697.
- Mulder, E., & Bosma, A. (2020). Tussen de regels door: hoe slachtofferschap bevestigd, bevestigd en ontkend wordt. *Tijdschrift Voor Criminologie*, 62(1), 48-62.
- Mulick, P. S., & Wright, L. W. (2002). Examining the Existence of Biphobia in the Heterosexual and Homosexual Populations. *Journal of Bisexuality*, 2(4), 45-64.
- Müller, M. (2019) Emotional labour: a case of gender-specific exploitation. *Critical Review of \ International Social and Political Philosophy*, 22(7), 841-862.
- Mulvey, L. (1975) Visual Pleasure and Narrative Cinema. *Screen*, 16(3), 6-18.
- Naezer, M. & Van Oosterhout, L. (2021). Only sluts love sexting: Youth, sexual norms and non-consensual sharing of digital sexual images. *Journal of Gender Studies*, 30(1), 79-90.
- Nikkelen, S., S. Tijdik, H. de Graaf en B. Bakker (2019). *Seksuele gezondheid van lesbische, homoseksuele en biseksuele personen in Nederland anno 2017*, Utrecht: Rutgers.
- Ochs, R. (2007). What's in a name? Why women embrace or resist bisexual identity. In: B. Firestein (Red), *Becoming Visible. Counseling Bisexuals Across the Lifespan* (pp. 72-86). New York: Colombia University Press.

- Ports, K., Ford, D. & Merrick, M. (2016). Adverse childhood experiences and sexual victimization in adulthood. *Child Abuse & Neglect*, 51, 313-322.
- Robinson, B.A. (2016). Heteronormativity and homonormativity. In: N. A. Naples, r. c. hoogland, M. Wickramasinghe, & W. C. A. Wong (Eds.), *The Wiley Blackwell Encyclopedia of gender and sexuality studies* (pp.1-3). Hoboken: John Wiley & Sons, Ltd.
- Rossetto, K. R. (2014). Qualitative research interviews: Assessing the therapeutic value and challenges. *Journal of social and personal relationships*, 31(4), 482-489.
- Rutgers (2024). *Handreiking consent*. Geraadpleegd 18 juli 2024, via <https://seksindepraktijk.nl/wp-content/uploads/2024/03/Handreiking-consent-juli-2024-NL.pdf>
- Setty, E. (2025) Young people and sexual consent: contextualising 'miscommunication' amid 'grey areas' of ambiguity and ambivalence. *Sex Education*, 25(1), 140-155.
- Ullman, S. (2010). *Talking about sexual assault: Society's response to survivors*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Ullman S. E. (2023). Correlates of Social Reactions to Victims' Disclosures of Sexual Assault and Intimate Partner Violence: A Systematic Review. *Trauma, violence & abuse*, 24(1), 29-43.
- Van Berlo, W. & Van Beek, I. (2015). *Whitepaper: Seksuele grensoverschrijding en seksueel geweld: Feiten en cijfers*. Geraadpleegd op 18 juli, via https://www.rutgers.nl/sites/rutgersnl/files/Whitepaper_Seksuele_grensoverschrijding_en_seksueel_geweld_Rutgers_Movisie.pdf
- Van der Toorn, J., Pliskin, R. & Morgenroth, T. (2020). Not quite over the rainbow: the unrelenting and insidious nature of heteronormative ideology. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 2020(34), 160-165.
- Verlee, S., Kraan, Y., De Graaf, H., Van Berlo, W. & Van Lisdonk, J. (2025). Seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld bij bi+ mensen: Een verkenning van hun ervaringen en de hulpverlening. Utrecht: Bi+ Nederland en Rutgers.
- Walker, H. E., & Wamser-Nanney, R. (2023). Revictimization Risk Factors Following Childhood Maltreatment: A Literature Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(4), 2319-2332.
- Watson, L.B., Craney, R.S., Greenwalt, S.K., Beaumont, M., Whitney, C. & Flores, M.J. (2021) "I Was a Game or a Fetish Object": Diverse Bisexual Women's Sexual Assault Experiences and Effects on Bisexual Identity, *Journal of Bisexuality*, 21(2), 225-261.
- Weiss, K. G. (2011). Neutralizing sexual victimization: A typology of victims' non-reporting accounts. *Theoretical Criminology*, 15(4), 445-467.
- Wood, E., Rikkonen, K.J. & Davis, D. (2019), Definition, Communication, and Interpretation of Sexual Consent. In O'Donohue, W.T. & Schewe, P. (Eds.) *Handbook of Sexual Assault and Sexual Assault Prevention* (pp.399-422). Cham: Springer.
- World Health Organisation (z.d.) *Sexual Violence*. Geraadpleegd op 4 december 2024, via <https://apps.who.int/violence-info/sexual-violence/>
- Xavier Hall, C. D., J. Miller, & L. B. Beach (2024). Framing Bi+ Experiences of Intimate Partner Violence. In Clevenger, S., Kelley, S., & Ratajczak, K. (Eds.). (2023). *Queer Victimology: Understanding the Victim Experience* (pp. 115-128). New York & Londen: Routledge.